

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

XLVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

1972. ÁPRILIS

TARTALOMJEGYZÉK

CSEENDBEN ISTEN ELŐTT

Összefogás a hazáért (D. Káldy Zoltán) — — — — —	193
--	-----

EGYHÁZUNK ÚTJÁN

Három nemzedék (D. Káldy Zoltán) — — — — —	197
Szolgálatunk alapjai — Püspöki jelentés az Északi Egyházke- rület 1971. november 30-i közgyűlése elé (D. Dr. Ottlyk Ernő)	201

TANULMÁNYOK

Az Ótestamentom a keresztyén egyház történetében (D. Dr. Pálffy Miklós) — — — — —	211
Szemelvények Tessedik prédikációiból (Kovács Pál) — —	218

SZEMLE

Anarchikus rajongás — vagy józan megfontoltság? (Dr. Sel- meczi János) — — — — —	231
Az új római katolikus kánonreform (Baranyai Tamás) — —	231

KOPORSÓ MELLETT

Mégsem egyedül (Bodrog Miklós) — — — — —	239
--	-----

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Húsvét után 6. vasárnap (Solymár Péter) — — — — —	241
Pünkösd ünnepe (Görög Tibor) — — — — —	244
Pünkösd 2. napja (Dr. Kósa Pál) — — — — —	246
Szentháromság ünnepe (Reuss András) — — — — —	250
Szentháromság után 1. vasárnap (Táborszky László) — —	253

LELKIPÁSZTOR

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Pröhle Károly

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt
Előfizetési ár: havi 20,— forint, fél évre 120,— forint, egy évre 240,— forint

Csekkszámla: Lelkipásztor Kiadóhivatal, Budapest 220507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Puskin u. 12.

Telefon: 142—074

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya

72.2534/2-04 — Zrínyi Nyomda, Budapest. F. v.: Bolgár Imre vezérigazgató

Indexszám: 26 451

ÖSSZEFOGÁS A HAZÁÉRT

Népünk életében április hónap vége jelentős dátumot hoz. A Hazafias Népfront április 26—28. között tartja Budapesten V. Kongresszusát. Legutoljára 1968 tavaszán volt ugyanilyen kongresszus. Azóta társadalmi és gazdasági életünkben jelentős előrelépés történt. A most következő kongresszus van hivatva, hogy felmérje a Hazafias Népfront eddigi munkáját és ugyanakkor kijelölje a továbblépés irányát és módszereit.

A Hazafias Népfront a legszélesebb tömegmozgalom hazánkban, melynek keretében megvalósul a társadalmi osztályok és rétegek összefogása a szocializmus teljes felépítése érdekében. Legfőbb feladata éppen népünk összefogása, a nemzeti egység erősítése. Senki előtt sem lehet kétséges, hogy hazánkban minden erő összefogására van szükség ahhoz, hogy évszázados lemaradásokat bepótoljunk, a felszabadulás óta lerakott szilárd alapokra felépítsünk egy olyan országot, amelyben minden állampolgár jól érzi magát és amely országot mindannyian magunkénak vallunk. Senki nincs ebben az országban, akinek az építómunkáját figyelmen kívül lehetne hagyni, de nem is lehet olyan, aki csak nézője akar lenni ennek az építésnek, vagy legfeljebb kritizálója.

Azt már sokszor elmondottuk, hogy a mi magyarországi evangélikus egyházunk tagjai is a közös haza iránti szeretetből ki akarják venni részüket az építő munkából. De nem is csupán arról van szó, hogy „ki akarják venni részüket”, hanem sokkal inkább arról, hogy a gyárakban, a termelőszövetkezetekben, az irodai munkában, a kutatómunkákban és a munka százféle más területén tudásukat, erejüket, szorgalmukat építik bele ténylegesen abba az otthonba, amely mindannyiunknak épül. Nem kívánunk semlegesek maradni, még kevésbé a csak kritizálók közé beállni és még csak azt sem gondoljuk, hogy valójában akkor volna eredményes és kielégítő az országépítés, ha azt mi sajátos egyházi alapokról kiindulva sajátos egyházi eszközzel végeznénk. Nem mi akarunk a hangadók sem lenni és a legfőbb célok kijelölését is nyugodtan bízzuk azokra, akik ezt nálunk jobban tudják. Viszont értelmünk és akaratunk megfeszítésével, szeretetünk melegével és ha szükséges az építés közben előadódó hibák feltárásának segítségével benne akarunk lenni az építésben és benne is vagyunk abban. Ezzel együtt nem érezzük magunkat „másodrendű állampolgároknak” és ha volna valaki, aki tévedésből ebbe a státusba sorolna bennünket, meg kellene mondanunk, hogy mi is az „első rendű állampolgárok” közé tartozunk, mert ebben az

országban mindenki ebbe a kategóriába tartozik, aki szereti ezt a hazát, ezt a társadalmat és szívvel-lélekkel dolgozik azért. Ha van mégis „másodrendű állampolgár” kategória, véleményünk szerint abba azok tartoznak, akik gátolják magatartásukkal, munkakerülésükkel, lazaságukkal és ferde politikai nézetükkel a szocialista társadalom felépítését.

Az elmúlt hetekben lelkészek, gyülekezeti felügyelők, presbiterek és gyülekezeti tagok is többször fordultak hozzám azzal a kéréssel, hogy az „elveket lebontva” mondjam meg, miben látom azt a konkrét segítséget, amit lelkészeinknek és általában gyülekezeti tagjainknak meg kell adniuk a Hazafias Népfront keretén belül és azon keresztül társadalmunk építéséhez. Anélkül, hogy kazuisztikába süllyednék, a sok közül felsorolok néhány olyan területet, ahol jó munkát végezhetnek lelkészeink és egyházunk tagjai a Hazafias Népfront célkitűzéseinek elérése érdekében.

1. Tekintettel arra, hogy a helyi tanácsok és a Hazafias Népfront együttműködése a jövőben szorosabb lesz, a városok és községek fejlődéséért, a lakosság boldogulásáért igen sokat tehetnek a helybeli népfront munkájában aktívan részt vevő lelkészek és gyülekezeti tagok. Magától értetődő, hogy nem lehet minden evangélikus lelkész a helyi községi, vagy városi tanácsnak tagja. Ezzel együtt jár, hogy a város, vagy község életével összefüggő javaslatait és megfigyeléseit nem tudja elmondani a tanácsüléseken. Ellenben a tanácsok és a népfront munkájának szorosabbá tétele révén, a népfront helyi bizottságában elmondott javaslatait, kéréseit, és megfigyeléseit a jövőben az eddiginél jobban adják tovább a tanácshoz és annak különböző szerveihez. Régi hagyomány egyházunkban, hogy lelkészeink a legszorosabb kapcsolatot tartanak a rájuk bízott hívekkel. Így is mondhatom: Jóban-rosszban együtt élnek híveikkel, népünkkel. Éppen ott segíthetnek lelkészeink, hogy ezt a helyzetet használják ki a város, vagy falu tényleges problémáinak megismerésére, a jogos kívánságok összegyűjtésére, azok értékelésére és a népfronton keresztül az illetékesekhez való eljuttatásra. Természetesen ez a szolgálat nem merülhet ki a „panaszok összegyűjtése”-ben. Ez a szolgálat csak akkor hiteles, ha a kívánságok összegyűjtése és továbbadása közben lelkészeink és gyülekezeti vezetőink egyben törekszenek több és jobb információt továbbadni arról, hogy a város, vagy község egyes problémái a nagyobb országos összefüggésekben hogyan érthetők meg és éppen ezekben az összefüggésekben milyen megoldások várhatók. Arra kérjük lelkészeinket, hogy éppen a népfront helyi bizottságaiban az illetékesektől kapott felvilágosításokat is ugyanolyan segíteniakarással adják tovább híveiknek, mint amilyen jóakarattal felölelik azokat a problémákat, melyeket híveiktől hallanak.

2. Meggyőződésem szerint az eddiginél jobban kell résztvenniük lelkészeinknek és gyülekezeti tagjainknak azokban a városi és községi *társadalmi akciókban*, amelyek a város és a község

fejlődését szolgálják. Nem lehet vitás az, hogy országunk építésében nem lehet minden munkát pénzzel megfizetni. Olyan sok a tennivaló, hogy azokból nem is egyet pénzzel meg nem fizetett társadalmi akciók munkája révén kell elvégeznünk. A Hazafias Népfront munkájának ilyen értelemben is „tömegmozgalommá” kell lennie. Azok a lelkészek, és gyülekezeti tagok, akik szeretik városukat és falujukat, kapcsolódjanak be ne csak néhány lelkesítő szóval, vagy mások biztatásával azokba a társadalmi akciókba, amelyek a falu fejlődéséért fáradoznak, hanem, ha kell, kézkezi munkával, vagy kulturális természetű segítséggel járjanak elől a tényleges munkában. Nem értékelem le a „lelkesítő szót” sem, mert azzal is jó szolgálatot tehet a lelkész és általában a gyülekezet vezetői, ha mozgósítanak egy-egy társadalmi akcióban való részvételre.

3. Lelkészeink igen jó segítséget adhatnak a *honismereti mozgalomban* is. Máris vannak olyan lelkészeink, akik éveken keresztül kutattak városuk, vagy községük történetére vonatkozó forrásmunkák után. Sőt, egy-két esetben evangélikus lelkészek tollából került ki a város, vagy falu történetére vonatkozó írás, vagy könyv. Ezt a munkát azonban szélesebb körben és az eddiginél tudatosabban kellene végezniük lelkészeinknek. Sok esetben ez már csak abból a helyzetből is adódik, hogy a gyülekezet megalkulásának a dátuma egybeesik a falu, vagy város megalakulásával. De adódik abból is, hogy a lelkési hivatalban rendelkezésre álló anyakönyvek, okmányok és levelezések szinte kínálják, hogy a lelkész a falu történetével foglalkozzék és egyben lehetőség szerint publikálja is kutatásainak eredményét. A honismereti mozgalom nem önmagáért való akció, mert segíti a szülőföld szeretetét és a jóértelmű patriotizmust.

4. Ugyancsak jó segítséget adhat a lelkész az *Olvasó Népért* mozgalom céljainak megvalósításához. Ez a mozgalom azt célozza, hogy népünk művelt, jól tájékozott és ismeretekben gazdag nép legyen. Ez pedig csak úgy érhető el, ha falun és városban sokat olvasnak. Soha annyi könyv nem jelent meg Magyarországon, mint éppen most. A kirakatokban levő könyvek nagyszerű külső formájukkal is szinte kínálják magukat, hogy kézbe kerüljenek. Ezzel együtt jár az is, hogy nem lehet mindent elolvasni. Válogatni kell. A lelkész különböző gyülekezeti alkalmakon indítást adhat arra, hogy hívei és általában a falu népe többet olvasson, de abban is adhat irányítást, hogy mit olvasson. Evangélikus egyházunkban — amelynek olyan reformátorai voltak, akik egyben gyakran nyomdászok is voltak — mindig nagy megbecsülésben volt a könyv a jó irodalom. Ezt a hagyományt követve lelkészeink karolják fel jobban az Olvasó Népért mozgalom ügyét.

5. Jelentős segítséget adhat a lelkész az *ifjúságnak a pályaválasztás* problémái között. Köztudomású, hogy ifjúságunknak igen nagy lehetőségei vannak a továbbtanulásra, szakmai képzésre stb. De az is köztudomású, hogy nem mehet minden ifjú

saját elképzelésének megfelelő pályára egyfelől az iskolai felvételek bizonyos korlátozottsága miatt, másfelől a szakmai szükségletek kielégítésének szem előtt tartása miatt. A valóságos helyzet alapos ismeretében a lelkész jó tanácsokat tud adni azoknak a szülőknek, akiknek gyermeke pályaválasztás előtt áll és maguknak az ifjaknak is. Sokszor még lelképásztori szolgálatra is sor kerülhet ebben az összefüggésben, mert nem mindig könnyű megértetni a szülőkkel és gyermekeikkel, ha egy-egy elképzelésük nem valósul meg és új elképzelések alapján kell elindulniuk.

6. Az egyház szolgálatával szorosan összefügg a városban és faluban levő *öreg*ek, *magukramaradottak* és *betegek* gondozásában való részvétel. Tény az, hogy Magyarországon jelenleg 2 milliónál több a nyugdíjkorhatárt elért emberek száma. Budapesten 1960—1970 között 37 százalékkal növekedett a 60 éven felüliek száma. Az állami szociális otthonok nem elegendők arra, hogy valamennyi felvételt kérőt befogadjanak. Ezért több városban és faluban a helyi tanácsok és a Hazafias Népfront közös akciókat indít a szociális otthonba fel nem vett öregek felkarolására és gondozására. Többfelé olyan öregek, akik még munkabírók vállalják, hogy náluknál gyengébb egészségi állapotban levőket látogatják és segítenek napi problémáik megoldásában. A lelkész és a gyülekezet vezetői biztathatják és bátoríthatják a gyülekezet tagjait, hogy ilyen akciókba kapcsolódjanak bele. Ne ragaszkodjanak ahhoz, hogy csak a gyülekezet öreg tagjait látogatják, hanem vállalják ezt a szolgálatot mindenféle korlátozás nélkül. Természetesen lehet egy másik formája ennek az akciónak az, hogy az evangélikus gyülekezet tagjai vállalják éppen az evangélikusoknak a gondozását és így leveszik a helyi tanácsnak és Hazafias Népfrontnak a terhét esetleg egy jelentős számú rétegről. Ez a szolgálat egyébként annak a bizonyos „diakóniai teológiának” gyakorlati megvalósulása is helyi szinten.

7. A Hazafias Népfront hivatva van a *közgondolkodás* formálására is. A társadalmi fejlődésnek, a gazdasági megerősödésnek együtt kell haladnia a közgondolkodás formálásával. Azt is mondhatom, hogy etikai alapok és célkitűzések is szükségesek egy egészséges társadalom felépítéséhez. A lelkész és a gyülekezet vezetői éppen ezen a területen tehetnek a legtöbbet. A munka megbecsülését, a dolgozó emberek tiszteletét, a szülők szeretetét, az ifjúság problémáinak megértését kell erősíteni. Fel kell lépnie a lelkésznek nagyon határozottan minden munkakerülés, ingyenélés, harácsolás, a közös tulajdon prédálása, meg nem dolgozott munkabér felvétele, bércsalás ellen. Mindenek fölött azonban az egoizmus ellen. Ugyanakkor ébreszteni kell a közösségi gondolkodást, a másokért való áldozatos szolgálatot, az élet tiszteletét, az öregek megbecsülését.

D. Káldy Zoltán

Egyházunk útján

Három nemzedék

Elhangzott a Budapest—Fasori gyülekezetben 1972. január 24-én

Textus: 1 Péter 1,10—12

Ünneplő keresztyén Gyülekezet! Kedves Fasori Testvéreim!

Ez az ige, amit most elöttetek felolvastam, három nemzedékről ad hírt. Egy nemzedékről, amely a próféták nemzedéke volt, egy közbeeső nemzedékről, amelyben Péter apostol élt és amelyben élünk mi is, és egy harmadik nemzedékről, amely utánunk következik.

Milyen volt és mit kapott az a *bizonyos első nemzedék*, amelyről Péter apostol beszél. Azt mondja, hogy ez a *Krisztus előtti* nemzedék. Ebben a próféták előremutattak. A bennük levő Lélek — amelyről úgy szól Péter, mint a Krisztus Lelkéről — előre mutatott: szólt Krisztus szenvedéséről és feltámadásáról, arról, hogy eljön majd a kegyelemnek az ideje, és beteljesednek majd az ígérek. Ez a nemzedék a keresők, a kutatók, a tudakozódók nemzedéke volt. Az ígéretet bírónak a nemzedéke. És úgy állítja be Péter a prófétákat, hogy végső soron nem is annak a Krisztus előtti nemzedéknek szolgáltak, hanem egy másik nemzedéknek, amely Krisztus születése után jött és él ma is.

Az a nemzedék, amelyben ti vagytok és amelyhez én is tartozom, — Péter apostol időrendi táblázata szerint — a második, egyben a *középső nemzedék*. Velem együtt *ti a középső nemzedékhez* tartoztok. Péter ezt így mondja: „*Ti vagytok azok*” és ezt mondja a saját kora keresztyéneinek és mondja nekünk is: „*Ti vagytok azok*”, *akiknek életében és korában beteljesedett amit a próféták jövendöltek.* „*Ti vagytok azok*”, akiknek már nem arról szól az evangélium, hogy Jézus Krisztus majd egyszer eljön és majd fel fog támadni, hanem „*ti vagytok az a nemzedék*”, amelynek már az prédikáltatik, hogy *Krisztus eljött, szenvedett, meghalt és feltámadott.* „*Ti vagytok az a nemzedék*”, amely már nemcsak ígéretekből él, hanem az ígérek beteljesüléséből. „*Ti vagytok az a nemzedék*”, akiknek a számára a próféciák nemcsak megírtak, hanem amely már tanúságot tehet arról, hogy ezek a próféciák be is teljesedtek. A beteljesedésnek nemzedéke vagytok ti, középső nemzedék. Így is mondhatom: a kegyelemnek a nemzedéke, a teljességnek a nemzedéke, a valóráválásoknak a nemzedéke. De itt most meg kell állnunk!

Ha Péter így szólította meg a saját nemzedékét, én is merlek beneteket így megszólítani: „*Ti vagytok*”, „*ti vagytok*” fasori gyülekezet, „*ti vagytok*” ezen az istentiszteleten más gyülekezetből is résztvevő kedves vendégeink, „*ti vagytok*”, akiknek az idejében beteljesedtek a próféciák és tiétek a beteljesedés.

A mi időnkben, az öt világrészben az egyház sokszor úgy érzi, hogy neki sarokba kell állnia. Sok egyházban szerte a világon — de itt Magyarországon is —, gyakran erőt vesz *valamilyen kisebbségi érzés* és kezdenek úgy gondolkodni, hogy mi vagyunk az a „sze-

gény templom egere”, akiknek már nincs mit adnia az embereknek, a világnak, a társadalomnak. Mi vagyunk az „alkonyba hulló emberek közössége”, azoknak az embereknek a közössége, *akik inkább voltak, mint lesznek és éppenhogy vannak.* Meg hát nincs is olyan kincsük, amivel odaállhatnának az emberek elé és kínálhatnák a portékájukat. Nem mondhatják azt, hogy „emberek, figyeljetelek, ez van nekünk, ezt akarjuk nektek adni”. Erőti vett az egyházon és benne a gyülekezetekben valami szürkeség, valami monoton egyhangúság, valami elviselhetetlen dekadencia.

Most szeretném a fasori gyülekezetnek világosan megmondani Péter szavával: „Ti vagytok az a nemzedék”, amely *gazdag nemzedék. Nem a „templom egere”, hanem az Isten gazdagai vagyunk. Nem az a „társaság” vagyunk, akiknek immár semmijük sincs, hanem az a társaság vagyunk, akiknek mindene megvan, amire szüksége van az embernek és a világnak. Nem üres tarisznyával, vagy hamubasült pogácsával mászkálunk az országutakon és a fővárosban, hanem teli zsákkal. „Ti vagytok az a nemzedék”, amely bírja Jézus Krisztus evangéliumát. „Ti vagytok az a nemzedék”, amelynek megfeszített Krisztusa van. „Ti vagytok az a nemzedék”, amelynek az Ura nem maradt a sírban. „Ti vagytok az a nemzedék”, amelynek feltámadott Ura van. „Ti vagytok az a nemzedék”, amely Jézus Krisztusban bírja a bűnbocsánatot, az életet és az üdvösséget. „Ti vagytok az a nemzedék”, amely tud más lenni, mint sok más ember, mert Krisztus által akkor is tud szeretni, amikor gyűlölni kellene. „Ti vagytok az a nemzedék”, melynek szíve-békessége akkor is megmarad, amikor békétlenkedni kellene, mert Krisztusotok van. „Ti vagytok az a nemzedék”, amely nemcsak az orráig lát. „Ti vagytok az a nemzedék”, amely tudja, hogy amikor bezárult egy koporsó, Jézus Krisztus által van tovább. Igen, „ti vagytok ez a nemzedék”! A beteljesedéseket bíró nemzedék. A kegyelemnek a nemzedéke. Mondjam az Írás szavával? Az üdvösség, az eljött üdvösség nemzedéke. Ez az üdvösség nem egyszerűen valami „halálon túl” megfoghatatlan valami, hanem az *üdvösség itt van, mert Krisztus itt van.* Ott van az üdvösség, ahol Krisztus van! „Ti vagytok ez a nemzedék”, amely ezt az üdvösséget bírja.*

De most meg kell fordítanom. Lehet, hogy nyelvtanilag kicsit furcsán hangzik, mégis így kérdezem: *vagytok* ez a nemzedék? *Vagytok* az a nemzedék, amely tudja, hogy nem „szürke egér”, nem kismimmi-zett, nem leszegényített és kifosztott? *Vagytok ez a nemzedék?* Aki veletek él a családban, aki találkozik veletek a munkahelyen, aki figyeli a szavakat, melyeket az élet kérdéseivel kapcsolatban mondotok, azok megéreznek rajtatok valamit abból, hogy „ti vagytok az a nemzedék”, amely a Krisztusban óriási módon meggazdagított? Vagy aki titeket hallgat és tanácsaitokat hallgatja, azt tudja csak mondani, hogy ezt minden idealista filozófus is el tudja mondani. Mindegyik csakugyan azt a nótát fújja! Vagy tudtok-e valami mást, valami többet, valami igazabbat, valami előremutatót mondani? Azok a gyermekek, akik a családokban vannak és próbálják mérlegelni az életükben mindazt, amit hallanak és olvasnak és próbálnak irányt venni életükben. Érzik-e a szükségét annak, hogy rátok figyeljenek, „mert ennek az öregnek”, az apámnak, az anyámnak van valami plussza, amit számításba kellene vennem, amikor az életemet valamerre döntöm. *Vagytok-e* ez a nemzedék?

Ide vonatkozólag még két megjegyzést szeretnék tenni. Az egyik

az, hogy vegyétek észre evangélikus keresztyének, hogy *óriási tartalékaink* vannak még az egyházban, amiket nem használunk fel kellően ki. Sokat beszélnek, újságok írnak arról, hogy gyárakban, munkahelyeken nincsenek sokszor felhasználva, felkutatva a tartalékok, pedig jobban menne az üzem, ha a tartalékokat jobban kihasználnák. *Én azt mondom néktek, hogy az egyháznak is vannak ilyen tartalékai, amelyekről elfeledkezünk, és nem tudjuk azt, hogy azoknak a birtokában vagyunk. A legnagyobb tartalékunk maga az evangélium*, amelynek legfeljebb itt-ott egy-egy vonását pengetjük, de nem a teljességét adjuk. Az evangélium sokkal mélyebb, gazdagabb és több, mint amit mi sokszor prédikálunk. Higgyétek el nekem, elegendő arra, hogy az életben igazán eligazodjunk, kérdéseket bemérjünk, meg tudjuk ítélni. Lehet belőle élni. Valóban meg tudja határozni az ember életét egy életen át, csak a tartalékait jobban ki kellene használnunk.

A másik megjegyzésem idevonatkozólag az, hogy mivel mi vagyunk az a nemzedék, amely meggazdagítottat a Krisztusban, merjünk jövőt tervezni. Micsoda békaperspektívával rendelkezik sokszor az egyház! Egyesek olyan hangulatot terjesztenek, mintha „zárás” előtt volnánk, mintha a „roló lehúzása” előtt volna az egyház a világban. „Ti vagytok az a nemzedék”, amely tudja milyen gazdagok vagyunk. Merjetek az orrotoknál előbbre látni! Perspektívában gondolkodni! Mit gondoltok, a prófétáknak könnyebb volt a maguk korában, Krisztus előtt 600 évvel jövőt tervezni és azt mondani, hogy *jön majd Krisztus?* De mertek előre látni és nemcsak az orrukig. És nem ilyen dalokat fújtak, mint Magyarországon egy-két gyülekezetben: hogy „mi vagyunk az utolsó presbiterek, utánunk már senki sem jön”. „Mi vagyunk az utolsó édesanyák és édesapák, akik a gyerekeiket Jézus Krisztusban való hitben neveljük.” Valóban „ti vagytok az a nemzedék”, amely tudja, hogy lehet perspektivikusan gondolkodni, mert Krisztus nemcsak mögöttünk van, hanem előttünk is jár és velünk jön a jövőbe? „Ti vagytok az a nemzedék”?

Ezt a gazdagságot — amely az egyház gazdagsága — nem elég azonban *az egyházon belül birtokolni, arról eszmélkedni és rajta megpihenni.* Ez még nagyon befelé mutató irány volna. Azzal a gazdagsággal, amivel mi rendelkezünk benne kell lennünk *a társadalomban, amely a mi társadalmunk.*

Először is határozottan jelentsük ki, jó lelkiismerettel, hogy ez a társadalom a mi társadalmunk is. Csak ezután van jogunk tovább beszélni. Ezt követően van jogunk azt mondani, hogy jelen akarunk lenni társadalmunkban azzal a gazdagsággal, amelyet nekünk Jézus Krisztus jelenléte, az élő Jézus Krisztus ad. Azzal a gazdagsággal akarunk jelen lenni a magyar társadalomban, amelyet az evangélium bírása és abból fakadó, másokat segítő élet jelent. Mi evangélikus keresztyének igenis igényt tartunk arra, hogy haladó hagyományaink alapján is segítsük népünk fejlődését, nem feledve, amit az evangélikus Balassi, Berzsenyi, Petőfi, Kossuth és a többiek egész népünk számára jelentettek. Lelkesítést, erkölcsi és anyagi segítséget akarunk adni annak a társadalomnak, amelyben élünk. Ezt azonban csak az az egyház igényelheti, amely nem abban a hitben ringatja magát, amely abból áll a mai szolgálata, *hogy negative kritizálja mindazt, ami ebben az országban történik.* Csak annak az egyháznak van joga jelentkezni a társadalomban a maga gazdagságával, amely előbb egyértelmű igent mond arra a társadalmi rendre, annak fejlődésére, amely ebben az

országban van. *Magyar Evangélikus Egyház, jöjj elő értékeiddel, kincseiddel és osztogasd kincseidet, gazdagságodat abban az országban, amely a te országod és az én országom is.*

Itt sem állhatok meg. Ha egyszer ilyen gazdag az egyház, mint aminek én állítom, akkor az egyháznak — és nemcsak Magyarországon, hanem szerte az öt világrészben, és nemcsak az evangélikusságnak, hanem Krisztus népének a világon — úgy kell megjelennie, mint amely segíteni akarja, gazdagítani akarja az emberiség nagy családját. Tudjátok azt, hogy három és fél milliárd emberből ma egymilliárd ember ilyen vagy olyan formában keresztyénnek vallja magát? Nem veszitek észre, hogy ilyen nagy létszámmal milyen óriási „sánsza” van a keresztyénségnek, Krisztus népének az öt világrészben? „Sánsza” arra, hogy segítse megoldani azokat a problémákat, amelyek terhe alatt kínlódik ez az emberiség? Nem veszitek észre, hogy sokfelé az egyház óriási mulasztást követ el, amikor arról beszél, hogy nekünk semlegesnek kell maradnunk a világrendszerek küzdelmében? A Krisztus népének semlegesnek lehet ott maradni, ahol emberek éheznek, véreznek, háború van, faji megkülönböztetés van? Semleges lehet Krisztus népe egy olyan gazdagságnak a birtokában, amelynek alapján azt mondja, „hogy Krisztusban nincs sem Nyugat sem Kelet, sem nő, sem férfi, sem fehér, sem fekete, sem rabszolga, sem szabad.” Ekkora gazdagság birtokában óh, hogy kellene ennek az egymilliárd keresztyénnek bevetnie életét, létét, hitét, szeretetét a küzdelembe, a munkába, hogy szebb legyen a világ, mások legyenek az emberek és boldogabb otthonokba tegyék az édesanyák az asztalra a kenyeret. *„Ti vagytok az a nemzedék”, amely elhivatott erre! „Ti vagytok az a nemzedék”* New Yorkban és Londonban, Párizsban és Washingtonban és Dél-Afrikában, akik hivatva vagytok arra, hogy segítsetek megoldani ennek a világnak a problémáit. Igen, „ti vagytok ez a nemzedék!”

És a harmadik nemzedék? A harmadik nemzedék az utánunk jövő. Nemcsak olyan értelemben utánunk jövő ez a harmadik nemzedék, hogy nem ürülnek ki a presbiteri padok. És nemcsak olyan formában jön utánuk egy *harmadik nemzedék*, hogy az evangélium tovább fog terjedni a világban és Jézus Krisztus erejét sokan fogják még az utánunk jövő nemzedékből is megtapasztalni. Nemcsak olyan formában jön utánunk a harmadik nemzedék, hogy lesz egyház Magyarországon holnap is, meg holnapután is. *Ennél többről van szó, amikor a harmadik nemzedékről szólnak.*

A harmadik nemzedék kapcsán arról van szó ugyanis, hogy amit még nem bír a mi nemzedékünk az lesz a tulajdona a „harmadik nemzedék”-nek. Ez pedig *a beteljesedés!* Amikor már nem hiszünk, hanem látunk, amikor már nem prédikálunk, hanem teljesen bírjuk azt is, amit itt még nem bírunk. Ez a harmadik nemzedék: *az üdvözültek nemzedéke, a színről színre látók nemzedéke.*

S még valamit hozzátesszek. Ez a középső nemzedék, ez a mi nemzedékünk *ez egyben lehet a harmadik nemzedék is.* Az a harmadik nemzedék, amely most ugyan hite által lát, de egyszer színről színre. *Ezt ígérte Isten az Őt szeretőknek.*

Fasori Gyülekezet! Második nemzedék! Fasori Gyülekezet, középső nemzedék! Ti vagytok azok, akiknek az életében már sok minden beteljesült a próféták ígéretéből. Fasori, második nemzedék, legyetek az a harmadik nemzedék is, amely majd színről színre fogja látni az Istent! Ámen.

(Magnófelvétel)

D. Káldy Zoltán

Szolgálatunk alapjai

*Püspöki jelentés az Északi Egyházkerület
1971. november 30-i közgyűlése elé*

Az egyház életében és szolgálatában mindig döntő az az alapvetés, célkitűzés, útmutatás, amely meghatározza az egyes részleteket. Bent élünk ezernyi tennivalónk programjában, sok-sok részletkérdés köti le a mindennapok világában. De mindig fontos szem előtt tartani az összefüggéseket, amelyekben és amelyekre nézve történik a részfeladat megoldása. Nem lehet helyesen eligazodni az aprónak tűnő ügyekben sem az alapok és célkitűzések világos látása nélkül.

Ezért, amikor egyházkerületünk képviselői egybesereglettek a mai közgyűlésre, éppen az utunkat és feladatainkat meghatározó alapvetésről szeretnék szólni, vagyis annak a szolgálatnak, diakóniai teológiának az összefüggéseiről, amelyek döntően határozzák meg gondolkodásunkat és magatartásunkat.

A szolgálat teológiája

Az egyház létformája csak „szolgai” lehet. Így a teológiának, mint az egyház lényeges funkciójának is igazán legitim jelzője az, hogy „szolgál” s mint ilyen, a „szolgálat teológiája”.

Olyan folyamatról van szó, amelyben szorosan együtt haladt az ige teológiai értelmezésének elmélyülése és az egyház élettől való tanúságtételének megújulása: miközben egyházunk egyre előbbre jutott Krisztus megismerésében, bizonyágtétele és élete, szolgálata is egyre gazdagodott. Ez a szoros összefüggés a „szolgálat teológiájának” egyik lényeges jellemzője.

A szolgáló egyház létformájához és benne a „szolgálat teológiájához” az út az egyház bűnbánatán, hálaadásán és Isten akarata iránti engedelmisségén át vezet. Egyházunk a forradalmi társadalmi változások idején múltja mulasztásaival és bűneivel szembesült. Az ige hirdetés egyre erőteljesebben rámutatott arra, hogy Krisztus követésében való megerőtlenedése súlyos mulasztásokhoz vezetett az ember szeretet, mindenekelőtt pedig a társadalmi felelősség területén. Az egyház vezető rétegei hozzákötődtek a letűnt igazságtalan társadalmi rendszerhez és alig figyeltek fel az égető szociális kérdésekre, az agrárproletariátus katasztrofális helyzetére, a faszizmus borzalmaira, nem értették meg és nem támogatták a munkásság igazságos küzdelmét. Ezen az ítéletes igehirdetésen keresztül Isten egyházunk elé tárta hitelvesztettségünket. De az újrakezdés lehetőségét is megadta számunkra, és új, járátlan úton hívott igéje iránti engedelmségre, az emberért végzett szolgálatban való megújulásra.

A szolgálat teológiájában az egyház nem eseményeken tájékozódik, hanem egyedül az őt megszólító Isten igéjén; de ezt az ígét az emberi történelem és társadalom, az egyház közvetlen környezete, eseményeinek összefüggésében érti meg.

A „szolgálat teológiájának” éppen az az alapvető vonása, hogy Isten akaratát mindig az igében keresi. Ez óvja meg az egyházat attól, hogy az emberi történelem eseményeinek váljék a függvényévé.

A „szolgálat teológiájára” éppen ezért döntően jellemző, hogy benne Isten igéje mélyebb megértéséért folyik szüntelenül fáradozás, mégpedig a gyülekezeteiben élő egyház szolgálata érdekében. Ennek az áldása egyfelől abban mutatkozott meg, hogy a különböző teológiatörténeti irányzatok által elhomályosított hitigazságok teltek meg újra biblikus tartalommal; másfelől az atyáink által felismert hitigazságok közül nem egy új és gazdagabb jelentést kapott, mint addig. Gondolunk itt Krisztus váltságának az egész teremtettséget átfogó jelentőségére, az egyház küldetésének szélesebb távlatú felismerésére, az egyház és a világ viszonyának új, mai vonatkozású kérdéseire. Másfelől abban vált nyilvánvalóvá ez az áldás számunkra, hogy felismertük: az örök Ige mindig időszerű, az embert konkrét élete valóságaiban szólítja meg és konkrét parancsok teljesítésére hívja fel. Az egyház küldetésén belül így kerülhetett szétválaszthatatlan egységbe számunkra az ige hirdetése és a széles körű szolgálat, az ige és a szeretet. E kettő egysége teszi lehetővé azt is, hogy a keresztyén ember igazabban meg tudja érteni nem-keresztyén felebarátját. A teológia így értelmezett funkciói segítik az egyházat abban, hogy mindinkább szolgáló egyházzá váljék a társadalomban és embervilágban.

Ez a teológia éppen ezért az egyház megújulásának, újjászületésének folyamatán a szolgálatra alkalmassá válást érti.

A „szolgálat teológiája” az Istennek és embereknek szolgáló új, egyházi és keresztyén életstílus kialakítására törekszik, egyfelől az ige-hirdető szolgálat tartalmi elmélyítésével, másfelől — ezen keresztül — a szeretet konkrét cselekedeteire való felkészítés által.

A „szolgálat teológiája” egyházunk életében azonban főleg azért lett korszakos jelentőségűvé, hogy segített megtalálni a helyünket egy forradalomból született és forradalmi átalakulást hozó, nem-keresztyén erkölcsi alapokon álló új társadalmi rendben, a szocializmusban. Egyházunk itt él és végzi szolgálatát: hirdeti Isten igéjét. Isten megváltó szeretetének örömhírét, és végzi a krisztusi felebaráti szeretet szolgálatát szocialista társadalmunkban.

A szocialista társadalomban élő egyház azért áll olyan határozottan a társadalmi és nemzetközi diakónia ügye mellett, mivel a saját társadalmában kellett megtapasztalnia, mit jelentett az egyházi segítség nélkül végbement és a régi rendszer sokféle igazságtalanságát megszüntető strukturális átalakulás körülötte. Saját szemével látta, mekkorát lépett előre az egészségügy és művelődés, hogyan emelkedtek a nyomor-nyegedek helyén új lakónyegedek, hogyan lett az elnyomott munkássztrálya vezető erővé a társadalomban és alakult emberségesebbé az addig sorvasztó, kétékezi munkára épülő paraszti életforma. Ezeket a humánus társadalmi változásokat látva kellett megtanulnunk a jobb gazdasági-szociális struktúrák mérhetetlen jelentőségét.

Társadalmi diakóniánk

Különösen nagy lehetőségei és feladatai vannak ma az egyháznak a gondolkodás-formálás és a lelkiismeret-nevelés területén. Az igazságosabb szocio-ökonómiai és politikai struktúrák is csak úgy jönnek létre és lesznek igazán hatékonyakká, ha a megfelelő szaktudás és személyes erkölcsi magatartás érvényesül bennük. Az egyház egyik legfontosabb feladata ma a társadalmi diakónia terén, hogy segítse a helyes erkölcsi normák és etikai értékek kialakítását. Egyfelől tegyen tanúságot a krisztusi hiten alapuló erkölcsiség feladatairól a családi életben, a min-

dennapi hivatáshűségben, az anyagi és szellemi közjó előmozdításában, az igazán humánus magatartásban a személyes és közélet egész területén. De ugyanakkor segítse a világi humanitás, a nem-keresztyén erkölcsi magatartás megbecsülését és erősítését is, közös etikai küzdelemben a társadalom minden más tagjával az erkölcsi felelőtlenség, a bűnözés és a hedonista vagy nihilista életfelfogás ellen.

Az egyháznak ma is — a társadalom világméretű és egyre fokozódó szekularizálódása ellenére is —, szinte végtelenül sok eszköze és nagy lehetősége van ebben a szolgálatban.

Mindenekelőtt az igehirdetésre kell utalnunk, annak sokféle formájában. Az igehirdetés tudja meghúzni a konkrét vonalakat a bűnbocsánatból megújuló keresztyén élet mai feladataihoz a családban, a munka világában, a társadalom bonyolult élete minden területén. Ugyanilyen segítséget adhat személyes vonatkozásban a lelkipásztori szolgálat is azzal, hogy tanácsolja a hívőket társadalmi szolgálatuk konkrét kérdéseiben. Ne feledkezzünk meg az egyházi testületek és egész egyházak állásfoglalásainak hatalmas közvéleményformáló erejéről sem a társadalmi kérdésekben. Az átfogó diakóniai szemléletnek érvényesülnie kell a teológiában és lelkészképzésben és továbbképzésben.

Az a konkrét terület, ahol erkölcsi erőnkkel segíthetünk népünknek, a közösségi tudat, közösségi magatartás kialakítása terén jelentkezik. Az emberi szolidaritás vállalásának az emberi élet minden területén meg kell mutatkoznia.

A keresztyén ember élete kiszakíthatatlanul beleszövődik a társadalmi és gazdasági környezetbe. Sem a keresztyén ember, sem az egyház, sem az egyház teológiája, sem az egyház lelkipásztori szolgálata ki nem kerülheti az emberi együttélés alapvető kérdéseivel való foglalkozást. Természetesen, amikor a gazdasági élet kérdéseire közeledünk, a Bibliát nem tekinthetjük olyan törvénykönyvnek, amelyben minden előforduló esetre részletes szabályozást találunk. De Isten mindennel ellátott minket világi feladataink gyakorlásában is, mert nekünk adta a hit és ész ajándékát. A világi élet kérdései józan megítélést igényelnek. A keresztyén emberben is meg kell lennie annak a bátorságnak, hogy értelmét használja. A világi dolgokra vonatkozóban ez nem lehet másként, de ezt sem cselekszi hitétől függetlenül. A termelőmunkának közösségekbe való összefogása, az összehangolt együttes munka, amelynek célja az egyéni és a közösségi érdek egyaránt történő szolgálata, nemcsak nem ellenkezik a hit és ész feltételeivel, hanem különösen alkalmas lehetőséget nyújt ahhoz, hogy az ember Istentől kapott rendeltetését ennek keretében valósítsa meg.

Az összefogásban rejlő erő mindig hatalmasabb, mint az egyes ember ereje. Keresztyén felelősséggel, jó lelkiismerettel kell állnia a keresztyén embernek minden jó ügy érdekében való emberi összefogás mellé.

Az ilyen összefogásban hatalmas erők rejlenek, nagy erkölcsi értékek valósulnak meg. Az összeférhetetlenségnek, veszekedésnek, széthúzásnak és más egyéb közösségellenes bűnöknek nem lehet tetlen szemlélője a keresztyén ember. Hasonlóan kell megítélnie a gondatlan kezelést, aminek következtében nagy értékek mennek tönkre, a lopások különféle nemeit, a bércsalásokat, a hanyag és felelőtlen munkavégzést, a kapun belüli vagy kívüli dologkerülést.

A keresztyénség közösségi magatartást kíván és a közösség szolgálatára hív minden keresztyént a krisztusi felebaráti szeretet parancsa.

Ezen a téren nem kell semmi különlegeset sem tennie a keresztyén embernek **ahhoz**, hogy segítse társadalmunk fejlődését, s máris olyan szolgálatot végez, amely kedves Isten és ember előtt, s amely mélyen benne gyökerezik egyházunk ősi tanításában és magatartásában.

A szocialista hazafiság

A magyar nép mindig szerette országát, évszázadokon át bőven áldozott érte vért és verejtéket, de áldozatainak eredményét csak azóta élvezi, amióta maga vette kezébe a hatalmat. Érthető hát, hogy nemzeti öntudata, hazafisága, a haza sorsáért érzett felelőssége is most bontakozott ki igazán, és válik mind hatékonyabb erővé. A szocializmus építése során így alakult ki és emelkedik mind magasabb szintre a nemzet egészének egysége.

Az MSZMP X. kongresszusa olyan politikai esemény, amely az egész társadalmat s a társadalom minden tagjának ügyét-dolgát illeti. A kongresszus határozatait és útmutatását az egész dolgozó nép várta. A X. kongresszus döntései meghatározó hatást gyakorolnak további fejlődésünkre. Az MSZMP arra törekszik, hogy a társadalom minden alkotó ereje bekapcsolódjék az építő munkába. A szocializmus felépítésében az egész nép, minden egyes magyar állampolgár érdekelt. A párt belpolitikájának sarkalatos pontja a szövetségi politika. Nagy figyelemmel hallottuk és olvastuk Kádár Jánosnak, az MSZMP első titkárának, kijelentését arról, hogy a párt a jövőben is folytatja szövetségi politikáját. Így különböző világnézetű emberek foghatnak össze, kommunisták és pártunkívüliek — mindazok, akik vállalják a közös célt, a szocialista Magyarország felépítését.

Mi, evangélikusok, a szocialista hazafiság célkitűzését és gyakorlását nagyra értékeljük. A szocialista hazafiság tartalma a nép szeretete és a nép ügyének szolgálata. A patriotizmus alapja a nép érdekének munkálása. A patrióta — miközben mindent megtesz saját hazája boldogulásáért —, ugyanakkor nem veszi szem elől az egész emberiség jövőjének távlatát sem. Az emberiség szeretete korunkban egészen konkrét formát öltött a világ békéjéért érzett felelősségben. Nélkülözhetetlen feltétele a haza felvirágzásának a baráti népek testvéri közöségébe való tartozás. A XX. század második felében a technikai, kulturális, gazdasági, szellemi kapcsolatok rendkívül gyors terjedése korában egyetlen nép sem boldogulhat a baráti népekkel való legszorosabb együttműködés nélkül. A mi hazánk felemelkedése egybekapcsol a leghaladottabb társadalmi rendszerű országok barátságával. Miközben az egy vérből teremtett emberiség egészének a perspektíváját sem téveszthetjük szem elől.

A szocialista haza szeretete azt jelenti számunkra, hogy embertársainknak szolgálunk ebben az országban, munkánkkal, építő, segítő szeretetünkkel, hogy továbbemelkedjék a jólét, s minél szebben és jobban fejlődjék emberi együttélésünk ebben a hazában. Közös ügy hazánk szeretete, egységbe fűz minden emberrel, aki ebben az országban vesz részt az emberek javáért folytatott munkában. Ezért fűg össze a szocialista haza és a nemzeti egység fogalma. Mert mindnyájan érdekeltünk vagyunk ennek a hazának fejlődésében és felvirágzásában.

Mi, keresztyének, itt is az emberszeretet indítékából cselekszünk, mert amikor az embereket szolgáljuk, az élet előbbrevitelét segítjük. akkor szeretjük hazánkat. Ezt a személyes hangú vallomás melegével így lehet kifejezni: szeretem hazámat, mert Jézust követem az emberszeretet és a szolgálat útján.

A hazaszeretetnek és az emberiség iránti szeretetnek az alapállása minden idők keresztyén magatartásának az alapja és kiindulása. Erről vizsgáljuk minden nemzedék az egyházban is. A mi nemzedékünk is Istennek és a történelemnek a színe előtt él és cselekszik. Minket is azon a mérlegen fognak egykor lemérni: hogyan és mit valósítottunk meg Jézus Krisztus Isten- és emberszeretetre vonatkozó nagy parancsolatából.

A nemzeti egységnek a tartalma: a társadalom valamennyi dolgozó osztályának és rétegének szövetsége a szocializmus építésére. A szocializmus építése érdeke a haza minden fiának, mindegyikünk együtt boldogul a közösséggel, együtt gyarapszik a hazával. Ilyen nemzeti egység ellentétes érdekű osztályokból álló társadalomban soha nem alakulhat ki.

Miközben félreérthetetlenül állunk a szocialista perspektíva segítése mellett, azt sem hallgathatjuk el, hogy ateista ideológiát nem támogatunk, nem keverjük teológiánkat össze a marxizmussal. A szocializmus ennek lehetőségét biztosítja a lelkiismereti szabadságban. Teológiai álláspontunk: a Szentírásból és az egyházunk tanításához való hűségünk pedig eleve kizárja az ideológiai keveredést. Ezt azonban nem is kívánja tőlünk senki.

A hangsúlyt mégsem arra tesszük, ami elválaszt, hanem arra, ami egybefűz. A nemzeti egység, a szocialista hazafiság, az állampolgári hűség, közös jövődönk szolgálata, természetes velejárója a keresztyén ember gyakorlati magatartásának, a felebaráti szeretetnek. Ebben a nagy összefogásban hívők és nem hívők egyek, mert az emberért, hazánk jövőjéért, mindnyájunk jobb és gazdagabb életéért történik. Ezen a területen vagyunk egyek szocializmust építő népünkkel, évszázadok alatt kiküzdött haladó hagyományaink nyomán.

Keresztyének felelőssége a békéért

Ma már egyetértés van közöttünk abban, hogy a világ kérdéseivel való foglalkozás is szorosan hozzátartozik egyházi feladatainkhoz. Emberszeretetünk konkrét mai feladatai odavisznek minket azok sorába, akik a világ békéjéért igazi felelősséget éreznek, a békemozgalom világot átfogó tömegerejéhez. Az egyház szolidáris — világnézeti különbségre való tekintet nélkül — mindazokkal, akik a béke ügyét előbbre viszik.

Örvendetes, hogy a Keresztyén Békekonferencia negyedik nagygyűlése új lendületet adott a békéért érzett keresztyén felelősségnek. A KBK kiváló határozatokat hozott, amelyek hűen tükrözik a haladó egyházi magatartás célkitűzéseit. A prágai nagygyűlésről haladó körökben általános volt a vélemény, hogy a KBK történelmében ennyire pozitív hangvétel még nem volt, mint most. Másik eredmény, hogy a KBK szervezetileg is talpraállt, vezetése megszilárdult, a belső krízis elmúlt, s minden eddiginél jobban megerősödve tudja folytatni a KBK eredeti célkitűzéseit. Harmadik szempont az, hogy a KBK pozitív hangvétele lehetőséget ad arra, hogy más egyházi világszervezetekre is kihasson jó példája. Ugyanakkor az egyes országok egyházaiban is ösztönzőleg fog hatni a bátor és határozott hang, a további fejlődés irányában, az egyes egyházakban folyó teológiai tisztázódás érdekében. Ami Prágában történt, az széles körben fog kisugározni és hatást gyakorolni az egyház közgondolkodására.

A békemunka igen széles területéről most két aktuális területet emelek ki: az egyik Európa biztonságának ügye, a másik a harmadik világot problémájának kérdése.

A Budapesti Felhívás a népek elemi érdekét fejezi ki. A nemzetközi összefüggések középpontjában is az európai béke és biztonság ügye áll. A legtöbbet ezért a célért fáradoztunk az egyházi nemzetközi fórumokon.

E fáradozások értelmét és célját az adja meg, hogy európai nép vagyunk, s így földrajzi helyzetunktől nem vonatkoztathatjuk el magunkat. Elsőrendűen fontos tehát számunkra, hogy sikerül-e megteremteni a békét és a biztonságot ezen a földrészen. De nem csupán saját érdekünk teszi első helyre az európai biztonsági rendszer megteremtésének ügyét.

Európa népei és a közöttük élő keresztyének is kívánják az európai határok biztonságát, Lengyelország nyugati határainak, a két Németország határainak, és Nyugat-Berlin különleges státusának az elismerését. Európa érdeke megkívánja az atomfegyverek kiszélesítésének megszüntetését, Európa atommentes övezetté alakítását, a katonai támaszpontok felszámolását, a katonai tömbök megszüntetését és közös, kollektív biztonsági rendszer kialakítását. Európának, amely már két világháború csatamezeje volt, végre a békés egymás mellett élés példájává kell válnia.

A Lelkészi Munkaközösségek sok-sok idevonatkozó pozitív jellegű előadása mellett negatív jelenségek is mutatkoznak. Ez akkor jelentkezett, amikor az egyik egyházmegyében nyugati hatás alatt álló helytelen nézetek is felmerültek. Az európai biztonsággal foglalkozó kérdés nem régi keletű, a vele kapcsolatos kérdések helyes látása és megfogalmazása sem régi keletű. Ezért ezzel a problémával külön is foglalkozom, hogy világosan megkülönböztessük a helyes és a helytelen. A szocialista álláspont a békés egymás mellett élés elvén alapszik, míg a kapitalista tendenciájú elméletek ezen a téren a konvergencia elméletre építenek.

Ennek az elméletnek az a lényege, hogy a szocializmus kapitalizálódni fog, a kapitalizmus pedig szocializálódni, míg végül a két társadalmi rendszer egymásba olvad. Ekkor jön el az összeurópaiság gondolatának győzelme. Ebben a koncepcióban az egyházaknak az lenne a szerepük, hogy hidat alkossanak a két társadalmi rendszer között és előmozdítsák a két rendszer feloldódását egymásban.

Ez az elmélet — amely egyházi nemzetközi fórumokon is szerepel — megfelelkezik arról az alapvető tényről, hogy a két társadalmi rendszer között döntő különbség van. A kapitalizmus a magántulajdonon alapszik, a szocializmus pedig a köztulajdonon. De döntő a különbség a tekintetben is, hogy kinek a kezében van a hatalom. Két olyan társadalmi rendszer áll fenn, amelyek közül az egyikben a tőkésék kezében van a hatalom, a másikban a dolgozó nép kezében. Mindezek mélyreható különbséget jelentenek az élet egész területén. A két rendszer közötti különbségek kibékíthetetlenek, azokat sem egyházi, sem gazdasági próbálkozások nem tudják feloldani, mert ehhez gazdasági és hatalmi struktúrájukban való teljes változás lenne szükséges.

A békemunkában való részvételünk szükségszerűen alapul a békés egymás mellett élés elvén, amely nem gondol a két társadalmi rendszer közötti határ elmosására, nem kívánja a szocializmust kapitalizálni, nem kíván forradalmi exportot, viszont elvárja, hogy felénk is tiszteletben tartsák népünk vitathatatlan jogát, hogy tovább építse a szocializmust.

A békés egymás mellett élés elve nyomán rendeződik magatartá-

sunk egyházi nemzetközi viszonylatban és a hazai békemunkában is. Mivel ez magában foglalja az önrendelkezés és a be nem avatkozás elvét, megkönnyíti a nemzeti szabadságharcokat és forradalmakat. Erről a bázisról értékeljük hazánk történelmi szabadságharcait is és erről a bázisról építettük ki teológiai felismeréseink közül azokat, amelyek a forradalom teológiájára vonatkoznak. Ugyanakkor a békés egymás mellett élés elve, azaz a béke biztosítása, lehetővé teszi a békés versenyt, azt, hogy a szocializmus országában sikeresen folyjék az építő munka. Ennek nyomán alkottuk meg teológiai felismeréseinknek mindazt a tanítását, amely egyházunk útját fogalmazta meg a szocializmusban.

A konvergencia elmélet káros és veszélyes útja helyett a mi magatartásunk mértéke a békés egymás mellett élés elve. Ez adja meg a békeharcban való részvételünk alaptónusát.

Az európai téma mellett kitekintettünk azokra az országokra, amelyek legtöbbet szenvednek az imperializmustól. A vietnami nép elleni agresszió, a közel-keleti véres fegyveres konfliktus, s a világ sok más pontján támasztott feszültség, mind arra utal, hogy vannak, akik világhatalmi ábránddal akarnak más országokat hatalmukba keríteni, akiknek csak szavakban kell a béke, valóságban azonban a feszültség fokozására törekszenek. A felemelkedő népek csak hihetetlen szenvedések és áldozatok árán tudják kivívni szabadságjogukat. Nekünk, mai keresztényeknek, világosan kell látnunk azt a nagyarányú és nemzetközi viszonylatokban jelentkező bűnt, amely a világszerte megszügyenült, de még mindig tevékeny imperializmusban látható.

Az emberi együttélés rendjét Isten a szeretet törvényében szabályozta. Az egyház feladata, hogy egyre inkább felfigyeljen a szeretetben kinyíló lehetőségekre, s egyre inkább ellent mondjon a gyűlöletnek, a rablásnak, a kizsákmányolás megnyilvánulásainak.

Összefüggésekben élünk és szolgálunk

Mindig döntő az az összefüggés, amelyben élünk és szolgálunk. Sem egyházkerületünk, sem más egyházi szervünk, nem él önmagában és önmagának, hanem mindnyájan a szerves összefüggések egész sorában élünk bent. Ezért foglalkoztam részletesen a hazai és nemzetközi összefüggésekkel, mert ezeknek alakulása döntően befolyásolja az egyháznak és tagjainak életét.

De összefüggésekben élünk és szolgálunk a magyarországi evangélikus egyházban is. Ez az egyház lelki édesanyánk, melyben születünk, növekedtünk és szolgálunk. Ennek az egyháznak a szociális társadalom viszonyai között megtalált útját járjuk egységesen és egyértelműen. Szervezetileg két egyházkerülete van ennek az egyháznak, de egyetlen és közös a teológiai és egyházpolitikai útja. Ez az egy út, egy küldetés, egy magartatás kell, hogy áthassa egyházi közéletünket, lelkészeink szolgálatát, és gyülekezeteink életét.

*A felzárkózás teológiai felismeréseinkhez állandó feladat, türelmes, meggyőző munkát, szívós kitartást igényel. Nem egyszerre és nem automatikusan megy végbe egész egyházi közéletünk áthatása mai teológiai felismeréseink igazságával. Vannak élenjárók, középről figyelők, és vannak hátul kullogók. Mégis Isten iránti hálával mondhatjuk, hogy fokozatosan előbbrejutunk egyházunk teológiai felismeréseinek elfogadásában, vállalásában és élésében, s egyre inkább megvalósul az alapkérdésekben a belső egység, a közös nevezők bázisa,

egyre megalapozottabban küzdünk a célért, hogy gyülekezeteinkben a Krisztus evangéliuma a mai társadalmunk keretei között élő ember javára és eligazítására szóljon meg.

Bizonyos, hogy a jövő ennek a célkitűzésnek kedvez. A cél, ami felé Isten vezeti egyházunkat, az, hogy a Jézus Krisztusban való hitünk itt és most teremje meg gyümölcseit, a mai emberekből, mai családokban, a mai társadalomban dolgozó hívő emberek cselekedeteiben.

Ezek azok a feladatok, amelyeknek jegyében élnek gyülekezeteink és szolgálnak lelkészeink az Északi Egyházkerületben, mint a nagy egésznek, a Magyarországi Evangélikus Egyháznak egyik felében. Így folyt a munka a Lelkészi Munkaközösségekben, a lelkészi tudományos munka és közgondolkodás formálásának műhelyeiben.

Ezek után rövid áttekintésben foglalkozom egyházkerületünk életének jellegzetességeivel.

Egyházkerületünk jellegzetességei és eseményei

Az egyházmegyék ebben az évben mindenütt megtartották közgyűléseiket, amelyeken egy kivételével, részt vettem, s azokon igehirdetéssel és felszólalással szolgáltam. Az egyházmegyékben folyó élet-ről és szolgálatról részletes képet adtak az egyházmegyei közgyűlések. Örömmel jelenthetem, hogy valamennyi esperesi jelentés összhangban állt egyházunk útjával és teológiai felismeréseivel.

Az egyházkerületben folyó élet áttekintése kedvéért szeretném jellemezni az egyházmegyék helyzetének sajátosságait.

Borsod—Hevesben sok kis szórványgyülekezetünk van, a miskolci és ózdi erősebb gyülekezetek mellett. A lelkészi szolgálatot nehezzé teszi a sok szórványgondozási feladat. A lelkészek járművekkel való ellátása a gyülekezeti összevonások idején különösen is fontos feladat. Egyelőre a hernádvécsei és fancsali gyülekezet, valamint a sajkócazi és rudabányai áll összevonás alatt, de ez lesz aktuális több más törpegyülekezet esetében is.

A budai gyülekezetekben, mint általában a fővárosban, erős a szekularizáció. Ezért a lelkészeknek meg kell küzdeniük a templomos gyülekezetért. Szolgálatukkal szemben egyre növekednek az igények és követelmények. A négy nagyobb budai gyülekezet mellett a többiek kicsiny peremvárosi szórványjellegűek, ahol sok utazás teszi fáradtságossá a szolgálatot.

A fejér—komáromi falusi gyülekezetek életerejét új parochiák építése jelzi. A városokban szintén mutatkozik az elvilágiasodás. Tatabányán a korábbi két lelkészi körzetet összevontuk.

A győr—soproni egyházmegye a legnagyobb és legerősebb. Győr és Sopron, a két kiemelkedő gyülekezet, mindkettőben több lelkészünk is szolgál. A falvakból az ipari centrumok felé húzódik a lakosság egy része, mégis van annyi életere a falusi gyülekezetekben, hogy több új parochiát építettek, s egy ízben új orgonát is avathattunk.

A hajdú—szabolcsi egyházmegye központja Nyíregyháza, ahonnan a nagyobb létszámú lelkészgárda a jövőben is a környékre kiutazva fogja gondozni a kis gyülekezeteket. Debrecen helyzete egyedülálló az országban, mert egy egész megyét kell gondoznia. Szórványhelyzetünk itt jelentkezik a legszembetűnőbb formában.

A nógrádi gyülekezetek egyik erősségét jelentik egyházkerületünknek. A falvakban még népegyházi keretek között gyakorolják a mély

hagyományokban gyökerező evangélikus kegyességet. Több parochiát és egy harangot is avathattunk.

Veszprém megye gyülekezetei közül sok az egészen kicsiny, szinte törpe gyülekezet. Egyes helyeken sűrűn vannak egymás közelében a templomok és a lelkészek, s ez a helyzet magában véve is kínálja az összevonások lehetőségét. Takácsi és Gecse, Bakonyszentlászló és Bakonytamási helyzete érett az összevonásra.

Val megye gyülekezetei előljárnak az új lelkészlakok építésében. Kemenesalja népe mély gyökerű evangélikus tradíciók között él, ez a vidék a kerület másik erős gócpontja. Ebben az egyházmegyében sok idős lelkészünk szolgál, itt van a legtöbb magas életkorú testvérünk.

A gyülekezetek életében igen fontosnak tartom a püspök és a gyülekezet személyes kapcsolatát, ezért az elmúlt három évben is legfontosabb szolgálatomnak a gyülekezetek látogatását tartottam, mindenütt ígét hirdetve, s a legtöbb helyen egyházunk egészéről szóló előadással szolgálva.

A gyülekezeti látogatások mellett püspöki szolgálatom másik fő területe a lelkésztestvérekkel való törődés volt. A kerület minden egyházmegyei lelkészi munkaközösségét minden évben legalább egyszer meglátogattam. Rendszerint úrvacsoraosztással, igehirdetéssel, előadással szolgáltam, majd pedig a lelkészekkel egyenként folytattam beszélgetést.

A megüresedett lelkészi állások betöltése minden érdekelttel való előzetes tárgyalás alapján, minden gyülekezetben egyhangú meghívással történt. Egy gyülekezet kérte a püspök lelkészküldő jogának gyakorlását.

Egy esetben az egyházkerületi bíróság fegyelmi ítéletet hozott egyik lelkészünk ellen. Több ízben kellett az egyházmegyei elnökség, vagy az esperes jelenlétében fegyelmező beszélgetést folytatnom lelkészekkel. Ezek az esetek azonban szinte csak kivételt jelentenek a teljes odaadással és hűséggel szolgáló lelkészek nagy számához képest.

Kegyelettel emlékezünk meg a három év során elhunyt lelkész- és esperes-testvéreinkről, akik közül többet magam temettem. „Baldogok a halottak, akik az Úrban hálnak meg mostantól fogva. Bizony, azt mondja a Lélek, mert megnyugosznak az ő fáradságuktól, és az ő cselekedeteik követik őket.” (Jel 14,13).

Köszönet és köszöntés

Az egyházkerület nevében hálás köszönetet mondok az Állami Egyházügyi Hivatalnak a megértő támogatásért, az állam és egyház jó viszonyának jegyében végzett fáradozásáért. Tisztelettel köszöntjük Miklós Imre államtitkárt, az Állami Egyházügyi Hivatal elnökét, aki az év folyamán vette át magas tisztségét. Két évtizedes korábbi szolgálatában tanultuk meg tisztelni és becsülni őt. A magyar egyházpolitika irányításához sok sikert és jó eredményt kívánunk e helyről is.

Tisztelettel és szeretettel köszöntjük D. Káldy Zoltán püspöktársamat, az országos egyház lelkészelnökét, abból az alkalomból, hogy kormányunk előbb a Munka Érdemrend aranyfokozata kitüntetés adományozta neki, majd pedig az idej országgyűlési képviselőválasztások során bekerült hazánk törvényhozó testületébe: a Parlamentbe. A kerületi közgyűlés színe előtt is kifejezem nagyrabecsülésünknek, bizalmunknak és szeretetünknek az érzését, s ennek nyomán haladunk tovább benső elvi, teológiai egységben egyházunk diakóniai út-

ján, ami erős szálakkal fűzi egybe egyházunk vezetésének szilárdságát. Elnöktársamnak, az egyházkerületi felügyelőnek, hálásan köszönöm a testvéri együttműködés készségét.

A három év során nyolc esperesből hetet iktattam be hivatalába. Ezek közül hármát újonnan, időrendi sorrendben: első ízben Nagy István, fejér—komáromi, Sikos Lajos veszprémi espereseket, valamint a Déli Egyházkerületből a Budai Egyházmegye élére került D. Koren Emil, budai esperest; négyet pedig újraválasztás alapján iktattam be, mégpedig: Weltler Rezső győr—soproni, Gartai István nógrádi, Szabó Lajos vasi, Benkóczi Dániel hajdú—szabolcsi espereseket.

Hálás köszönetet mondok az espereseknek, lelkészeknek, felügyelőknek, presbitereknek a hűségés fáradozásukért, a püspöki hivatalban pedig közvetlen munkatársaimnak szorgalmukért és szeretetükért.

Isten őrzi, pásztorolja és vezérli egyházát, Ő minden mindenkiben, feléje irányuljon három esztendő munkabeszámolójánál is köszönetünk és hálánk. „Annak pedig, aki véghetetlen bőséggel mindeneket megcselekedhetik, feljebb, hogy nem mint kérjük vagy elgondoljuk, a mi bennünk munkálkodó erő szerint, Annak légyen dicsőség az egyházban a Krisztus Jézusban nemzetségről nemzetségre örökkön örökké. Ámen!” (Ef 3, 20—21)

D. Dr. Ottlyk Ernő
püspök

Az Ótestámentom a keresztyén egyház történetében

1. Az Ótestámentom a XX. század első felében

Harc az Ótestámentom körül

A történelem folyamán többször fölmerült a kérdés, hogy van-e hitele és értelme az Ótestámentom egyházi alkalmazásának. A kérdésre eddig még mindig pozitív volt a végső válasz. Nem véletlen, hogy a faji ideológia korszakában újból jelentkezett a régi kérdés, csak éppen még radikálisabb megfogalmazásokban, mint korábban. Nem szándékom a különböző véleményeket mind felsorolni. A mai lelkészemzedék nagy többsége már tudatosan élte át az egyháztörténetnek ezt a korszakát. A fiatalabbak figyelmét pedig felhívom az akkori irodalom tanulmányozására. Magyar nyelven is jelentek meg cikkek és tanulmányok az Ótestámentom érvényessége körüli vitákról és sokszor erősen politikai jellegű harcokról. Ilyeneket magam is írtam, pl.: Krisztus az Ótestámentomban (KI 1940/4.); Az Ótestámentom az egyház könyve (KI 1944/7.). Az Ótestámentom mellett és ellene felhozott szempontokat nagyjából a következőképpen lehetne röviden csoportosítani.

Az egyik oldalon álltak azok az emberek, akik nemcsak az Ótestámentomot, hanem magát a keresztyén hitet is mereven elutasították, mert „fajidegennek” tartották. Valamit megsejtettek abból az igazságból, hogy nem tarthatják meg az Újtestámentomot, ha ugyanakkor elvetik az Ótestámentomot, mert a kettő szoros egységben van egymással. A másik oldalon álltak azok az emberek, akik szerint világosan meg kell különböztetni egymástól a Biblia két részét és szerintük az Ótestámentom nem is vallásos könyv, hanem az „izraeli-zsidó nép” nemzeti irodalmának egy darabja. Viszont az Újtestámentom is átértékelésen ment át, mert szerintük Krisztus nem *egyetlen* kinyilatkoztatása Istennek, hanem legfőbb különösen is értékes és ezért példamutató ember, próféta volt.

Ezt a keresztyénséget, mely eleve elutasította a kinyilatkoztatásba vetett hitet, elvetették és elítélték azok, akik hitük és az Újtestámentom alapján ragaszkodtak a Biblia egységéhez. Persze még akkor is kérdés, hogy milyen mértékben van helye az Ótestámentomnak az igehirdetésben, a vallásoktatásban és az egyház tanításában általában. Egyesek amellett foglaltak állást, hogy a Biblia két része egyenértékű, mások szerint az Újtestámentom a Biblia első része elé rangsorolandó. Voltak, akik szerint az Ótestámentomra nézve is alkalmazni kell *Luther Mártonnak* az apokrifus iratokkal kapcsolatos nézetét, hogy ti. „hasznos olvasni őket”, de a keresztyén tanítás és kegyesség szempontjából nem szabad az Ótestámentomot irányadónak venni (Harnack). Még

Bultmann is alapvetőnek tartja az Újtestámentom elsődlegességét, amikor azt vallja, hogy az Ótestámentomnak közvetítő szerepe van, ti. beleségít abba, hogy Jézus Krisztusban Isten tulajdonképpeni igéjét lássuk és értsük, mert föltárja emberi mivoltunkat Isten színe előtt.

Az értelmezés kérdése

Amilyen vitatott volt az Ótestámentom helye az egyházban, annyira vitatott volt értelmezése is. Hiszen az Ótestámentom általános megítélése szoros kapcsolatban van értelmezésével. Az Ótestámentom értelmezése, magyarázata nehéz feladat elé állította az egyházat, bár komoly kísérletekben sem volt hiány a válság leküzdésére. A helyzet nagy általánosságban így festett:

A hagyományos történetkritikai módszer győzött és megszilárdult. Az ellene emelt kifogások elvi jellegűek voltak abból a szempontból, hogy mit lehet profitálni ezzel a módszerrel az egyház és teológia számára. Mivel az ótestámentumi tudomány sokszor csak „filológia” volt, tehát „feltétel nélküli profán tudomány” mint minden más filológiai és történeti tudományág, jelentkezett vele szemben a szigorúan „teológiai” vonal. Hívei kijelentették, hogy az Ótestámentomot keresztyén könyvként kell olvasni és a beteljesedés felől mint jövődölést kell érteni. *W. Vischer* volt ennek az irányzatnak legkonzekvensebb képviselője, aki elsőnek kísérlete meg, hogy az Ótestámentomot a Krisztusról szóló bizonyágtételként magyarázza. Tőle származik a híressé vált mondás: „Az Ótestámentom megmondja, hogy *mi* a Krisztus, az Újtestámentom pedig, hogy *ki* Ő.” (Das Christuszeugnis im A. T.).

Hogy az ilyen magyarázat sokkal többet használ a keresztyén igehirdetésnek, és tanításnak, mint a vallástörténeti tájékozódás, az mindenkinek magától értetődő volt. Ezért vállalkoztak többen arra, hogy ezt az irányzatot a gyülekezetek számára is érthető formában és tartalommal közvetítsék. Rendkívül sok kiadvállalat indított olyan sorozatokat, amelyek ezt az irányzatot vitték tovább.

Szeretném, ha ebben a vonatkozásban tisztán látnánk. A szerzők közül sokan nem is voltak a *Vischer*-féle irányzat hívei, de politikai okokból melléje álltak, mert úgy látták, hogy abban a történelmi helyzetben ezt az irányzatot kell erősíteniök. *Olyan pártosság volt ez abban a történelmi helyzetben, amiről ma negatív véleményt alkotni helytelen volna!* Viszont azt is látnunk kell, hogy ennek az értelmezésnek alapján olyan exegetikai művek láttak napvilágot, amelyek a történetkritika megállapításai szerint tele voltak téves következtetésekkel is. Miközben a Szentírás mélyebb értelmét keresik, belesznek az allegorizálás régi kísértéseibe. Egészen a második világháború végéig folyt a tudományos vita ennek az értelmezésnek jogosságáról és határainról.

A túlnyomóan nyelvi és történeti munka elégtelenségét már korábban felismerték és kialakult a két véglet között egy közvetítő irányzat is. Az Ótestámentom kettős szemléletmódját alakították ki: Az „irodalomtörténet”, amely számolt az irodalmi formák fejlődéstörténetével, a rokon irodalmakkal és a kánonon kívüli irodalommal, kiegészítették az ún. „bevezetéssel”, amely ragaszkodik az ótestámentumi iratok számához és sorrendjéhez is. Az ótestámentumi „vallástörténet” mellett megjelenik az „ótestámentumi teológia”. Nem is kimondottan tudományos szempontok érvényesültek itt, hanem inkább a keresztyén gyülekezet érdeke, hogy értse és érvényesítse az Ótestámentomot. A

gyülekezet ugyanis nem elégedhetik meg a bibliaolvasó egyének törekvéseivel, hogy egyes bibliai szavakat vagy akár könyveket is személyes használatukra megértsenek. Neki az egész Írás rendezett és indokolt megértésére kell eljutnia. *Az egyház teológiájának kell ezt a megértést és szemléletmódot szállítania a gyülekezetnek. Viszont a gyülekezetnek bizonyosságot kell erről tennie és hitre kell eljutnia, mint ahogyan hit nélkülül maga a teológus sem tudja helyesen érteni az Ó- és Újtestamentumot.*

2. Az Ótestamentum a XX. század második felében

A XX. század második felében, tehát lényegében a Második Világháború befejezése, a német fasizmus legyőzése után az ótestamentumi tudomány is olyan mozdulatokat tett a kutatás terén, mint a nyugat-európai egyházi vezetők és gyakorlati élet általában: próbálta restaurálni azt, amit a harmincas évek vége és a Második Világháború kérdéssé tett. Alapjában véve ez a törekvés nem lett volna téves tájékozódás, ha a már kimunkált alapokon elindulva továbbépítette volna az ótestamentumi tudomány épületét. De nem ez történt! Az ótestamentumi tudomány terén is beigazolódott, hogy az a nemzedék, amely az ún. „Hitvalló Egyház” ótestamentumi vonalát képviselte az „ellenállás éveiben”, a háború végére vagy elfaradt vagy már nem rendelkezett olyan szellemi és tudományos tartalékokkal, hogy képes lett volna a „romokból” is újat építeni. Ehhez járult még az a sajnálatos tény is, hogy sokan, akik az ótestamentumi tudományok terén éppen a legnehezebb időkben „tudományos” szinten jól megállták a helyüket, a háború befejezése után újjászerveződő egyházi életben egyházkormányzati szerepkört vállaltak és az egyházpolitika terén már kevésbé bizonyultak „járatosnak”!

Mindezek alapján tudjuk megérteni azt a sajátos jelenséget, hogy a Második Világháború után, tehát a 20. század második felében azok veték kezükbe az ótestamentumi tudományok ápolását és valamilyen „új kezdetnek” elindítását, akik egyrészt nem vállaltak egyházkormányzati szerepkört, másrészt, olyan a fiatalabb nemzedékhez sorolandó tudósok és lelkészek, akik vagy nem kerültek ki „tisztán” az egyházpolitikai harc-ból, vagy pedig tapasztalatlanok voltak és így nem találták meg a helyes kapcsoló pontot a harmincas évek vége és a negyvenes évek után következő évtizedekben jelentkező új feladatok között.

Az elindulás tehát rendkívül széthúzó volt. Annnyit mégis világosan kell látnunk, hogy az elindulásnál a múltba messzebbre visszatekintő csoport elgondolása győzött. És itt vissza kell nyúlunk az 1920-as évekre, amikor Hugo Gressmann átvette a „Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft” című — ma is egyetlen igazán tudományos szintű nyugati ótestamentumi folyóirat szerkesztését és „Neue Folge” néven elhatározta, hogy új irányt ad az ótestamentumi kutatásnak. „Die Aufgaben der alttestamentlichen Forschung” (Az ótestamentumi kutatás feladatai) című tanulmányában összegezte az eddig elért eredményeket és megjelölte a jövő programját. Gressmann jól érzékelte a húszas években, hogy valami újat kell elindítania, hiszen *befejeződött az irodalomkritikai korszak*, amely az európai felvilágosodás óta virágzásban volt és Julius Wellhausenban csodálatos virágkorát élte meg. Már a XX. század elején jelentek az új problémák az ótestamentumi tudomány terén is, amelyek szoros kapcsolatban voltak azokkal a kérdésekkel, amelyek általában foglalkoztatták a teológiai tudományokat. Ilyenek voltak az egyház és világ viszonyának kérdése, amelyre vonatkozólag az ótestamentumi kutatás lényeges pontokon tudott volna választ adni. Ilyen volt az Írás és

egyházi tanítás kérdése a klasszikus dogmatika formájában, amely még évtizedekig abban a hiedelemben leledzett, hogy Ezs 6 alapján a „Szentháromság Isten” „cikkelyét” propagálhatja a keresztyén dogmatikában. (A qumráni szövegben csak „kétszer” fordul elő a „szent” szó!!!) Általában ott kellett volna folytatni a munkát, ahol a keresztyén hittan és az Írás értelmezése találkozna.

Ehelyett éppen Gressmann fenti tanulmánya alapján kialakult az a felfogás, hogy az irodalomkritikai kutatás elérte mindazt, ami elérhető volt, de a *nyelvészeti, kulturális és történeti kutatás* az ókori népek ilyen jellegű eredményeinek fényében új megvilágításba került és soha nem tapasztalt távlatokat nyitott meg a kutatók előtt. Ezért fogalmazhatta meg Gressmann az új korszakot így: *Az irodalomkritikai korszakot most föl kell váltania a kelet-ázsiai korszaknak!* Az ótestamentumi kutatók elsődrendű feladata szerinte az, hogy alaposan tanulmányozzák a régi Keletet, mielőtt a kánaáni és izráeli kérdésekhez fognak. Negyven esztendő telt el azóta, de az új korszak még ma sem jelentkezik. Helyette az ótestamentumi kutatás tarka és sokrétű területén mozgunk és nem mond igazat az, aki azt állítja, hogy elolvasta csak nagyobbik részét is annak, ami a könyvpiacra megjelent. Elsősorban az ásatások annyi anyagot hoztak felszínre, hogy az ótestamentumi tudósok nem is tudják egyhamar feldolgozni.

A *kutatás főterületeit* azonban meg kell kísérelnünk röviden összefoglalni. *Az irodalom kritikai vizsgálata* egyre inkább a háttérbe szorul, bár ennek kell maradnia az ótestamentumi kutatás alaptudományának. Eredményeit senki sem vonja ma már kétségbe. A Gunkel által tudományos rangot nyert *formatörténet* és vele összefüggésben a *hagyomány-történet* azonban sokkal inkább érdekli a kutatókat. Itt is elsősorban nem az ótestamentumi könyvek végső alakja érdekli őket, hanem az irodalom-előtti, a szájhagyományban tovább élt irodalmi műfajok kérdése, tehát az az út, amit az ótestamentumi iratok a történelem folyamán megtettek (v. ö. Eissfeldt, *Einleitung in das Alte Testament* (1964. 3. kiadás); G. Fohrer, *Einleitung* 1965; Weiser, *Einleitung* 1966. 6. kiadás; O. Kaiser, *Einleitung* 1969, stb). Mindenesetre sokallnunk kell, hogy a tudósok egy része abban leli kedvét, ha újabb és újabb irodalmi formákat és műfajokat vél fölfedezni az Ótestamentom irataiban és pl. a próféták ebben a sorozatban már nem egyebek, mint bizonyos hagyományoknak a recitátorai. Ezen az úton a formatörténet már „formális történetté” lett és ha valamelyik próféta a papi tanítás (tóra) műfajaiból csak egyet is felhasznál igehirdetésében, akkor mindjárt kultuszi prófétának minősítik őt magát is. Így fajulhat el egy eredetileg értelmes és termékeny tudományos módszer!

Csak megemlíteni méltó az *uppsalai iskola* (Engell, Birkeland, Nyberg, stb.), amely azt a felfogást képviseli, hogy a babilóniai fogságig csak szájhagyomány formájában volt meg az ótestamentumi iratok anyaga és csak a fogságban és a fogság után öltött irodalmi formát. Az ún. Jahvista történetíró vagy a Deuteronomista szerintük nem léteztek mint személyek, hanem csak bizonyos hagyományozó köröknek, közösségeknek a jelszavai. Mivel ez a szemlélet nem bizonyítható és nem is valószínű, Skandinávián túl nem tudott ez az iskola gyökeret verni.

Másutt már említettem, hogy a történeti érdeklődés jellemzője korunknak. Vonatkozik ez ótestamentumi kutatásra is. Míg a század közepe táján bizonyos lanyhulás volt észlelhető ezen a téren, az elmúlt évtizedekben újból előtérbe került. De erősen koncentrálódott *Izráel népe történetének* az első szakaszára: az egyiptomi kivonulásra (Exodus)

és honfoglalásra, illetve Saul és Dávid államalkotó tevékenységére. A. Alt és M. Noth voltak ennek a kutatásnak vezéralakjai [Alt, Kleine Schriften zur Geschichte des Volkes Israel 1/2=1953 és 3=1959; Noth, Die Geschichte Israels 1959 (4. kiadás)]. Ez a kutatás arra irányul, hogy hiteles képet rajzoljon meg a történelmi események tényleges menetéről, mert az Ótestámentom által élénk tárt kép már annak a hitbéli meggyőződésnek a lecsapódása, amely szerint csak a „hitnek” megfelelően történhetett minden. Ezen a ponton azután éles vita indult meg a német és az amerikai iskola között (vö. J. Bright, A History of Israel 1960). Az amerikai iskola szerint éppen az archeológiai leletek bizonyítják, hogy minden úgy történt a honfoglalás korában, ahogyan Józsué könyve élénk tárja. Tehát a 12 törzs egységes akciójaként foglalta el Izráel Kánaánt Józsué vezetése alatt és nem szinte harc nélkül lassú beszívárgás formájában. A vita még folyik, de annyit máris kifogásolnunk kell, hogy az amerikai iskola kritikátlan biblicizmussal értékeli az archeológiai ásatások eredményeit és szinte figyelmen kívül hagyja az irodalmi forrásokat (vö. M. Noth, Der Beitrag der Archäologie zur Geschichte Israels 1960).

Izráel vallástörténetének a kutatása több vonatkozásban is szélsőségekbe csapott át. Miközben azt kutatják, hogy milyen mértékben hatott a kánaáni őslakosság vallásos képzetvilága Izráel vallására, az ugariti leletek (ras es samra) túlértékelése egyfajta *pánugaritizmust* hozott létre. A másik véglet a *pánkultizmus*. Izráel vallásos életének minden megnyilvánulását a kultusból akarják megmagyarázni. Hogy ezen kívül még egy bizonyos pánhokmatizmus is megjelent a kutatás láthatárán, azt már talán hangsúlyoznom sem kell. Az ún. tudományos hipotéziseknek az alkalmazásában sokkal bőkezűbbek és tágabb szívűek ma a kutatók s ezért a korunkat jellemző *végletes gondolkodástól* nem maradt mentes az ótestámentomi kutatás sem.

Bár általában az *ótestámentomi teológiát* szokták az ótestámentomi tudományok koronájának tekinteni, meglepően kevés ezen a téren a „termés”. Eichrodt, Köhler, Proksch és Vriezen nagyszabású munkái után egyetlen egy ótestámentomi teológia jelent meg, a nemrég elhunyt *von Rad* kétkötetes Ótestámentomi Teológiája (1957—60). A harmincas évek óta az ótestámentomi teológia művelői feladták a vallástörténeti szemléletmódot — és ezt teszi *von Rad* is —, anélkül azonban, hogy annak jelentőségét és szerepét az ótestámentomi tudományok összességében kétségbe vonnák. Nagyobb hangsúly esik azonban az ótestámentomi szövegek kérügmaticus intenciójára. *Rad* azonban tovább is megy, mert kijelenti, hogy az ótestámentomi teológia tárgya nem maga a történet, hanem bizonyágtétel arról, hogy hogyan jelentette ki magát Isten a szövet-ség népének történetében és általában a történelemben.

3. Az Ótestámentom hatása a jelenben

Az Ótestámentomnak korunkban van egy *közvetett* és *közvetlen* hatása. A közvetett hatások közé kell számítanunk mindazt a formát, berendezettséget és szokást, ami vagy magából az Ótestámentomból való, vagy aminek kialakulását az Ótestámentom előmozdította és a vele való kapcsolat ma már nem azonnal érzékelhető. Ide tartozik néhány egyházi berendezettség, amiket még az őskeresztyénség vett át az Ótestámentomból és a zsidó gyülekezettől: az igehirdetési istentisztelet a Szentírásból vett szakaszok felolvasásával együtt, valamint az Ótestámentomból vett introitusok és az ároni áldás. Az ámen, hozsánna és halléluja szavakról még ma is tudjuk, hogy az Ótestámentomból valók.

Vannak azonban olyan közvetett hatásai is az Ótestámentomnak,

amiknél már sokkal nehezebben vesszük észre az összefüggéseket. Számos képies kifejezés tartozik ide, amik a Károlyi fordítás révén genuin magyar közmondásokká vagy szállóigékké váltak. Ki gondol ma az Ótestámentomra, ha ezt hallja: „Aki másnak vermet ás, maga esik bele”? Pedig Péld 26,27-et idézi! Az Ótestámentom igazi hatásáról már nem is lehet itt beszélni, hiszen kultúránk közkincsévé váltak ezek és hasonló mondások (halálfia, stb.).

A közvetett hatások közé számíthatnánk az egész törvényeskedő kegyességet is. Az Ótestámentom azonban nem bűnös ebben a maga egészében, csak papi irányzatában és népvallásában, amit azonban a próféták határozottan elutasítottak és el kell utasítaniok a keresztyének is.

Fontosabbak azonban az egyház szempontjából az Ótestámentom *közvetlen hatásai*. Ezek azonban már feltételezik a szöveg pontos ismeretét. A Tízparancsolat változatlanul zsinórmértéke az erkölcsi gondolkodásnak a keresztyén egyházakban is. Az a törekvés, hogy teológiailag ragadjuk meg ezt a könyvet az ígéhirdetésben, minden bizonnal hatással lesz az egyes ember kegyességére is és mélyebb tartalmat kap gondolkodásunkban Isten szentsége, a Teremtő egészen más jellege és az a mélyésges szakadék, mely közte és teremtménye között van. Azért várható elmélyítő hatása a keresztyén kegyességre, mert az Ótestámentomban sokkal plasztikusabban jelennek meg ezek a gondolatok, mint az Újtestámentomban, ezért az egyszerű bibliaolvasó is könnyebben megérti azokat az Ótestámentom alapján. Ebben rejlik nagy pedagógiai értelme az ótestámentomi bibliai történetek tanításának.

Befejező megállapítások

Végig mentünk röviden a keresztyén egyház történetén és megvizsgáltuk az Ótestámentom hatását és értelmezését az egyes korokban, hogy mi magunk megfelelően tudjuk érteni és értékelni az Ótestámentomot. Ebből a szempontból foglaljuk most össze röviden legfontosabb megállapításainkat.

1. Mindenekelőtt arra tanított meg bennünket az Ótestámentom története az egyház történetében, hogy elválaszthatatlan kapcsolatban van az Újtestámentommal. A *Biblia egysége* fejtegetéseink első tanítása. Hiszen Marcionnak vagy másoknak az a kísérlete, hogy az Ótestámentomot figyelmen kívül hagyják, magával hozta volna magának az Újtestámentomnak az elvetését is. Az egyház ragaszkodott az Ótestámentomhoz, mert Isten kinyilatkoztatásával találkozott benne. Ezt a kinyilatkoztatást Krisztus „felfüggesztette” és betöltötte. De a kettő ezután is szorosán összetartozik, mint ugyanannak az Istennek munkálkodása az emberen és emberrel. Ezért lehetett és lehet ma is az Újtestámentumot értelem szerint kiegészíteni az Ótestámentom kijelentéseivel, mivel pl. a teremtést az Újtestámentom egyenesen feltételezi.

2. Az Ótestámentom megtartása nem kötötte a keresztyén egyházat a *zsidósághoz*, hiszen összekapcsolódása az ótestámentomi múlttal valóságos és teológiai volt. A keresztyén gyülekezet lett az Izráelnek adott kinyilatkoztatás örökösévé. Hiszen csak ő értette meg helyesen az Öszö-vetséget és tette hozzáférhetővé ilyen értelemben az egész világnak mint a keresztyén Biblia részét.

3. A különböző korokban mindig más és más részeire esett a *hangsúly*. Volt, amikor a törvényszerűre, máskor a prófétaira, egyszer a nemzetire, máskor inkább a gyakorlati és építő jellegére! Összefügg ez mindig azzal is, hogy az egyes keresztyén népek milyen történelmi fázison mentek át. Elég csak arra a tényre utalnom, hogy milyen fontos és

sokszor központi szerepet töltött be az Ótestámentom a magyarországi protestáns egyházak életében és történelem-értelmezésében az ellenreformáció súlyos évtizedeiben. Ebből következik az a fontos tanulság, hogy az Ótestámentom értékét és érvényét nem szabad soha attól tenni függővé, hogy egy bizonyos kor hogyan értelmezte, illetve értékelte. Minden korra nézve mégis az a legjellemzőbb, hogy vajon hitelesen bizonyoságot tudott-e tenni az Ótestámentom kinyilatkoztatás jellegéről.

4. Rendkívül óvatosan kell tehát ítélnünk atekintetben, hogy az Ótestámentom egyes részei joggal vagy jogtalanul kaptak-e helyet a kánonban. Véleményünket mindig az *Újtestámentommal kell kontrollálnunk*. Annyit mindenesetre megállapíthatunk, hogy az Ótestámentomnak minden egyes része jó hatást is gyakorolt az egyes korokban. Az egész Ótestámentom segítette erősíteni azt a hitet, hogy Isten különös kinyilatkoztatása van adva számunkra benne, ami nem helyezhető egy szintre valamiféle sejtelemmel az Istenről. A törvény abban volt segítségünkre, hogy meglássuk és megtartsuk az erkölcsiség és vallásosság egységét. A prófétai irányzat ébren tartotta Isten szentségének, felségének és akarat-jellegének a tudatát. A történeti rész arra hívja föl figyelmünket, hogy Isten mindig és mindenütt ott van a történelemben. Arról se feledkezzünk meg, hogy az Ótestámentom milyen realista képet fest az emberről, a bűnről és emberi állhatatlanságról, de arról a tiszta örömről is, amivel az ember a teremtett világot szemléli és átéli, kerülve minden misztikus átélést és spekulációt az Istenről.

5. Az Ótestámentom *kedvezőtlen hatásai* között szokták emlegetni, hogy előmozdította a törvényeskedést és vele kapcsolatban az érdemszerzés gondolatát, ami mindig jelentkezik, ha nem helyesen értelmezik az Újtestámentomot. Különösen is nagy visszaesés mutatkozott ezen a téren, amikor nemcsak a ceremóniákat szabályozó rendelkezéseket tartották magukra nézve kötelezőnek, elsősorban az angol szabadegyházak, hanem pl. politikai programot csináltak a „kiválasztásból”. Az igazság érdekében azonban az ilyen esetekben is látnunk kell, hogy nem maga az Ótestámentom hozta létre az ilyen téves nézeteket, hanem a már meglévőket az Ótestámentom tekintélyével szorgalmazták és autorizálták.

6. A történelem azonban arra is megtanít bennünket, hogy az egyház nem tud megszabadulni az Ótestámentom helytelen, lényegében keresztyénietlen használatától, ha vagy az egész Ótestámentomot vagy annak egyes részeit „ki akarja vonni a forgalomból”. Másrészt nem lehet úgy helyre billenteni az Ótestámentom helytelen értelmezését, hogy újból az allegorikus értelmezéssel lépünk porondra. Az Ótestámentom értelmezésénél és alkalmazásánál mindig *a keresztyén szabadság* jegyében kell eljárunk, de ezt a szabadságot minden egyes kornak magának kell ki-harcolnia. És ennek a harcnak eredményessége azon múlik, hogy kötve vagyunk-e ahhoz, aki a törvény vége: Jézus Krisztushoz?!

D. Dr. Pálffy Miklós

Szemelvények Tessedik prédikációiból

Sokáig idegenkedtem Tessedik igehirdetői karakterétől. Szarvasi gyerek voltam, ismertem gazdasági vonatkozású munkáját. A *digózás* elnevezésű talajjavító módszer közismert volt a szarvasi határban. Középiskolás koromban naponta mentem el az általa ültetett akácfa mellett, suhanc fővel ott voltam, amikor 1942-ben — születése 200. évfordulóján — a piactéren felállították hatalmas, Luther-kabátos szobrát. Időnként büszkén emlegettük a nevét, vagy elzarándokoltunk az ótetetőben levő sírjához; de papi, igehirdetői jelentőségéről mit-sem hallottam otthon.

Teológiai tanulmányaim idején egy ellenszenves címkével ellátva talákoztam nevével és papi munkájával: „Racionalista”. Az evangélicizációs időszak hatása alatt ez majdnem hogy blaszfémiát jelentett. Valahogy úgy, ahogy a két világháború között voltak ún. gazdálkodó papok, akik szántottak, arattak, jószágot neveltek, mert ezzel hasznosabban lehetett kitölteni az üres időt. Így Tessediket is elkönyveltem holmi gazdálkodó papnak, aki ugyan szellemben és gyakorlatban messze fölötte állott a maguk számára gazdálkodóknak, mert az egész parasztságot tartotta szeme előtt és önzetlenül szolgálta teljes erejével, de ebben ki is merült tevékenysége.

Hozzájárult egy ilyen kép kialakulásához az is, hogy életrajzírói és méltatói is ezekkel a munkáival foglalkoztak, részben korszukságletből, részint Önéletrajzának elemzése alapján, ahol ő maga is ezeket hangsúlyozza elsősorban. Beszédeit, igehirdetéseit ezeknek a gyakorlati tennivalóknak a szolgálatába állította. „Nyilvános előadásaimban igyekeztem bemutatni a babonaságnak, az uralkodó előítéleteknek és káros szokásoknak esztelenségét; s emellett kimutattam az Isten munkáiban, a természetben nyilatkozó nagyot, szépet és hasznosat. Ki akartam kutatni az emberi nyomorúság forrását, reá mutattam, s amennyire lehetett, azon igyekeztem, hogy azt bedugjam. Külön beszédeket tartottam a szülőknek és külön a gyermekeknek. A katechetikai leckéken, a felolvasások és reggeli könyörgések alkalmával fejtegettem a gazdák és cselédek, a felsőség és alattvalók, a tanítók és tanítványok, a szülők és gyermekek, a gazdagok és szegények, az egészségesekek, betegek és gyógyulók kötelességeit. Ez sem volt egészen haszontalan.” (Zsilinszky—dr. Nádor: Tessedik Sámuel Önéletrajza, Szarvas 1942. 34. lap.) „...nem száz, hanem ezer szóról szóra kidolgozott egyházi beszédet — mindenféle alkalmakra — ... kidolgoztam és elmondottam az ó- és újtestamentumnak különféle szövegéből merített tárgyak felett az *Istennek* a természetben, különösen a falusi földművelő nép között *látható műveiről*; továbbá a *nevelésről*, különösen a gyermekek neveléséről. Ezen írásba foglalt s gondosan kidolgozott prédikációim tesznek tanúbizonyságot arról, hogy mennyire igyekeztem meggyőződésem szerint és Jézus Krisztus tanítása és példája szerint híveim javára fordítani hivatalos tevékenységemet ötven esztendőn keresztül. Ezekon kívül tartottam külön beszédeket a szegényeknek, a betegeknek, a betegségek okairól, s azok eltávolítási eszközeiről, az isteni gondviselésről, az elszegényedésről és annak okairól, a halálról és feltámadásról, száraz és terméketlen esztendőkről, a babonaságról és annak káros következményeiről, a temetkezésekről, a templomi rendről, az imádságról, ennek felemelő hatásáról, végül az iskolákról stb.” (I. m. 57—58. lap.)

Integrálódó korunk újra több érzékkel rendelkezik mások értékeinek megbecsülésére. Az atyák öröksége is érték. „A történelem sohasem elhanyagolható tényező, Isten működésének színtere.” (Hafenschner) — Az első hitágazat vonalának megszólaltatása sem olyan haszontalan dolog, különösen abban a korban, amikor a tudományok fejlődése, kialakulása idején mindezzel Isten nagyságát húzza alá. „A megismerés és szeretet sajátos képességének gyökerei és elemi tápláló nedve a Teremtés minden igaz és szép dolgának fölfedezése és szeretése.” (P. Teilhard de Chardin.)

Ilyen körülmények között ért minket egy újabb Tessedik-jubileum: halálának 150 éves évfordulója. Sokfelé, sokféleképpen emlékeztek meg róla. A szarvasi gyülekezet *D. Káldy Zoltán* püspök úr szolgálatával emlékezett reá (1970. június 14-én). Tessediknek két vonását emelte ki: igét hirdetett és szeretett.

De hogyan is hangozhatott Tessedik igehirdetése? Az általa említett ezer kidolgozott prédikációból tudomásunk szerint egy sem maradt fenn. Hová lehettek? Milyen jó lenne legalább néhányat ismerni közülük, hogy Tessedikről, az igehirdetőről is megfoghatóbb képünk lenne!

Ekkor tudtuk meg, hogy a szarvasi Vajda Péter Gimnázium könyvtárának tulajdonában van 2 db kis kéziratos kötet, amely Tessedik prédikációit tartalmazza. Az első lapon ez a feljegyzés áll: „Boczkó Dániel és Tessedik Sámuel hírneves szarvasi ev. lelkészek prédikációi, úgy, amint azokat elmondás közben a templomban leírta Kristoffy György szarvasi ev. tanító. Egybekötötte emlékül alulírott: Haan Lajos bcsabai ev. lelkész.” A kötetben levő feljegyzés szerint a két kis könyv utóbb Placsó István szarvasi ev. lelkész tulajdona volt, tőle vásárolta meg dr. Nádor Jenő a gimnázium igazgatója a gimnázium számára.

Olvasgattam, izlelgettem a patinás szlovák nyelvű szavakat — ezen a nyelven történt a szlovák nyelvű gyülekezetben az igehirdetés —, majd itt-ott közöltem szellemi javaimat hol saját presbitereimmel, hol más gyülekezetek tagjaival, valamint az egyháztörténeti szakcsoport tagjaival. Ezeket az alkalmi közléseket próbálom meg most rendszerezni és áttekinthetőbbé tenni.

Az említett gyűjtemény az 1796 és 1801 évek között 85 beszédet hoz rövidebb, hosszabb vázlatban Tessediktől. Ebből 2 temetési, 1 katechézis, a többi vasár- és ünnepnap délelőtti istentiszteleten elhangzott beszéd az egyházi esztendő különböző időszakaiiban. Általában az ógyházi perikóparend textusait használja, néhány esetben vesz csak más alapigét, valószínű, hogy nem akarta ismételni magát és szívesen beszélt Istennek a természetben megnyilatkozó dicsőségéről, ajándékainak gazdagságáról, például valamelyik zsoltár alapján.

Sok gyakorlati fordulat, példa van beszédeiben. Ezek nagy része a Szentírásból, az Ótestamentum történeti és tanító könyveiből való. A Biblia számára hatalmas példatár. Ezek nagy részét a beszéd bevezetésében mondja el, azután jön az ige felolvasása, a beszéd témájának és felosztásának elmondása és úgy kerül sor a kifejtésre és a végén rendszerint, de nem mindig külön az összefoglalásra, alkalmazásra.

Mindig célratorően beszél. Valóban úgy van, ahogy egyhelyütt maga mondja: „Én még a legkeserűbb csalódások és ellenműködések közepette is folyton szem előtt tartottam azt, hogy hazámnak és az emberiségnek használjak.”

.Ez az, amiért tisztelettel állunk meg emléke előtt. Ő is segít a

teljesebb élet megértésében. Egy kicsit egyoldalúak lettünk mi is. Magától értetődőnek, természetesnek vettük azt, amiről Tessedik beszél; de azáltal, hogy nem beszéltünk róla, elszűrítettük. Pedig csak ezzel együtt és ezen a háttéren lesz igazzá a kegyelem hirdetése is. Ezek után lássunk néhány részletet.

1.

1797. december 3-án, advent 1. vasárnapján ő maga is megemlékezik *Szarvasra érkezésének 30 éves évfordulójáról*. Ekkor 55 éves, iskolája 15 évi működés után 2 év óta zárva. Az ige, amit választ a *Zsoltár 71. Ikk* versei: „Tebenned bízom, Uram!” Komoly hit és hálaadás csendül ki belőle.

Idézi Sámuel: mindeddig megsegített engem az Úr! Segített befejezni a régi egyházi esztendőt és újat kezdeni. De főleg megsegített engem Isten ma 30 éves hivatalomat elvégezni. A mai nap emlékezetes számomra, mert ezen a napon vezetett be engem Mar kovitz János ebbe a gyülekezetbe. Vajon nem kell-e nekem is Sámuellel szólni: megsegített az Úr, és megsegít ezután is. Ez az aláza tos kérésem, amit én Istentől az ige szavával kérek.

Itt jön a téma és a felosztás: Hálám és alázatos kérésemet terjesztem Istenem elé. 1. Segítettél Istenem annyi évig dolgozni, ó, segíts ezután is, 2. Megáldottad munkámat, ó, áldd meg ezután is.

Az elért eredményeknél beszél arról, hogy amikor a gyülekezetbe jött, nagyon sok babonás vélekedés uralkodott minden téren. Vegyes volt a lakosság, sok új betelepült is jött. Az volt a feladatuk, hogy tanítsák az embereket Isten dolgainak, világának a helyes ismeretére. „Aki azért Istenről, tulajdonságairól, ajándékairól úgy akar ítélni, ahogy az a keresztyénhez illik, annak egyik szemével hittel az Istenre, a másikkal a természeti dolgokra kell figyelmeznie, mert egyébként a keresztyén is csúnyán megbotlik és eltéved... Akarod ismerni az Istent és az ő rendeléseit — nézd a cselekedeteit, hallgasd ígését, engedj jól a szívedhez, akkor megnyugtatód szívedet, szeretni fogad Istent.”

Hálás Istennek az eredményekért s tudja az idő nem a boszorkányoknak, ördögöknek kedvez. „Ajkaim hirdetik Isten igazságodat, te tanítottál gyermekségünk óta. Ó Isten, Istenem! Köszönöm Neked, hogy engem eddig megsegítettél, annyi gond, ellenségeskedés, rontás között áldottál, hogy 30 éve ennél az egyháznál dolgozhattam, segíts ezután is. Neked ajánlom munkámat és a többiekét, a velem munkálkodókat. Adtál nekem időt, alkalmat, kedvet, türelmet, fáradhatatlan munkabírást — megújítottad és megújítod a múlt egészséget, erőt türelmet, ne vess el engem az öregség idején sem — én segítségedet és áldásodat soha, soha nem felejttem el, hanem arra ezután is türelmesen várok és érette mindig dicsőítlek, hogy nekem méltatlan szolgádnak annyi jót adtál és hogy vénségemig el nem hagysz engem, ismeretedre vezetsz.”

2.

Ugyanez év *advent 3. vasárnapján* (december 17), a tűzvészsel foglalkozik, nyilván nagy tüzeset kapcsán. Alapigéül *Efezus 5,15-t* veszi: „Vigýázatok tehát gondosan, hogyan jártok, nem mint balgák, hanem mint bölcsék.”

A bevezetésben a tűz hasznáról beszél: „A nap tüze nélkül min-

den halott lenne. Kenyér sem lenne. Világosság és meleg nélkül örök sötétség és roppant hideg lenne, a föld nem teremne, semmi sem nőne, a sok művészet, ipar, tudomány névről se lenne ismert. — Tűz nélkül nem lehetne szerszámot készíteni...” „De miért mondom én ezt, hiszen mindenki tudja, hogy a tűz és világosság Isten nagy ajándéka. Tudni is kell, hogy a tüzet maga Isten teremtette. A jó Isten javunkra adta, hogy ésszel éljünk ezzel az ajándékával. De vajon gondol-e erre minden keresztyén és arra törekszik-e, hogy a tűz mint Isten ajándéka jól használtassék?

Téma: a keresztyén nagy kötelessége, hogy a tűzzel a szükséges óvatossággal bánjon 1. magára nézve, 2. másokra nézve.

Nem akar beszélni, csak megemlíti a háború tüzeit, ahol az emberi gondviselés keveset ér, mert ezek akarják, legfeljebb egy-egy nem akarja. A mi országunkban évek óta nincs háborús tűz, mégis némely évben nagyon sok a tűz. 1797-ben is sok volt. Mennyi település, mennyi lakás vált porrá a gyors tűz által. „Ó, ha ezt a rózsahegyek és debreceniek mondanák el nektek, akkor talán a mi nemtörődöm lakosaink, különösen gazdasszonyaink több óvatosságra indíthatnának, ha el is kerül a tűz szerencsétlenség. Honnan van az? Tudatlanságból, nemtörődömségből, gondatlanságból, könnyelműségből, féltelenségből. Hogy azért a tűzzel való körültekintő bánásmód nagy szükség, azt nem szükség bizonyítani, csak fordítsuk figyelmünket a vagyonunkra, kényelmünkre, lakásunkra. A mi saját javunk kívánja, hogy óvatossá legyünk... Mily sokan minden vagyonukat elvesztik. Amit hosszú éveken át gyűjtöttek, azt a tűz egy fél óra alatt füstté teszi s aztán öregségére nyomorog az, aki rosszul számol a tűzzel.

De másnak is tönkremegy a megélhetése. Kérdezzétek csak meg az utakon a debreceni lakosokat, hány száz meg ezer embert tett tönkre egy gondatlan kovács... a korponaiakat... egy gyújtogató gonoszága... Nem lehet nyugta az ilyen embernek. A tűzzel való óvatosság nagy kötelesség mások irányában is. Ahogy nekünk jó elfordítani a kárt, úgy a felebarátnak is. Isten a természet által, természetes kötelekekkel egybe teremtett, mint az emberi test tagjait. Ha egy tag szenved... örül... Isten lelke azonban még szorosabban köt össze — Máté 7,12 — amit akartok, hogy az emberek tiveletek cselekedjenek, ti is azt tegyétek. Aki árt egynek, vétkezik Isten ellen, felebarát ellen, a szeretet ellen... Ajánljuk magunkat Istennek!...

3.

Újév körül a cselédség kérdéseivel foglalkozik, mert az itteni szokás szerint óévtől vízkeresztig szabadok s ilyenkor jönnek nagy számban templomba.

Például 1797. január 1-én az ógyházi perikópa szerinti ígét olvassa fel: *Lukács 2,21* — Jézus névadása, de a téma más.

„Mivel a cselédség nehezen jön össze nagyobb számban, azért én most hozzájuk szólok, mit tegyen a hűséges cselédség és hogyan segítsen gazdáinak is abban, hogy gazdáikkal együtt boldog új évet érjenek meg. És ezt példával világítom meg, Jákób fiának Józsefnek példájával 1 Móz 39,2kk. Ó, ha sok ilyen hűséges szolgánk lenne, akkor nem kellene nekem és a gazdáknak új évet kívánni, mert akkor valóban ahhoz segítenének.”

„Előterjesztem, hogyan segít ahhoz a jó cselédség...” Ez úgy történik 1. ha a szolgálatát készségesen, 2. hűségesen, őszintén és igazán fogja végezni.

Készségesen... az angyalok példája szerint... ne sokat kínáltasd magad, hogy mi a te kötelességed, azt se várd, hogy zsörtölődjenek, hanem emlékezz, hogy azért szolgálsz, azért etet, gondoz a gazdád, hogy ami rád vár elvégezd morgás nélkül. ...készségesen és hálásan végezd és szolgálatodért Istentől várj jutalmat, fizetést melletted és az emberek előtt való kedvesség mellett, Istentől segítséget és áldást. A készséged folytán nemcsak a gazdádnak, hanem Istennek is szolgálsz... Dicsérd Istent a szántóföldön, a tanyán, pusztán, állatok mellett, ne csak szájjal, de tettel és engedelmes szolgálattal, akkor kedves leszel Istennek és így boldog új évet munkálsz. Mert amikor ma eljöttél a templomba, azért jöttél, hogy megtanuld a leckét az egész évre... Isten jutalma biztos lesz.

Hogyan kell őszintén szolgálni... nem szemre... Szemre szolgál az, aki ha gazdát érez, akkor mozog. Mások még rosszabbak, lopnak, nem védik a kártól... Nem elég kárt nem tenni, kötelességünk azt tenni, ami szükséges az idő és lehetőség szerint, hűségesen, ami mint cselédségnek rendelve van. És ahogy a gazda kötelessége neki becsületesen fizetni, úgy a cselédségnek hamisság nélkül végezni azt.

Látod cselédség, azzal tiszteld Istent, ha hűségesen szolgálsz s így magadnak és gazdádnak boldog új évet munkálsz. Menj tehát most kedves cselédség és végezd hűségesen dolgodat, úgy az Isten téged is, gazdádát is megáldja.

4.

1798. Hatvanad vasárnapján a vasárnapi evangéliumot veszi *Lukács 8.4—15.* A magvetőről szóló példázat alapján Isten igéjének cselekvésére hívja fel a figyelmet.

Isten igéjének hallgatása nem elég a mi igaz boldogságunkra addig, amíg amit hallunk, a szívünkben meg nem őrizzük és annak hasznát nem hozzuk.

Téma: Arra a kérdésre, hogyan kell nekünk keresztyéneknek az Isten igéjét cselekednünk, hogy a mi hallgatásunk hasznos, eredményes és üdvösséges legyen, a válasz: 1. Éberén és kegyesen 2. a szívben megőrizve 3. a hallott igéből hasznot hozni és teremni türelemben.

Olyan nemtörődöm hallgató, aki ugyan hallgatja, de elengedi a füle mellett, úgyhogy nem érti azt, amit hall, kevés hasznos gyümölcsöt hoz. Gondolkozz tehát, miért jöttél a templomba? Add hozzá gondolatodat és értelmet, hogy megérthesd azt, ami itt hirdetik. Gondolkozz, miről is beszélsz most az én papom? Mérlegeld mennyire jó az... kérdezz, ha észreveszed a bűnt, vagy talán tovább is benne maradsz? Buzdítsd magadat ahhoz és úgy készülj, hogy azt, amit hallasz, meg is értsd... Szóltak némely erényről. Mérlegeld, vajon az az erény megvan-e benned és ha nem — vajon megszereted-e? Hogyan? Mit használna az, ha őt órát ülnék is a templomban, vagy egész éven át, ha azt, amit hallunk, nem tartjuk meg. Okos hallgató azzal törődik, hogy ne felejtse el, amit hall. De mondja valaki: mit tehetek én arról, hogy az kiesett a fejemből! Nem történik az meg, ha egész szívvel rajta vagy, amit hallottál. Rossz az a munka, amelynél a keresztyén az Isten igéjéről elfeledkezik. Szolga vagy? Gondolj arra, hogyan is végezzem a munkámat Isten akaratára szerint? Isten szavára gondolásod nem akadály, hanem eligazít és megerősít abban. Ha gazda vagy, gondolj arra, milyen tanulság adódott számomra? Én az atya, hivatásomban hogyan járjak el? Gyerek vagy, mérlegeld, én mint gyerek az adott ige szerint hogyan rendezzem magam, mi az igazság szüleimmel, testvéreimmel szemben? Isten, felsőbb-

ség iránt. Értsd meg, nemcsak a templomban, hanem a tanyán, műhelyben gondolkozz és munkádat ászerint tedd. Könnyen gondolhatsz rá. Csak azt a szokást vedd fel minden elhatározásodnál, hogy mi a te kötelességed az ige szerint. Ez a gondolat aztán segítségedre lesz abban.

Milyen legyen a gyümölcs? Cselekedet legyen. Hogy az ige szerint gyümölcsöt hozunk türelemben... A mag azért vettetik, hogy növekedjen és idővel termést hozzon. Nem Istennek, hanem nekünk és felebarátainknak. Milyet? Hit, remény, szeretet, jócselekedet. Isten az ő szent szaván keresztül hat. Ezt nekünk békétúrásban kell teremnünk — a jóban megállásban és növekedésben. Így az ige hallgatása biztosan hasznos lesz és üdvösséges. Boldogok, akik hallgatják és megtartják Isten igéjét.

5.

Az igét nem forgatja ki, de ha valami gyakorlati kérdés kínálkozik számára, az ige szövegéhez, magyarázatához nem ragaszkodik.

1796. Vízkereszt utáni 4. vasárnapon is *a magvető példázata* az alapigéje. Az alapgondolata az ige terméketlenségének egyik oka: az *iszákosság*.

Téma: 3 főok, ami miatt az iszákosság elleni ige hirdetésnek kicsi az eredménye. 1. begyökeresedett szokás, 2. az iszákos nem vallja magát annak, 3. az iszákosok a maguk dolgát sajátosan rajzolják le.

Hozzászoknak az italhoz és hiába beszélünk nekik.

Akárhogy is tántorog, nem hiszi el, hogy ő részeg. Ha mondod neki, tiltakozik, még bíróság elé is hajlandó lenne vinni, hogy ő nem részeg.

Készek mindjárt a kifogásokkal. „Nem iszom én annyira, hogy ártsak magamnak.” „Van jószágom, vagyonom, van miből.” És hányan jutnak így koldusbotra. — „A magamét iszom.” „Megkeresem, meg is ihatom.” „Ha iszom is, nem bántok senkit.” „Nem fetrengek a sárban, még engem nem cipeltek haza.” „Abbahagynám, de nem tudom.” Igaz. De Isten segítségével lehet. — „Arra való a bor, hogy megvidámítson.” Persze, de nem arra, hogy bolonddá tegyen! „Az is iszik, pedig az okos ember.” Mindenki magáért felel. Aki gödörbe esik, annak is utánamégy? Nem kerülöd ki? Adná Isten, hogy az iszákosok számára ne lenne igaz az, amit Jézus János 12,38kk-ban mond „megvakította szemüket és megkeményítette a szívüket”. Nyissátok ki megvakult szemeiteket és lássatok, mit csináltok. 1 Kor 6,9—10 a részegesek nem örökölhetik Isten országát. Fogadd meg, hogy Isten segítségével őrizkedni fogsz ettől a bűntől. Így áldásul lesz ez az ige hirdetés.

6.

Cantate vasárnapján arra hív fel, hogy bízzuk utunkat Istenre, mert mi nem mindig tudjuk felfogni és megérteni cselekedeteit. Az emberi szív olyan hideg Isten munkái iránt, hogy kételkedik azok jóságában. Idővel mi is megbizonyosodunk, hogy az hasznos, ami azelőtt nem tett.

Ige: *János 16,5 köv.* Téma: Hogy nekünk embereknek jók Istennek azok a tettei, amelyek rossznak tűnnek és haszontalannak, azért, 1. mert mi nem mindig tudjuk, hogy hasznos nekünk, 2. mert mi rövid eszünkkel nem látjuk, hogy Isten cselekedete mit akar velünk, 3. minél jobban ügyelünk Isten tetteire, annál jobban ismerjük meg, hogy Isten minden munkája jó.

Nem tudjuk, mit eredményez Isten munkája. Jézus tanítványai nem akarták hinni azt, hogy Jézus múló halál által tőlük is, a világból is el-

távozik. Mivel nem ismerték az ő üdvösséges elmenetelének a célját így mi is félünk Isten munkájától és mondjuk: nem tudom mi lesz ebből, és ebből aztán hitetlenség lesz. Példa: ha a gyermek látja, hogy apja valami fontos dolgot csinál és azt mondaná: apa, ez nekem nem tesz. Mit felelne az apa? Kedves gyermekem, te ezt ugye nem érted, várjál, amíg befejezem ezt a dolgot... Mi itt gyermeki állapotban élünk Várjunk, amíg ez a mű az örökkévalóságban befejeződik — amíg itt vagyunk, bízunk Istenben...

7.

Február 2-a a szlovák gyülekezetben ugyanolyan ünnep, mint a többi: Mária tisztulásának napja.

Az alapige: *Lukács 10,38kk.* Mária és Márta története. Mértékletes-ségre int.

Abrahám vendégfogadói példáját hozza fel, hogy az milyen szép. Aztán arról beszél, hogy miért kell tartózkodni a mértéktelen étkezés-től. Mert ez sok munkát és gondot okoz. Kiadások. hiábavaló vesztesé-gek vannak (lakodalmak, keresztelési lakomák, torok, farsangok). A mértéktelen evés betegséget okoz: nehéz fej, gyenge test, rossz gyomor, erőtlén tagok, késlekedik a munkában. — Bűnöket is eredményez: telhetetlenség, bujaság, csintalanság.

A fiatalokat figyelmezteti, ne mondassák, hogy erről nem is hallot-tak, az idősebbekkel nem is foglalkozik. A fiatalok zárják be az ajtókat és mértékletesen éljenek Isten áldásával.

8.

Misericordias Domini — Jó Pásztor vasárnapja (Húsvét u. 2.).

Alapige: *János 10,11kk.*

Isten sok jót tett az Ótestamentum szerint is övéinek, de mennyi-vel több az, amit az Újtestamentum szerint tett. — Azoknak a javaknak a rövid summáját akarja adni, amelyekben a lélek részesedik a lelkek Pásztorától, ha ragaszkodik hozzá.

A Pásztor Jézus célja, hogy segítsen minket minden kártól. A kár-hozattól a boldogság útjára akar elvezetni. Jézus nem sajnálta és nem sajnálja a fáradságot, hogy a jó úton tartson. Ő Pásztor és Tanító. A lelkét is odaadta végül. És még most is gondot visel. És ezek a javak: 1. szava, tanítása. 2. munkája, 3. baj, ínség, betegség. Ez is jó. Ügyeljünk a következő öt dologra: 1. Igéjében Ő ad világosságot sötét értelmünk-nek. Ő a kalauz, aki vezet a jó úton. 2. Békességet ad a szívnek, lelki-ismeretnek. 3. Kedvet ad minden jó cselekvéséhez, ahogy Pál írja Fil 2,13-ban. 4. Ő ad erős vigasztalást minden nyomorúságban. 5. Édes reménységet ad a jövőendő életre. — Az ő juhait hallják az ő szavát. Kö-vetni is kell, másként nem ér semmit az ige hallgatása.

9.

Sokat beszél Isten ajándékairól. Mindenütt látja és felhívja erre a figyelmet.

Szentháromság u. 5. vasárnap. Alapige: *Lukács 5,1kk.*, a csodálatos halfogás.

Bevezetés: Mal 3,10 „Próbálatok meg engem” — így szól az Úr. Izrael népe ugyanis lázadt az Isten ellen, hogy nem adja meg nekik kérésüket, úgyhogy szerencsétlenségük okát az Istenben keresték. Isten Malakiás által megmagyarázza... Mit tanulunk ebből? Ezt. Hiába okol-juk az Úr Istent, hogy megvonja tőlünk áldását. Mi az oka? Az embe-rek hálátlansága..., amikor Isten adományait mégcsak adománynak se

tekintik... 2. Nem úgy keresi azokat a nép, ahogy kellene, nem is ott, ahol Isten adja azokat. Azért mondja Luther: ahová semmit nem tettél, ott ne is keres semmit.

Tárgyalás: A keresztyének ama kötelessége, hogy Isten ajándékait és áldását ott keressék, hol azokat javunkra 1. maga az Isten helyezte és elkészítette, 2. maga az Isten megmutatta és 3. maga az Isten adja és kiosztja.

Kétfélék ezek az ajándékok: lelkiek és testiek. De ezeket Isten olyan szorosan kötötte egybe, mint a testet és lelket. Ha valami jó a testnek, a lélek is örül annak és fordítva. Így együtt kell nekünk is keresni azokat és élni velük. Ezekre is áll: amit egybeszerkesztett, azt te ne válaszd el. — A testi ajándékokat javunkra helyezte el a teremtett dolgokban. Minden élőlénynek elkészítette. A férégek a földben, halnak a vízben, madárnak a levegőben, állatnak a mezőn. Az embernek hol? Bárhová fordítod szemed, mindenütt. Az égen, a földön, vízben, tengerben, levegőben, szántóföldön, mezőn, fákon, kertben, szőlőben, minden teremtett dologban megtalálod javadat. Hol készítette el Péternek és társainak? Ott a mélységben, ahol Péter egész éjszaka hiába halászott.

Isten ajándékait ott kell keresni, ahol Isten mutatja nekünk. Ilyet állít elénk: itt látod ajándékaimat, megteremtettem, fenntartom, de nem magamért, hanem teérted, hogy éljél vele, hogy gazdag kezemből fogadd és szükségletedre fordítsd. Aztán Isten meggyőz arról, hogy ajándékai-val bátran élhetünk. Az alkalmat is elkészítette, hogy rámutat a szükségünkre: evezd a mélyre. Péter ott találja. Isten nem ok nélkül adta a különféle tehetséget, hogy mindenki élvezhesse az ő ajándékait. — Értelmes keresztyének ott kell keresnie az ajándékokat, ahol maga az Isten adja a kezébe Máté 5,45 felhozza a napját, esőt ad... Ott, ahol az ember Isten útjain jár és megtartja parancsait, az ügyessége szerint rendben több-kevesebbet ér el. Mindennapi tapasztalatunk arról győz meg, hogy Isten áldása ott hull, ahol az emberi kéz munkálkodik.

Hiába keresed tehát megélhetésedet bűnös eszközökkel — hazugságban. Hiába keresed foglalkozásodon kívül, hiába ott, ahová nem tette Isten, gond, törődés közben. Isten szerint keresd, arra nézz és ha elnyered, essünk térdre Péterrel és adjunk hálát és dicsőítsük.

10.

Az irgalmas samaritánusról szóló igehirdetése.

1796. Szentháromság utáni 13. vasárnap.

Bevezetésben: Ha a keresztyén szeretetről csak beszélni kellene, az az írástudó is közéjük tartozna... tudott szépen beszélni. Jézus: jól mondtad. De hozzátette: cselekedd azt. S a samaritánust állítja eléje példaként, hogy hogyan viselkedjen a felebarátjával. Jertek, tanuljunk tőle mi is, hogyan kell irgalmasságot gyakorolni, ha el akarjuk nyerni az örökéletet.

Előterjesztés: Jézus példaként állítja elénk a samaritánust, hogy kövessük. — 1. A samaritánus nem botránkozott meg annak az embernek a más vallásán. 2. A samaritánus irgalmasságát nemcsak édes, semmit-érvő szavakkal mutatta meg, 3. hanem cselekedettel.

A) A farizeusok és írástudók kizárták a samaritánusokat Isten szeretetéből s ha valakit le akartak nézni, samaritánusnak nevezték. És mégis íme — szeretett! Hányunkat megszerényít ez!... Krisztus nem arra tanít, hogy ne állhassuk azokat, akik más úton haladnak a mennybe, de több jó van bennük, mint bennünk. Menj és te is...

B) Nem szép szavakkal mutatta a szeretetét — a szavak nem sokat

érnek. — Az ilyen szeretettől óva ínt 1 Ján: ne szóval szeressünk, de cselekedettel és valósággal. — Hányan: „méltóak vagytok a segítségre, de én nem tehetem, segítsen az Isten!”. — Így csak a szemét vakítjuk a felebarátnak, de nem segítünk. Miből áll az, hogy emlegetjük, de szikrányi szeretetet sem mutatunk. Ilyen szeretetet mutatott az irligalmatlan pap és lévita — szájjal kívánták, de otthagyták. De eljött az a samaritánus. Gondolkodik, mit tegyen? Nem sajnálja a bort, az olajat, melyeket saját szükségletre vett magához, szamarára tette, maga gyalog megy... pénzt adott... ígéri a többit. Az irligalmasságot cselekvőknek szívéből jön a szeretet... Ahol nem érzik át a bajt, ott azzal sem gondolnak, hogy könnyítsenek rajta. Kevesen gondolnak arra, honnan jön a baj... cselekedj úgy, mint a samaritánus...

11.

1 Kor 13,1—13. A szeretet himnusza. 1797. Ötvened vas.

Mi emberek általában csak a külső szerint ítélünk, aszerint, amit látunk. Ítélnék elképzelés szerint, előítéletek, vélekedések szerint, de Isten... a szív teljessége szerint... Milyen édes vigasztalás ez mindazoknak, akiknek tiszta a lelkiismeretük, amikor nemcsak a saját szívükre, de az Isten előtti ítéltre is bizodalommal hivatkozhatnak.

Milyeneknek kell lenniök szeretetünknek és jótetteinknek felebarátaink iránt? 1. Nemcsak szemre és szóval, mert azzal semmit nem használunk, 2. Honnan származzanak és mire irányuljanak?

1. Ne szemre! Némely ember minden szeretete csak szavakból áll. Sok jó kívánság hazugság és hamisság. Ha anyali nyelvem volna 1. v... mint a csengő, ha kiadta a hangot és már nem csenget, elmúlik és nincs semmi jele... úgy sokak szavának zenéje csak buborék, semmi, szavai úgy elmúlnak, mint a semmi... ahogy Jakab a hitre mondja, a szeretetre is igaz Jak 2,15—17. Igen, még ha oly kitűnő és tőkéletes is az ember, de ha felebarátja javára semmit nem tesz, mit ér az... 2.3. v. Bölcsesség, műveltség tehát akkor lesz tőkéletes, ha a felebarátra irányul.

2. Milyennek kell lennie? a) hálás szívből kell erednie és Isten iránti őszinte szívből. Amikor Isten ilyen ajándékokat ad, amelyekkel más embereknek szolgálhatunk, ad időt, alkalmat, eszközt hozzá, hogy tehetünk valami jót, akkor ezekért az ajándékokért meg kell bizonyítanunk Istennek, hogy a jóra használjuk. Péter apostol magvasan szól ezekről a dolgokról 1 Pét 4,9 (legyetek egymáshoz vendégszeretők).

b) Amennyire a magunk tisztességére, nyereségére, hasznára, kényelmére, szükségére, de felebarátaink hasznára, kényelmére, szükségére kell igyekeznünk 5.7. v. Ha hibákat látunk nem elég szájjal sajnálkozni, panaszkodni nyelvvel, de az eszközt kell keresni, miáltal valóban segítenék.

c) S ha' nem is látnának minket, hogy a szeretetünkkel használunk, higgyük el, hogy semmiféle szeretet a világon nem marad rejtve. A szeretet mindent türelmesen vár. Szórd azért szereteted tetteit, ahol csak teheted és amennyire csak teheted, még ha a te jótetted sziklára, vagy a tövisek közé esne is. Isten azt el nem felejtí. S ha beáll az óra, hogy búcsúzni fogsz, nézheted a szeretet cselekedeteinek hatalmát: nem éltem csak magamnak, hanem másokért is. Tudom, Uram... amennyire tehettem szükségüket csökkentettem, s őket segítettem. S ha akkor téged minden elhagy, cselekedeteid előttem mennek is az örökkévalóságba, ott találsz szeretet-tanúkat, hallod Jézus ítéletét, aki minden jóért jutalmat ígért... Bizony mondom néktek, amit megcselekedtetek eggyel e kicsinyek közül, velem cselekedtetek. Amen.

A keresztyén örömről — ádvent 4. vasárnapján, ige:

1 *Thesszalónika 4,4kk.*

Az igaz keresztyén a szív örömét őrzi... A világi öröm hiábavaló, mert össze van kötve a megbánással, nem tartós. Egy váratlan fordulat megszakítja, betegség, halál, sír és vége az öröme.

Három szilárd alap, amelyen az igaz keresztyén tartós öröme nyugszik: 1. Isten és az ő kegyelme, 2. segítsége és jelenléte, 3. védelme és őrzése.

1. Ha a világ hiábavaló fia örül, minek örül, kétségkívül hiábavaló és mulandó dolgoknak, bűnös vágyainak: vendégségek, evések, táncok, italok s ez mind eltűnik, mint az álom, mely addig örvendeztet, amíg alszunk. Ha felébredünk, elmúlik. — Az igaz keresztyén másra alapozza az örömét. Isten Jézus Krisztus által megbékélt, szerető Atyja. — Örül Isten Fiában. Bármerre fordítja szemét, mindenütt ott látja Isten hatalmának és jótetteinek bizonyítékait. Zsolt 34,9. Több jó van egy évben, mint pillanat, ezt minden író, de a tapasztalatok is bizonyítják.

2. Isten segítsége és jelenléte... zsoldáridézetek... (ismétli a bevezetést) ... s vele szemben Krisztus öröme.

3. Isten védelme, mint az öröm alapja.

Conclusio: Ha így alapoznánk meg örömeinket, nagyon jó lenne a keresztyénségünk.

13.

Egy karácsony 2. napi beszéd.

Bevezetés: ... Istent és az ő Fiát nagyon emberileg állítjuk magunk elé. Igen, mert amíg itt élünk, nem lehetséges, hogy Isten Lelkét csak lelkiképpen, testi dolgok nélkül ábrázoljuk ki... De érettebb korban meg kell tanulnunk... jobban szólni és ítélni...

Alapige: Cs 7,55—56 (István látja Isten dicsőségét).

Hogyan állítsa maga elé a keresztyén Jézus Krisztust? 1. Többé nem gyermeki módon, hanem 2. megdicsőült módon s az Atyával uralkodó királyi Fiúként.

Sok keresztyén különösen karácsony táján Isten Fiát úgy látja maga előtt, mint egy kis gyermeket, aki még most is jászolban fekszik, mint egy csecsemő, amely a bölcsőben hol alszik, hol meg ébren van. Némely rosszul megírt ének is alkalmat szolgáltat erre. Azért szükséges, hogy a köznép taníttassék, hogyan tekintsen az Isten Fiára. Isten Fia Jézus Krisztus valóban gyermekké lett, amikor a boldogságos Szűz Máriától született, de ez 1796 évvel ezelőtt volt, ez tehát régen történt, elmúlt és megváltozott. Isten Fia Jézus Krisztus azért született, hogy az emberiség megváltásának művét elvégezze, és így nem maradt meg gyermeknek, hanem amikor felnőtt, tanította a népet, tanítását nagy tettekkel bizonyította meg és erősítette meg és végül meghalt, feltámadott és felment a mennybe és ezzel bizonyította, hogy Ő az a feltámadott, akinek adatott minden hatalom.

Felment azután a mennybe, de ott most nem mint gyermek, de mint megdicsőült Isten Fia kormányoz és uralkodik és ez az a mód, ahogyan gondolkoznia kell róla a keresztyénnek. Az alapige mit jelent? Hogy István látta a Fiút!... Hogy Isten Fia Jézus Krisztusnak most az Atyával egyenlő dicsősége, hatalma, urasága van a mennyben. Maga az Isten Fia Máté 28,18 és János 17,22—24 Pál Róma 8,34 ezt magyarázza Zsidó 1,12 8,5 10,12 Fil 2,9—12. Ha majd ez a Fiú egyszer mint Bíró jelenik meg, akkor az igéje szerint történik... Mikor ez a gyermek befejezte munká-

ját, bement a dicsőségbe, amely elkészítettet számára a világ kezdete óta, ebben a dicsőségben akar részeltetni minket is, ha rendeltetésünket evilágon betöltjük, ha Istent és a Fiút nemcsak szájjal és nyelvvvel, hanem keresztyén étellel dicsóítjuk, akkor az ő dicsőségének is részesei leszünk.

14.

Egy böjti prédikáció, Krisztus szenvedéséről, böjt 2. vasárnap. Alapige: *Máté 27,12kk.*

A) Krisztus csendes és néma ártatlansága keresztre ítéletésénél és a kereszten gúnyolódásainál. — Hallgatott Jézus, amikor a püspökök vádolták, akkor is midőn Pilátus támadt rá. Volt elég oka hallgatni, jól tudta, hogy ellenségei képtelenek az igazság belátására, irigység miatt. És így jobb hallgatni annak, kit lelkiismerete tökéletes ártatlanságáról győz meg. Különösen amikor az ő bírása, Pilátus tanúsította ártatlanságát: „Én nem találok őbenne semmi bűnt.” Erre se hallgattak, még kevésbé hallgattak volna Jézusra. Maguk a vádlók sem tudtak semmi érdeemeset mondani, amikor Pilátus megkérdezte őket: mi rosszat cselekedett? Gonoszsággal nem vádolhatták, csak kiabáltak: feszítsd meg. Látva, hogy ez ellen semmit sem tehet, vizet vett és megmosta a kezét mondván: ártatlan vagyok... Erre mondták: az ő vére mirajtunk... Ah, mit kellett éreznie annak a szívnek a zsidó nép ilyen felhevült haragja miatt, amikor kérésük szerint teljesedett rajtuk Isten ítélő igazsága.

B) Lássuk Krisztus csendes és néma ártatlanságát, amikor a kereszten függve csúnyán káromolják. Fialatok, öregek, írástudók, farizeusok, szaduceusok, tanultak és tanulatlanok. Egyháziak, katonák, felsőbbség és végül az egyik vele megfeszített lator is. Mennyire növelte Jézus szenvedését ez a káromlás, gúnyolódás, beleszúrt a szeretett szívbe, ha azok a vasszegek, melyekkel a fához volt szegezve fájdalmat okoztak neki, akkor ezek a káromló szavak annál inkább átjárták lelkét, mennél nagyobb volt ártatlansága. Szenvedett némán a gúnyolódók szerencsétlen szokásáért, amely még a legkisebbet is elfogja. Sokan érdemet keresnek abban, ha a felebarátaikat megszólják s ezzel azoknak az ördögi társaságába adják magukat, akik Krisztust megfeszítették... Lerontod a templomot!... Ahogy csinálta a köznép, úgy csinálták a törvénytudók is... Óh, hány fokra hághat az emberi jogtalanság! És a segítség, amelyet Jézus Istentől várt, amellyel csodákat tett szemeik előtt, mind a gúny eszköze lett. Maguk mondják: másokat megtartott... Először felszögezik s aztán azt mondják: szálljon le. — És íme Krisztus Jézus éppen az által bizonyul a mennyei Atya Fiának, hogy a kereszten is Fil 2,8 bizonyítja, hogy beteljesedett rajta az, amit Esaiás 53,7 mond.

Conclusio: Az ártatlanság jele az, ha valaki bár elpusztul a szíve, némán tud szenvedni és az emberi gonoszságot abból lehet megismerni, ha a szenvedőből gúnyt úz s az emberi szívnek ezt az elfajzását csak úgy lehet elhordozni, ha az ártatlanság édesen tanúsítja, hogy ezt a sértést én nem érdemeltem meg. — Mert 1 Péter 3,4: senki közületek ne szenvedjen mint gonosztevő, de ha ártatlanul szenved, magasztalja az Istent... mert erre hivatatok. Ámen.

15.

Szentháromság u. 16. vas. *Lukács 7,11kk.*, a naini ifjú.

Az eljövendő feltámasztás bizonyossága, mint a kegyes legkitűnőbb vigasztalása halálfélelme ellen. 1. a feltámadás bizonyosságának 3 alapja, 2. hogy ez a bizonyosság a legjobb vigasztalás.

1. Isten feltámaszthatja hatalmával. Aki porból teremtette az embert, ma is vérből teremti, felékesíti testtel-lélekkel, az feltámaszthatja a föld porából s egyesíti az utolsó ítéletkor azzal a testtel a lelket, amelyet teremtett az anya életében. Ő parancsol s úgy parancsol majd az utolsó napon: föld, tenger add ki a halottaidat, támadjatok fel s úgy lesz. Ezt a hatalmát mutatta meg a Megváltó a naini ifjún.

2. Isten szeretetéről és igazságosságáról bizonyítja meg magát. Ő minden teremtményt szerencsésnek akar. De itt nem nyilvánul meg a tökéletes igazság, egy másik életben kell megmutatkoznia. Isten szépnek, szép tagokkal teremtette az embert. Vajon csak azért, hogy porrá legyen? Egy mester se teszi azt. Csak azért adott volna annyi tehetséget, hogy egyik csak a fekete földet szántsa, melyből vétettet, a másik lovat hajtson, a harmadik disznót legeltessen, a negyedik kenyeret kolduljon? Semmiképpen. Az ember jobb életre van teremtve. Isten csak azért vezetne ki az anyaméhből, hogy egy rövid ideig siránkozzunk, a szülőknek gondjuk legyen s azután megint néhány hónap múlva porrá legyenek? Ki ismerné el ezt igazságnak, hogy Isten így bánjon gyermekeivel!?

3. Isten változhatatlan ígéretei is erről biztosítanak János 5,29, 1 Kor 5,41, 1 Thessz 4,16—18.

b) Vigasztalás a halál borzalma ellen. Mindig az Úrral leszünk. Az ember természet szerint fél a haláltól, a kegyes tudja, nem marad mindig a sírban. — Válásnál keserűség, de ezt megédesíti a feltámadás hite...

16.

Egy temetési beszéd. — Alapige: *Fil 1,21—23.*

Jákób példáját említi — Gen 28 —, aki halála előtt rendet csinált. Neki is fáj a búcsú, de vigasztalást talált Istenben: én ugyan búcsúzom töletek, de Isten veletek marad.

Én jobb vigasztalást tudok számotokra, mint az apa a betegágyán, s ez az ige.

Téma: a kegyes atya kétszeres kívánsága halálos ágyán: 1. meghalni, ami neki jobb lenne; 2. élni, ami a háza népének volna jobb.

A) Pál a római fogságban a halálra gondol s ezt nyereségnek tartja. Tudja, hogy a halál által vége szakad az ideigvaló nyomorúságnak, és hogy ezt a dicsőség követi. Azt is tudta, hogy míg a testi sátor elbomlik... 2 Kor 5,1k. Így tesz az atya is, ami a halált illeti, nyereségnek tekintti... Tudja, hogy amíg testben van, távol van az Úrtól, azért kész meghalni. De ha övéire tekint, szorongás fogja el atyai szívét.

B) Amikor Pál a filippiekre gondol és arra, hogy milyen hasznukra lehet, hajlandó, kész életben maradni. Így van az igaz atyával is, amikor mérlegel... Látja gyermekeit, sirásukat... lehetetlen, hogy ne induljon meg... Itt mutatkozik meg a mennyei erő, itt a keresztyén állhatatosság, aki mindenben Istenre, az Atyára hagyatkozik Krisztussal együtt.

Nyugodjatok meg Isten rendelésében, a magatok akaratát rendeljétek alá Isten akaratának és mondjátok, hogy úgy jó, ahogy Isten tesz... Ámen.

17.

1797. február 12-én, Hetvened vasárnapján, a katechizáció elrendelésekor 1 Kor 12,2 alapján beszél a gyülekezethez.

Bevezetés: Hogy az ifjúság tanítás, ill. elsősorban az idősebbek példája szerint jár a templomba, azt nemcsak a tapasztalat igazolja, de ezt vallotta Salamon is Péld. 22,6. „Tanítsd a gyermeket az ő útjára”. Milyen útra? Amelyen járni fog. És az kétségkívül fontos ok, kell gon-

dolgozni felette, hogy az ember arossztól nem hagyja magát elvonni, sem tiltással, sem büntetéssel, csak azért, mert fiatal korában bolond szokást vett fel. Minél inkább látjuk, hogy növekszik a világban a rossz, a rendetlenség — különösen a fiatalok között —, annál inkább kell az-zal törődni, hogy ne uralkodjék a rendetlenség; a rossz szokás irtas-sék, a rossznak gátat vessenek, hogy a mi ifjúságunk Isten ítélete előtt ne vádolja elöljáróit, hogy a rossz úton elpusztulni hagyták.

Téma: Intés 1. idősebbeknek és 2. fiatalabbaknk.

a) Ahogy vezettek titeket, úgy jártatok. Úgy van az, hogy a veze-tők példái nagyon erősek a fiatalok szívében. Amit száz tanítás csinál, azt az öregeknek egy rossz példája lerombolja. Ó te nagy nemtörő-domség! De mit ér a jajgatás, a hibát jóvátenni, ez a fontos dolog. Sok idősebb rossz szokásával rontja a fiatal s így aztán azok joggal mond-hatják: ahogyan ti csináljátok, azt tesszük. Gyakran a legokosabb apá-nak is van sikertelen gyermeke, ki sem reá, sem a példára semmit nem ad, de az igaz, hogy ezeknél a szülőknél is mások példái rombolnak. Így sok szülő gyermekére panaszkodni kénytelen. Sokan mondják: gyermekek makacs, csíntalan, kemény, gonosz, kényes, tékozló, szegyen-lős, ostoba, lusta, dologtalan. Ilyen panaszoknál lehetne azt mondani: ahogyan neveltetek, olyanok vagyunk. Amilyenek voltatok, úgy élünk, amilyen példát láttunk, azt követjük. Gondoljátok meg kedves Szülők, milyen féregnek kell annak lennie és mi lesz a halál után is, ha gyer-mekeink okolnak, hogy bukásuk okai vagyunk. — Hogy azért időseknek és fiataloknak okulásuk legyen, hogy az idősebbek ne kifogásolják, hogy kellett volna vezetni és a fiatalok ne mondassák, hogy őket nem volt aki gyakorolja. Íme a mi új püspökünk és a kerület azt kívánja, hogy az ifjúság részére (iskolás és iskolánkívüli) minden vasárnap az első ha-rangszótól a 3. harangozásig külön tanítás legyen, hogy a fiatalságot mindjárt ifjú korában erényre neveljük. De ne gondoljátok idősek, hogy rólatok megfeledezünk. Soha. Nektek is előadjuk, hogy gyermekeiteket hogyan kell a jóra vezetnetek. Eközben ti is elgondolkozhattok, hogyan éltetek életeket.

b) A fiatalabbaknak. Mennyi múlik a jó tanításon! De irgalmazz Is-ten: milyen messze van a tanítás a tettől. Halljuk a Péld. 22,6 és előtte 20,11 az ő cselekedeteiből ismertetik meg még a gyermek is. Komoly szavak, amelyeket én nektek a jövő alkalmakon gyakran előadok. Most csak ezt a példát hozom elő ebből a példabeszédből: a tövis fiatal ko-rában élesedik. Így az ifjúságnak abban kell gyakorolnia magát, amit foglalkozásában tenni fog, hogy megkülönböztethesse a jó dolgokat a rossztól. Előbb, minthogy a rossz útra térne, kell megtapasztalnia és is-mernie a jót és rosszat. Mert ha már rossz szokást vett fel, nehéz lesz megjavítani. Amikor már csíntalanságában megszokik, nem hallgat. Fia-talon lustasághoz, akaratossághoz, rosszhoz, tolvajláshoz, bosszúhoz, ve-rekedéshez szokva ki javítja meg, ha felnő? Amilyen szokást vesz fel fiatal korában a gyerek olyanban marad öregségéig. Az ilyen rossz gyer-eknek Isten törvénye, a felsőbbisége. Isten, a menny és a pokol állítas-sék is a szeme elé, keveset, vagy éppen semmit sem ér. Azon az úton jár haláláig, amelyen fiatalon él. Ó bárcsak ne mondanék igazat. De ami igaz volt Jeremiás idejében, igaz az sokaknál. Úgy tanultok meg jót ten-ni, ahogy a rosszat is megtanultátok tenni. Ha méltó egy ügy, hogy utá-nanézenek az emberek, és róla tanuljanak, ez az, hogy jobban gyako-rolják és neveljék az ifjúságot, hogy Isten ítélőszéke előtt ne vádolja őket jajgatva: ahogyan vezettetek, úgy jártunk. Ámen.

Kovács Pál

Anarchikus rajongás — vagy józan megfontoltság?

A nagy történelmi fordulókat jelentő eseményeken mindig vannak kisebb fordulópontok, amelyek az egész eseménysorozatra döntő hatással vannak. A reformáció eseménysorozatában ilyen esemény volt. Luther Mártonnak Wartburg várából Wittenbergbe való visszatérése, amelynek 450 éves jubileumát ezen a tavaszon ünnepli a világ evangélikus-sága. Ha az 1522-ben Wittenbergben támadt viharban nem jelent volna meg a nagy reformátor, s nem csendesítette volna le a kedélyeket, egészen bizonyos, hogy más irányt vett volna nemcsak a reformáció, de talán egész Európa történelme.

Amikor 1521. április 4-én a birodalmi átok következményei elől György lovag néven Wartburg várában rejtette el Luthert Bölcs Frigyes szász választó fejedelem gondoskodó szeretete, a reformáció vezető nélkül maradt. Luther ugyan levelezés útján és iratok küldésével tartotta a kapcsolatot wittenbergi barátaival, de vezető egyéniségét ez nem tudta pótolni. Pedig az események hamar megmutatták, hogy a még szinte csirájában levő mozgalom ezt a vezető egyéniséget nem nélkülözheti.

Luther eddigi egyházkritikájából mindenki előtt világos volt, hogy az egyház életében döntő reformokra van szükség, s hogy ezek a reformok sokáig nem odázhatók. De hogy ezeket a reformokat milyen mértékben és milyen módon kell végrehajtani, az még nem volt kidolgozva. Hiszen a worms-i birodalmi gyűlésig Luther szívében még megvolt az a titkos reménység, hogy ezekre a reformokra a római katolikus egyház keretein belül kerülhet sor. Csak Worms után lett egészen nyilvánvaló, hogy ezeket a reformokat a pápa és a császár ellenére lehet csak elvégezni, s hogy a reformok útja előbb, vagy utóbb szakadáshoz vezet. Ilyen helyzetben maradt vezető nélkül a reformáció ügye.

Melanchton, Luther legjobb barátja és munkatársa nem volt alkalmas erre a vezető szerepre. Melanchton Luther irányításával nagyszerű dolgokat tudott produkálni, mélyen gondolkodó és nemesen érző ember volt, de a reformáció eseményeinek irányítása meghaladta erejét. Így azután lassan kicsúszott kezéből az irányítás, s az események vezetését Luthernek egy másik tanártársa, Andreas Bodenstein, vagy szülővárosáról elnevezve Karlstadt professzor ragadta magához. Melanchton határozatlanságát mi sem mutatja jobban, mint az, hogy amikor Karlstadt irányításával az úgynevezett „zwickau-i próféták” tevékenysége már kezdett veszélyes méreteket ölteni, egy alkalommal ezt mondta: „Van bennük valami Lélek, de hogy jó-e, vagy rossz, azt csak Luther tudná megmondani.”

Karlstadt (1480—1541) tanulmányait Erfurtban és Kölnben végezte, s 1504-ben került Wittenbergbe, mint teológiai professzor. Kezdetben a to-mista teológia híve volt, de Luther és Staupitz hatására Augustínust kezdte tanulmányozni. A 95 tétel körüli vitában Luther oldalán áll, s a lipcei vitával kapcsolatban egy vitairatot is megjelentetett „De canonicis scripturis” címen.

Amikor Luther wartburgi „kényszerfogságába” került, Karlstadt úgy

érezte, hogy itt az idő a reformáció továbbvitelére, a Luther által hirdetett reformok megvalósítására. Mindenekelőtt az istentiszteletet akarta megreformálni. Bevezette az úrvacsora két szín alatti kiszolgáltatását, megszüntette a fülbegyónást és a bőjtölést, s az istentiszteletből elhagyta a mise elemeit. A wittenbergi vártemplomban először 1521. december 25-én tartottak ilyen „misétlenített” istentiszteletet, szolgáltatták ki két szín alatt az úrvacsorát. A szerzetes rendeket is feloszlatták, s 1522 januárjában maga Karlstadt is megházasodott. Kezdetben maga Luther és Bölcs Frigyes is támogatta ezeket a reformokat, hiszen ezek összhangban voltak Luther egyházkritikájával. Luther wartburgi fogásából röpiratokkal próbálta irányítani a reformok megvalósítását.

Azonban csakhamar sajnos nem kívánatos elemek szivárogtak be a reformok megvalósításának mozgalmába. A „zwickai proféták” néven ismert anabaptista mozgalom alkalmasnak látta az időt, hogy a maga rajongó és anarchikus elképzeléseit valósítsa meg a reformok kapcsán. S Karlstadt — talán azért, mert kölni tanulmányai alatt misztikus hatások érték — nem látta meg ennek veszélyét. A mozgalomhoz tartozó diákok és kiugrott szerzetesek közül egyre többen jöttek Wittenbergbe, s rajongásukkal zavargásokat keltettek a wittenbergi egyetemen. Azt hirdették, hogy Istennek nem az az akarata, hogy a fiatalok „hiábavaló tudományokat” tanuljanak, hanem menjenek haza a mezei munkába, vagy tanuljanak kézművészetet. A híres wittenbergi egyetem az előtt a veszedelem előtt állt, hogy diákjai elfogynak, s megszüntetheti működését. A zűrzavart csak még növelte az, hogy ezek a rajongó diákok Karlstadt indítására a templomoknak képektől és oltároktól való „megtisztítását” botrányos jelenetek között végezték el. Mindehhez hozzájárult, hogy ezek a „zwickai proféták” a különben sok tekintetben jogos szociális reformtörekvéseiket anarchikus módon akarták megvalósítani. A zűrzavar olyan nagy volt, hogy sem a városi tanács, sem pedig a választó fejedelem nem tudta a rendet és nyugalmat biztosítani.

Az események kezdtek igen veszélyesen felgyorsulni. Hiába látogattott el 1521. december elején Luther titokban Wittenbergbe, s tartott megbeszélést barátaival, az események gyorsulását nem tudta megállítani. Visszatérve Wartburgba Luther reálisan felmérte a helyzetet, s meglátta, ha nem sikerül megállítani és más irányba terelni az eseményeket, akkor a reformációnak eddig elért minden pozitív eredménye kockára kerül. A császár és hívei csak ürügyre vártak, hogy Wittenberget megtámadják és a reformáció eredményeit megsemmisítsék. S ezek a zavargások igen jó ürügynek kínálkoztak erre.

Ilyen körülmények között Luther nem tudott jó lelkiismerettel rejtekhelyén maradni. 1522. március 1-én elhagyta Wartburgot, s elindult Wittenbergbe. Elhatározását elősegítette az a tény is, hogy 1521. év végére befejezte újszövetségi fordítását, s úgy érezte, hogy most Isten újabb feladatok elvégzésére indítja. Hiába kérte őt Bölcs Frigyes, hogy maradjon még tovább Wartburg várában, mert nincs abban a helyzetben, hogy életét biztosítani tudja. Luther levélben köszönte meg a választó fejedelem jóindulatát. „Ebben az ügyben egyedül Isten cselekedhetik minden emberi aggodalmaskodás és segítség nélkül. Akiben legnagyobb a hit, annak részén van a legerősebb oltalom” — írja többek között levelében.

Március 5-én, csütörtökön érkezett meg Luther Wittenbergbe. Az eddig kapott információk, s a néhány nap alatt szerzett tapasztalatok meggyőzték őt arról, hogy a Karlstadték által felkavart vihart és zűrzavart csak az evangélium ereje tudja lecsendesíteni. Ezért levetette az álru-

hát, s Invocavit vasárnapján szószerke lépett, s megkezdte nyolc napig tartó híres böjti igehirdetés-sorozatát. Igehirdetésében nem szólt a zürzavart keltő személyekről, hanem a hitről és a szeretetről prédikált. Arról a hitről és szeretetről, amelyik mindig józan, megfontolt és türelmes. Ecsetelte azt a zürzavart, amely a megfontolatlan cselekedetek eredményeképpen sokakat megbotránkoztat. S ennek a megbotránkoztató zürzavarnak semmi köze sincs az igazi hithez, mert a hit nem zürzavar és nem kényszer, hanem áldott lehetőség arra, hogy a felismert jót ne kényszerből, hanem szabadon tegyem.

Mint amikor vihar után a háborgó tengeren elcsitulnak a habok, úgy hatottak a bölcs reformátor józan szavai a kedélyekre. Nyolc napon át minden reggel felment a szószerke, s meggyőző beszédével lecsendesítette a lelkeket. Ettől kezdve Wittenbergben három féle istentisztelet volt, hogy megkereshesse ki-kí azt, ami meggyőződésének megfelel. A kolostor templomában misemondó ruha, eleváció és fülbegyónás nélkül, egészen az evangéliumi szabadság szellemében tartották az istentiszteleteket. A városi templomban a főoltárnál egy szín alatt szolgálták ki az úrvacsorát, de a mellékoltárnál két szín alatt vették azt. Végül a vártemplomban minden a régiiben maradt.

Nem megalkuvás volt ez Luther részéről, hanem józan bölcsesség. Luther nem adott fel semmit evangéliumi meggyőződéséből. Jól tudta, hogy nemsokára eljön az az idő, amikor mindenütt az evangéliumnak megfelelően tartják majd az istentiszteletet. De addig még sok meggyőzésre és higgadt tanító munkára van szükség.

Az egyetemen is lassan helyreállt a jó rend, s újra önzönlenni kezdtek Európa minden tájáról az ifjak Wittenbergbe, hogy hallgathassák Luthert, hogy magukba szívhassák az evangélium szellemét.

A jó rend visszaállt, de Luther és Karlstadt között olyan törést jelentettek ezek az események, amely sohasem tudott begyógyulni. Karlstadt teológiailag is egyre jobban eltávolodott Luthertől. Végül is Zwingli tanait fogadta el, s mint prédikátor és professzor Baselban fejezte be életét 1541-ben.

Luthernek az 1522. évi wittenbergi eseményekkel kapcsolatos magatartását különbözőképpen szokták megítélni a történészek. Vannak, akik azt mondják, hogy a reformáció megtorpanásának ez volt az első lépése. Mások szerint Luther a rajongókkal vívott harcában felismerte a realitást: hogy Karlstadték egyházi és szociális reformtörekvései eleve kudarcra voltak ítélve. Egyrészt azért, mert anarchikus, rajongó módszerekkel próbálták megvalósítani, ami távol áll az evangéliumi hit józan megfontoltságától, másrészt azért, mert sem az egyházi, sem a szociális reformoknak nem voltak meg a társadalmi feltételei.

Az évfordulónak éppen az a nagy figyelmeztetése, hogy az evangéliumi hit mindig óvakodik a rajongástól, és az ezzel együttjáró anarchiától, s a feladatok felmérésénél az igazság bátor megvallása mellett mindig figyelembe veszi a társadalmi realitásokat.

Dr. Selmeczi János

Az új római katolikus kánonreform

XXIII. János pápa híres jelképes ablaknyitása és a II. Vatikáni Zsinat reformista irányzatának erős hangja okkal váltott ki nagy várakozást katolikus és protestáns körökben. A zsinat óta eltelt évek legjelentősebb eseményei közé sorolhatjuk a római katolikus egyházban egy tervezett kánonreform előkészítését. Ezen ugyanis le lehet mérni, mennyiben valósultak meg a zsinat eredményeihez fűzött várakozások és milyen irányban halad a katolikus egyház hivatalos teológiája. Megállapítható, mennyiben mértékadóak egyes katolikus teológusok, vagy testületek nyilatkozatai, hiszen azok csupán magánvélemények, amennyiben nem egyeznek a hivatalos tanítói hivatal álláspontjával. Az új alaptörvény tervezet jogerőre emelése különösen is meghatározza majd a protestáns-katolikus párbeszédet, amely a zsinat után több fórumon és szinten új lendülettel indult el, éppen a zsinat által ébresztett pozitív várakozások alapján.

Ez az ismertetés az alaptörvény tervezet 1971. április 1-én publikált negyedik, átdolgozott formáját veszi alapul. Ebből is kitűnik, hogy hosszabb, már évek óta folyamatban levő munkáról van szó. Az eddig megtartott három püspöki zsinat (1967., 1969., 1971.) mindegyikének napirendjéhez eredetileg hozzátartozott volna a tervezet megvitatása, azonban egyik sem foglalkozott vele. A tervezeten egy 54 kardinálisból álló bizottság dolgozik, különböző szakértők és referensek bevonásával. A munkáléseken nemkatolikus meghívottak is részt vesznek, többek között az anglikán egyház képviselői.

Az alábbi ismertetés egyelőre értékelés nélkül kíván tájékoztatást adni a 3 fejezetből, 5 cikkből és 95 kánonból álló tervezetről, a hozzáférhető legújabb szöveg alapján. A tervezet szövege még nem végleges és nem jogerős.

A tervezet a következő részekből áll:

ELŐSZÓ

Az egyház a „víztől és Szentlélektől újjászületett” Krisztus-hívők közössége, választott papság, szent nép (Jn 3,5—6; 1 Pt 2,9—10). Hierarchikus szervezettel meghatározott közösség, feladata az, hogy az idők végezetéig az Istennel való közösségnek és az emberi nemzetség egységének az eszköze legyen. Törvényivel óvja a hit egységét és a hívőket az üdvösségre vezeti.

I. fejezet: AZ EGYHÁZ, VAGY ISTEN NÉPE

Az egyháznak két összetevője van, egy immanens és egy transcendens. Az immanens, látható, földi, emberi, mulandó, szolgai formájú alá van rendelve az isteni, örök, láthatatlan transcendensnek. Krisztus az egyházat szent papsággá avatja, amely a eucharistiában lelki áldozatot mutat be Istennek. Krisztus többeket hivatalviselőkké (ministri) rendelt egyházában, hogy az ő képviselőiben és teljhatalmával pásztorok legyenek. Krisztus Péterre és a többi apostolra bízta egyházát, mint pásztorokra. Az apostolok és utódaik által alapított részegyházak alkotják az egyházat (corpus ecclesiarum). Ezekben bizonyos liturgikus, tanításbeli, teológiai hagyománybeli különbözőségek vannak, de a legitím különbözőségeik ellenére tökéletes egységet alkotnak és azon kell fáradozniuk, hogy ez az egység a hitben és a reménységben töretlenül megmaradjon.

1. cikk: A Krisztus-hívők közössége

Minden ember el van hívva az egyházba, mert Isten minden embert üdvözíteni akar. Minden ember, aki elfogadta az isteni igazságot, köteles az egyházba belépni. Az egyházhoz tartozást semmiféle hatalommal nem szabad megakadályozni. Az egyháznak Istentől nyert joga hirdetni minden nép között Istennek és az ő egyházának igazságát. Az egyházba való felvétel a keresztség által történik. Az egyháztagot meghatározott jogok és köteleességek illetik az egyházban. Az egyháznak teljességgel azok a tagjai, akik elfogadják a pápa és a püspökök által meghatározott egyházi rendet és az üdvösségi eszközöket. A más egyházi közösségekhez, vagy a katolikus egyháztól elszakadt egyházakhoz tartozó Krisztus-hívők bizonyos — nem teljes mértékben — a katolikus egyházhoz tartoznak, az általuk birtokolt igazság mértéke szerint. A teljes egyházhoz tartozás 3 kritériuma: 1. Keresztség és Krisztus hit; 2. A szentségekben való közösség; 3. A pápa és a püspökök vezetésének teljes elfogadása. Minden Krisztus-hívő egyenlő és egyformán részes az egyház küldetésében, de mindenki köteles a vezetők egyházi jogi előírásait követni. Az egyháztagoknak joguk van véleményt nyilvánítani és teológiai kutatást folytatni, de mindig az egyházi autoritásnak alávetve és a jogi előírásoknak engedelmességgel. Az egyház népe felszentelt klerikusokra és laikusokra oszlik. Az egyház életéhez és szentségéhez hozzátartozik a szerzetesi életforma, amely evangéliumi tanácsok betartásával különleges módon szemlélteti Isten országja fenkölttségét minden földivel szemben. A laikusoknak is megvan az egyházi autoritás által pontosan meghatározott és szabályozott szerepe az egyházban.

2. cikk: Az egyházi hierarchia

Krisztus egyháza élére szent hatalommal felruházott tisztségviselőket állított. Ezek között első Péter utóda, a mindenkori római pápa, mint az egész egyház vezetője, a hit egységének mindenkori látható princípiuma és fundamentuma. A többi apostol utódai a püspökök, akikre Péter utódjával az élen az egyház pásztoralása bízott. A pápa vezetése alatt alkotják az apostoli kollégiumot. A püspökök segítői a presbiterek és diakónusok.

I. A pápa

Krisztus helytartója, az összegyház pásztora, teljes, közvetlen és univerzális hatalmat élvez, amelyet mindenkor szabadon gyakorolhat. Döntései ellen nincs fellebbezés. Főpásztori tisztének gyakorlásában mellette állnak a püspökök, kiváltképpen a bíborosok, akiknek a kollégiuma mintegy a pápa szenátusát képezi. A püspöki zsinat, mint az összepiszkopátus képviselője segíti a pápát univerzális pásztori hatalmának gyakorlásában.

II. A püspökök

Az apostolok utódai, hierarchikus közösséget, kollégiumot alkotnak a pápa autoritása alatt. Egyénenként gyakorolják a pásztori hatalmat a rájuk bízott részegyházak felett az egyház jog előírásainak megfelelően.

1. A püspöki kollégium

Feje a pápa. A püspöki kollégium reprezentálja Krisztus nyájának egységét. Pásztori hatalmat gyakorol az összegyház felett, de csak a pápa egyetértésével. Ünnepeles módon az ökumenikus zsinaton él ezzel a hatalmával, de döntéseit a pápának meg kell erősíteni, vagy nyilváno-

san el kell fogadnia. Az ökumenikus zsinatot a pápa hívja össze, tárgykörét és napirendjét ő határozza meg. A konstitúciókat, vagy dekrétumokat csak pápai megerősítéssel, vagy jóváhagyással lehet kihirdetni.

2. Az egyes püspökök

A rájuk bízott részegyházak pásztorai, a legfelső autoritással összhangban. A pápának joga van elutasítani egyesek püspökké szentelését. A püspökök pásztori hatalma nem terjed túl a rájuk bízott részegyházon, azonban közös feladatuk és felelősségük együtt gondoskodni azokról, akiknek hite valamilyen okból veszélyeztetve van, vagy akik között még nem hirdettetett az evangélium.

III. A presbiterek és diakónusok

A presbiterek papok, noha nem birtokolják a papi hivatal legfelső fokát (püspök). A püspöki rend segítői és munkatársai, hordozói a megszentelő, vezető és tanítói hivatalnak, de püspöktől függnék. Ők alkotják a presbitáriátus rendjét és szoros szakramentális közösség áll fenn közöttük.

A diakónusok is felszentelést nyernek. Feladatuk a püspöki és presbiteri rend segítése az ige, a liturgia és a szeretet diakóniájában az egyházi előírásoknak megfelelően.

II. fejezet: AZ EGYHÁZI HIVATALOK

Krisztus három hivatalának megfelelően az egyháznak is hármaz azaz tanítói-profétai, királyi és papi hivatala van. Krisztus ezek által vezeti egyházát. Minden hivatal középpontjában az eucharistia áll, ebből folyóan és erre nézve történik az egyházban minden tevékenység. A hivatalok gyakorlására elsősorban a püspökök, mint hierarchikus közösség vannak rendelve. Segítőként állnak mellettük a presbiterek és diakónusok. A hívők, mint Isten népe, a maguk módján szintén hordozói az egyházi hivataloknak.

1. cikk: A tanítói hivatal

Az egyház kötelessége és eredendő joga minden emberi hatalomtól függetlenül hirdetni az evangéliumot. Hitbéli és erkölcsi kérdésekben a pápa csatlakozhatatlan legfőbb tanítói hivatala a mérvadó. A püspöki kollégium is csatlakozhatatlan, de ezt a hivatalát pápán keresztül gyakorolja. Mindent isteni és keresztény hittel el kell fogadni, amit a Szentírás, vagy az élő szájhagyomány alapján a tanítói hivatal hívés végett kinyilatkoztat. Vallásos engedelmességgel el kell fogadni azt is, amit a legfőbb tanítói hivatal nem csatlakozhatatlan kinyilatkoztatásként közöl, mivel a püspökök autentikus tanítómesterei a hívőknek. A püspökök, különösen is a pápa feladata gondoskodni arról, hogy Isten országának evangéliuma hirdettessék minden nép között. Ebben segítőik a presbiterek és diakónusok, valamint külön missio-val a laikusok is. A szerzetesek is nyerhetnek ilyen megbízást. Tevékenységüket az egyházi előírásoknak megfelelően kell kifejteniük.

2. cikk: Az egyház megszentelő hivatala

A hívők a szentségek által titokzatos és reális módon egyesülnek Krisztussal. A legfőbb szentség az eucharistia. A megszentelő hivatal legfőbb hordozói a püspökök, mint Isten titkainak sáfárai és a felszentelés továbbadói. Ebben a hivatalban mellettük állnak a presbiterek. Az eucharistia utáni legfőbb szentség az eltörölhetetlen jellegű keresztség.

Indokolt esetben bárki keresztelhet, de mégis rendes kiszolgáltatói a presbiterek és a diakónusok. A keresztségen alapul a bérálás szentsége, jog szerint a püspökök szolgáltatói ki, de engedélyt nyerhetnek presbiterek is. A gyónás szentsége a papok hatáskörébe tartozik, előírásait a legfőbb egyházi autoritás és a püspökök szabályozzák. A betegket és beteg feletti imádkozás szentségét az egész egyház nevében a papok szolgáltatói ki. A papszentelés szentsége eltörölhetetlen jelleggel ruhazza fel a Krisztus szolgálatára felkentet. Ezt a papi hivatal legmagasabb fokán állók, vagyis a püspökök szolgáltatói ki. A házasság szentsége feloldhatatlan. Az egyház az imádságot is felhasználja megszentelő hivatalában, hogy a hívek hitben, szeretetben és reménységben megszenteltessenek. A szerzetesi rendek különösen is nagy szolgálatot tesznek a közbenjáró megszentelő imádság gyakorlásában.

Az egyház régi és általános hagyományt követve gyermeki módon tiszteli a boldogságos és örökké szűz Máriát, aki Isten akaratóból a Megváltó-Isten anyja lett, ilyen módon a megváltás misztériumát szolgáltatta és akit Krisztus minden ember anyjává rendelt.

3. cikk: Az egyház pásztori hivatala

Az egyház pásztori szolgálatra rendeltetett, hogy híveit a felebaráti szeretet és a kegyesség gyakorlásában vezesse. Mint ilyen, legisztív, exekutív és bírói teljhatalommal rendelkezik. E hatalom birtokosa elsősorban a pápa és a püspöki kollégium. Az általuk hozott előírások mindenki számára kötelező erejűek. A pápa senki által sem vonható felelősségre, nem állítható törvény elé. A püspökök a rájuk bízott részegyházban gyakorolják a pásztori hatalmat, bizonyos esetekben közösen is mint területiális püspöki konferencia. Mindig szem előtt kell azonban tartaniok a legfelső egyházi autoritást, amely a püspöki hatalmat szabályozza. A papok a püspökök vezetése alatt lelkipozozás formájában gyakorolják a pásztori hatalmat. A laikusok is hordozói ennek a hivatalnak, az egyház előírásainak megfelelően.

III. Fejezet: AZ EGYHÁZ ÉS AZ EMBERI TÁRSADALOM

Az egyház arra rendeltetett, hogy az embereket a maga eszközeivel egy eljövendő világban teljességre jutó isteni élet közösségére vigye, mégis itt a földön él és munkálkodik. A hívők kötelesek szem előtt tartani az egyház pásztorai által adott princípiumokat, amelyek az egyház és az idői célokat követő emberi társadalom viszonyát illetik. Különösen is tartoznak követni az egyház politikai instrukcióit. Az egyház megbízatása nem politikai, gazdasági, vagy szociális, hanem vallásos jellegű, tehát fényt és erőt kell sugározni, amely Isten akarata megvalósulását célozza a világban. Az egyház elismeri a világi társadalom specifikus autonómiáját, de különösen is laikus hívei által azon munkálkodik, hogy Isten akaratának megfelelő társadalmi rend legyen. Az egyház és a világi társadalom egymástól független, autonóm, de a maga módján mindkettő felsőbbse az alája tartozóknak. Az egyház természeténél és küldetésénél fogva nincsen semmiféle kultúrához, politikai, gazdasági, társadalmi rendhez kötve, de univerzalizmusánál fogva egészen szoros kapcsolatban lehet különböző társadalmakkal, amennyiben azok küldetése betöltésére teljes szabadságot biztosítanak, egyúttal védik az emberi jogokat és igazságosságot. Az egyház teljes szabadságot és függetlenséget követel minden direkt, vagy indirekt akadályoztatástól mentesen. Az egyház feladata mindig és mindenütt morális princípiumokat hirdetni politikai, társadalmi, gazdasági és minden egyéb életterületen,

a társadalomtól való függetlensége megőrzése mellett. Az egyház a népek családjában jogi személy jelleggel bír, és mint ilyen küzd az általános igazságosságért.

BELSŐ TILTAKOZÁS

A tervezet történetéhez hozzátartozik az is, hogy 1971 nyarán katolikus egyházjogászok egy tekintélyes csoportja tiltakozó nyilatkozatot készített a közvélemény tájékoztatására és mozgósítására a tervezettel szemben. Ez a csoport négy ponton gyakorolt kritikát a tervezet felett. 1. A kuriai bizottság szinte titokban dolgozta ki a tervezetet a közvélemény teljes kizárásával. 2. Súlyos konfliktusok támadnak abból, ha a dogmát juridizálják és a jogot dogmatizálják. 3. A tervezet a zsinat előtti status quo szentesítése és a zsinati reformok visszaverése. Egyes tételei mind jogilag, mint teológiailag megalapozatlanok. 4. A tervezet elfogadása beláthatatlan károkat okoz az ökumenikus közeledésnek, másrészt gátolja az egyházat feladata betöltésében a társadalomban. Alapvetően ellenkezik a világ jogi tudatával és a buzgó híveket lelkiismereti válságba taszítja. A nyilatkozat összefogásra szólítja a katolikus erőket a tervezet érvényesítésének megakadályozására.

Kérdés, hogy meghallgatásra talál-e ez a belső tiltakozás. Mert a készülő kánonreformnak ez a rövid ismertetése is világosan mutatja, hogy a római katolikus egyház felső vezetése szilárdan tartja a tridenti zsinat irányvonalát, amely következetesen vezetett az első vatikáni zsinaton a pápa családokozhatatlanságának dogmájához. A tridenti zsinat pedig — mint tudjuk reformzsinat volt, de magas színvonalú nyitánya is az ellenreformációnak.

Baranyai Tamás

Mégsem egyedül

Igehirdetés Merza Vilma egyházi pénztáros és presbiter temetésén, Gyulán, 1971. okt. 28-án, Jn 16,32 alapján: „Íme eljön az óra és már eljött, hogy eloszoljatok, ki-ki az övéihez, és engem egyedül hagyjatok; de nem vagyok egyedül, mert az Atya velem van.”

Talán a legnagyobb láthatatlan teher, amely rátelepedhet az emberi életre, az *egyedüllét*. Más komoly megpróbáltatások, mint pl. betegség, anyagi gond, családi problémák, a közfelfogás számára megfoghatóbbak, „láthatóbbak”, tényleges teherként elismerik őket, de annál többen hajlamosak az egyedüllétet láthatatlan, súlyos terhét lebecsülni, vagy kétségbevonni — általában olyanok, akik azt kellően hosszú ideig soha át nem élték és szinte előnynek tartják.

Elköltözött testvérünk életének különösen az utolsó évtizedét árnyékolta be az egyedüllét, édesanyja halála óta, majd pedig az akkori lelkészcsalád más szolgálati helyre távozása után — az egyik veszteség egyáltalán nem, a másik alig volt pótolható számára.

Mivel azonban az Ige koporsó mellett is élőknek szól, hadd széleítsük ki a Szentírás üzenetét, hiszen az *egyedüllét modern tömegprobléma*: főként nagyvárosi tömegekben sokan vannak lelkileg egyedül, mert a magas fokú technizáltságban könnyen elgépiesedhet maga az ember is és elsikkadhat a lélek.

Az egyedüllétnek *három orvosságát* említenénk meg most.

1. *Kapcsolat-képesség*. Ez különösen nehéz lehet félénk, zárkózott természetű embernek. Az evangélium azonban szívnyitogató erő, hogy ne zárkózzunk önmagunkba, mert aztán könnyen elveszíthetjük a kulcsot és magányunk foglyai maradunk. Eleven emberi kapcsolatok nélkül *egészséges személyiségfejlődés* sem lehetséges, már csak azért sem, mert csak úgy érlelődhetünk igazán, ha társaslény-mivoltunk tényét cselekvőn elfogadjuk és rugalmas kapcsolat-készséggel, széles skálán vállaljuk annak kockázatát és feszültségeit — hiszen áldásait is csak így élhetjük meg. Fontos, hogy ilyenkor ne csupán a mások gyengéit érzékeljük, hanem a saját ösztönös önzésünket, előítéleteinket, önféltő beállítottságunkat is, mert amennyit alázatosan tudomásul veszünk saját árnyoldalunkból, annyival válunk türelmesebbé s ezzel kapcsolatképesebbé. Erre pedig a mindenkivel szemben nyílt Jézus társaságában van a legjobb esélyünk!

2. *Elmélyülés* — ami a legkevésbé sem azonos valami meddő befelé fordulással. Örvendetes ugyan, hogy az emberek sokkal jobban élnek általában, mint évtizedekkel ezelőtt, de tény, hogy igen sokuknál jár ez együtt életszínvonal-imádatlással és felületességgel, egyoldalú intellektualizmussal, mely számára kizárólag az értelem valami, ezért lelki-érzelmi világuk elszíntelenedik és megdermed, ugyanakkor viszont vulkányszerű kitorékokkal követeli jogait a mélyből, vagyis nem lehetett elfojtani, csak ellenőrizhetetlenné vált. Az evangéliumnak életérzés szempontjából is hatalmas ajándéka, hogy *örökkévaló távlatot nyer az éle-*

tünk, mert ez óriási kiegyensúlyozó erő. Különben viszont érvényes ránk az apostoli szó: „Ha csak ebben az életben reménykedünk a Krisztusban, minden embernél nyomorultabbak vagyunk.” Egyedüllétünk lehet üres is, de akkor mállaszt és lehúz. Ám elmélyülésre is nyújthat alkalmat, akkor pedig orvosság; még másoknak is, mert az ilyen élményeket tovább sugározzuk, akarva-akaratlan.

3. *Az egyedüllét pozitív vállalása* azt jelenti, hogy nem menekülünk előle, hanem szembenézve vele elvállaljuk. Nem olyan egyszerű ez, mert az egyedüllét mindenképpen jelent bizonyos terheket és feszültségeket, amelyeket viszont nem letagadnunk, vagy lekicsinylenünk kell, hanem *ellensúlyoznunk*. Mivel? A külső, vagy belső magány egyeduralmának megtörésével. Hogyan? Úgy, hogy észrevevesszük, hol lenne ránk szükség mások egyedüllétének, testi, vagy lelki nyomorúságának oldásában, különböző emberi közösségek légkörének javításában, bármi jó ügy előmozdításában, energiánk áldást ígérő bevetésében, embertársi funkcióképességünk fokozásában. Csakis ilyen, egész életet lendületbe hozó „mozgásiránnyal” lehet harcolva áttörni a magány frontján, napról-napra újra. Ez persze, ha éljük, nem kényelem. De győzelem. Az igazi győzelmeknek pedig sosincs közük a kényelemhez. Annál több viszont kiegyensúlyozó erők beáramlásához.

Jézus a legtudatosabban vállalta a legteljesebb egyedüllétet, mely a kereszten érte el tetőpontját — hogy mi sem életünkben, sem halálunkban ne legyünk egyedül. Feltámadása szilárdíthatja meg hitünket, hogy még a halállal szemben sem vagyunk egyedül, mert az Atya velünk van. Nem feladatunk eldönteni, hogy Merza Vilma testvérünk milyen eredménnyel vívta ezt a harcot, de tudjuk, hogy küzdött ezért. 14 éves kora óta dolgozott, az utóbbi években presbiterünk és pénztárosunk is volt; hűsége és áldozatkészsége közismert volt. Akik egy kicsit is ismerték, tudták, mit jelentett számára Isten és egyháza.

Koporsó nincs, csak egyszemélyes. De a végső egyedüllét partján, amikor eljön az óra, amelyben embertársaink kénytelenek a halál magányos útjára bocsátani az elköltözőt, mellénk lép a halálon győztes Jézus. Ha hitünk Óbele gyökeredett, vallhatjuk:

Sem életben, sem halálban nem vagyok egyedül, mert az Atya velem van.

Bodrog Miklós

Az igehirdető műhelye

HÚSVÉT UTÁN 6. VASÁRNAP

4 Móz 20,6—13

Hít akkor? — Hitünk ma!

Történelmi helyzet

A pusztában vándorló népről sajátos tapasztalatokat közöl velünk az egész huszadik fejezet. Mózesnek, az Isten által megáldott, „sikerés” vezetőnek élete legkínosabb helyzetéről van szó. Meghal Mirjám, a próféta nő. Az a Mirjám távozik az élők sorából, aki vezette a körtáncot, s citerájának, énekének hangja elnémult. Ezt követi a teljes elégedetlenség, felzúdulás. A sivatagi vándorélet kezd igen fárasztó lenni. A pusztai vándorlás sok kísértése próbára teszik a népet, s ilyen kritikus helyzetben tárul fel igazán: mi van a szívben. Igazi hit, felszínes bizalom, vagy egyenesen Istentől való kiábrándulás — hitetlenség? Negyven esztendő vándorlása nagyon nagy próbatétel. Nekik ebben a helyzetben és nekünk sok kisebb megpróbáltatásban is vizsgáznunk kell hitünkben.

Amint az izraeliták is a sok harcon és nehézségen át ebben a pillanatban eljutnak a kételkedés, fásultság, s egészen egyszerűen a hitetlenség állapotába, ugyanúgy kerülünk mi ma is ilyen helyzetekbe. Pedig az igazsághoz, a Mózesrel elvégeztetett csodatett is megláttatta és megláttatja, kicsoda valójában az Isten! Kitikkadt, lázongó, elcsigázott és reményét vesztett emberek néznek farkasszemet Mózesékkal. És itt kell helytállni! Bizonyítani Isten rendíthetetlen hűségét! Kínos, Mózesék számára emberileg rettenetes pillanat! Isten azonban itt is felülkerekedve bizonyítja mindenekfelett való hatalmát: ad éltető vizet. A megrendült hitű nép újra megtapasztalhatta azt, amit oly sokszor átélt a vándorlás alatt: Isten hűsége örök, s nem elveszteni, de menteni akarja őket.

Hít ma az emberben (meditációként)

A mai ember általában a hiten a többé-kevésbé tevékeny és szenvedélyes meggyőződést érti. Ez legszélesebben vonatkozik arra a szent meggyőződésre, hogy az emberiségnek a maga szerves és szervezett totalitásában *van jövője*. Természetesen olyan jövő ez, mely nem csupán a ránk következő pár esztendőt takarja, hanem ez felül is emel bennünket. (Izrael sem csak átmenetileg hitt az új hazában. Nem egy pár esztendő letelepedését várta, hanem örök hazát, igaz jövőndőt várt a megígért isteni hazától. Ezért is lehetett olyan csalódás a szomjhalál pillanatai előtt a minden cél és értelem elvesztése!) Ma annyira továbbteljesedett ez a „hit”-képzet, hogy ugyancsak nem a továbbélésbe vetett hitet jelenti számunkra a valamiben való hit, hanem egyenesen szuper-életet kíván.

Bizonyos értelemben ilyenné lett keresztyén hitünk is. Mintegy biztosítottunk véljük önmagunk életét Istennek odaszánt rész-ajándékok árán. Jóllehet Izrael történetének ez a szakasza, igéje egészen világosan tanítja, hogy igaz jövőndő csak úgy vár az emberre, ha feltétel nélkül hisz. Hisz abban az Istenben, aki vezet és jól vezet a népet. Megpróbáltatás — legyen

bármily nehéz is — nem tántoríthat el az igaz jövő, a megérkezés isteni ajándékától. Való igaz, hogy mai hitünk néhány nemzedék alatt, anélkül, hogy észrevettük volna sokban módosult. De ez a tiszta lényegen nem változtathat: Csak az marad meg, csak az kapja meg Istentől a megígért JÖVŐT, aki mindenén át feltétel nélkül, soha meg nem rendülve tud ragaszkodni Istenéhez.

Mai igényeket olvasva kissé „mesevilágba” keveredhetünk. Olyan hatalmasan fantasztikus az Isten megkönyörülő szeretete, mely az ember képzeletét felülmúlja. Kiváltképpen a ma emberét, akitől idegen minden vélt romantika.

Eppen ezért erről az ígéről bizonyosságot téve nem holmi „varázspálcáról” vagy ősi „cirkuszi-sztoriról” kell prédikálnunk, hanem a mai emberhez szóló igazságot: Isten hatalma mindenkifelett! Aki Benne hisz, azt a legkeservesebb helyzetében sem hagyja el!

Annak kell megszólalnia, ami a mai embert, a technizált embert megérintheti Isten nagyszerű ígében.

Abban a korban élünk, amikor a technika kutatja a természet minden titkát. Az emberi tudás atommagokat robbant, s lassan olyan hatalmas erőket szabadít fel, mely teljesen kicsúszhat az emberi kontroll alól. Szédítő fejlettség, többször körülrepülte az ember a Földet, leszállt a Holdra, már a Vénuszt ostromolja. A haladás, a soha nem látott tudás iszonyú tempója és foka ez! Ezzel egyenes irányban fejlődve a modern embernek természetesen minden lett a világképe is. Más, mint volt a régi emberé, a Mózes korabelié, vagy a közelmúlt emberéé. Sokszor Isten és dolgai, kegyelme és megmentő szeretete, feltétlen igénye és a benne való hit idegennek, távolinak tűnik még a magát keresztyénnek valló előtt is! (Hányszor hallhatjuk a szolgálatban: amióta magas szinten tanulok, nem tudom befogadni a vallásos dolgokat...)

Számolunk ugyan a prima causa — a primus motor-ral, de nagyon sok esetben úgy látszik ez csupán hipotézis.

Bátran el kell fogadnunk, sőt vallanunk: a modern világkép tény! Minden további nélkül számolnunk kell vele. Azonban azt is félreérthetetlenül kell, hogy prédikáljuk: ez semmi formájában nem fenyegeti és fenyegetheti az Istenben való hitet! Tény, hogy az új születésénél nem lehet megspórolni a fájdalmat, a gyötrelmet, az átállás nehézségét. Ugyanígy mai hitünkben nem lehet elspórolni az Istenbe vetett hit útját, lehetőségeit és a vele járó fájdalmakat.

Nagyon gyötrelmes volt Izrael számára az adott helyzet: szomjan, biztosan csalódva, megpróbálva, ezernyi sebből vérezve úgy látni, semmi nem jött be! Minden elveszett. Inkább meghalni akartak!

A legnagyobb reménytelenségben, Mózes teljes „leégés” küszöbén Isten sátora elé térdel és elkezd hittől könyörögni, Isten válaszol. Meghallgatja, kínzó fájdalomra éltető vizet bocsát. A maga rendkívüliségében igen megrendítő ez az ige a mi számunkra. Mi a megváltás utáni Isten népe jól látjuk, hogy az igazi éltető vizet, az örök szomjoltót Jézusban kaptuk Atyántól. Mi benne élhetünk az élet vize üdítő kegyelmében. Mi — igaz hittal — valóban a jövőendő emberei lehetünk. A mi perspektívánk egészen kitágult Krisztus kegyelméből.

Sok minden példázza a mi szolgálatunkban, egyházunkban ennek az igazát. Kitartó, mindig ragaszkodó hittal Isten megáldotta mai életünket. (Az elmúlt évtizedek „jó útra” találása sem ment magától. Meg kellett azért szenvedni mindazoknak, akiket keresztül Isten ezt véghezvitte. Velem együtt falun szolgáló lelkésztestvérek: meg kellett szenvedni nemrégiben az új helyzet látszólagos reménytelenségével. S ugye, ma senki sem

állítaná vissza a régi magángazdálkodást? Pedig milyen nehéz volt! Csapásnak érezték, hogy Isten elhagyta őket. Ma úgy élnek, mint eddig a történelem során soha! Önmagunkba tekintve: meg kell tusakodni, szenvedni, mielőtt az oltár elé térdelünk! Nehéz beismerni a hitetlenséget, a bűnt. De milyen jó utána! Észre sem vesszük utána a keményen dorgáló isteni büntetést.)

Vázlat és néhány gondolat

1. Nem lázadva — hittel és reménnyel!

Azt mondják, a fiatalkor a várakozás, a reménykedés, a nagy tervezés korszaka. Pillantsunk vissza: az évek múlásával, csalódások szaporodásával egyre kevesebbet kezd várni az ember az élettől a jövőtől. Így volt a hosszú vándorlás alatt Izrael is. A kezdeti kedv, lendület, hatalmas remény egyre lohadt.

Sok ember még egy nyugodt öregkort sem remél. Pedig az emberi életnek éltetője a remény, az Istenbe vetett hit. Aki nem tud reménykedve Istenre hagyatkozva nekidőlni a megpróbáltatásoknak, az félhalott.

2. Csüggedt lélek — a hit tragédiája.

Hány ember ajkán hangzott el már: semmit sem várok már az élettől! Nagyon tragikus ez. Izrael sem akart már élni. Elvesztette bátor előretekintését. Ezzel együtt hitét. Ez nem azért tragikus, mert egyszersmind fájdalmas, hanem mert ennek gyökere a hit gyengesége, vagyis hiánya.

Reménytelenség? Ilyet a hívő ember nem ismer! Benne a legnagyobb vágy él: közelebb, közelebb Krisztushoz, Élet Vize forrásához. Tudja: engem vár VALAKI! Jézus, a Végtelen Szeretet.

3. Bízom Istenben — biztonságom van!

Krisztus-hitem biztos talaj a lábam alatt. Ez adja azt az érzést, hogy életem rátapadt az élet vize forrására. Így van életcéloom: szolgálatomban, családomban, gyülekezetemben, egyházamban, hazámban. Krisztus telíti meg!

Aki Krisztusban felismeri az igazi reményt, ebben hisz, az soha nem kerülhet olyan krízisbe, mint Izrael népe!

Solymár Péter

Laikus kérdések és szempontok 1 Móz 20,6—13-hoz

Istennél minden lehetséges. Ennek kézzelfogható jele a sziklából fakadó forrás. Gerhardt Pál éneke jut eszembe: Utad van számtalan sok, Uram, és eszközöd... Isten a leghetetenesebb helyzetben is lehetőséget teremt népe számára. (23) — Isten a lét és nemlét határáig is elengedi népét, hogy azután megmutassa végtelen hatalmát és irgalmát?! (23) — Isten irgalma és szentsége itt egyszerre szemlélhető. Megszánja a szomjazókat, a népet, és megbünteti kétkedő szolgáit. Isten az ő szolgáitól több bizalmat, nagyobb hitet kíván. Akinek több adatott, többet kívánnak tőle. (23) — Isten emberei is megfáradhatnak szolgálatukban. Ám ez a megfáradás mindig veszélyes, olykor majdnem végzetes. (23) — Megjelent nekik az Úr dicsősége. Mit láttak és mit észleltek? (23) — Ez a történet nagyon hasonló a 2 Móz 17-ben olvashatóhoz. Nem ugyanarról az eseményről olvasunk, kétféle módon? Vándorlás közben a tábor melyik részén állt a sátor? Mit jelent az, hogy megjelent az Úr dicsősége? Úgy tűnik, mintha Isten itt egy bizonyos vesszőt adna Mózesnek. Valamiféle

botról van szó, amellyel Mózes másutt is tett csodát? Milyen kőszikláról olvasunk itt? Pusztában levő szikla, vagy kisebb hegy, s ennek közelében állt a sátor? (38) — Miért kérdezi meg Mózes a népet, hogy fakasszanak-e vizet? Próbára akarja tenni őket, hogy hisznek-e? Miért ütött kétszer? Ez egyszeri csoda volt, vagy forrás maradt a csoda után ott? Miért olvasunk versengés vizeiről? Miért mondja Isten Mózesnek és Áronnak, hogy nem hittek Neki? (38) — Hogyan értjük ezeket a bibliai eseményeket? Szó szerint sziklára és vízre gondoljunk, vagy mást jelölnek a kifejezések? Pál apostol is ír lelki eledelről, lelki italtól és lelki kőszikláról 1Kor 10-ben. Elhunyt magyar regényírónk Mózesről szóló regényében a vizet Mózes tanításának tartja. Ezt a regényt sokan ismerik a gyülekezetekben. A szó szerinti értelmezés nagyon naivnak tűnik a mai ember számára. Még hívő kereszténynek szívében is felvetődik a kérdés, valójában hogyan és mi is történhetett? (38) — Nekünk szabad úgy értelmeznünk a mai tudomány és technikai fejlődés „csodáit”, mint Isten gondviselő szeretetének a modern jeleit és eszközeit. (38)

PÜNKÖSD ÜNNEPE

Jn 14,16—21

Majd! Ki ez, aki ilyen biztosan és határozottan nyilatkozik a közeli jövőről? Ki ez, aki nem szorul Tiberius császár legfrissebb sajtó-tudósítására, nem kíváncsi a vallási vezetők állásfoglalására? ... Hanem keresztthalála előtt pár csüggedt, Lélek-nélküli embernek azt mondta: „Majd!”

És valóban a „majd”-ból most lett, — s a világba betört egy olyan friss levegő, melyre felfigyelt a főtanács, a császár s az akkor ismert világ.

Pünkösöd ünnepén az egyház erre a csodálatos Úrra emeli tekintetét, aki ennyire szabad terveiben mindentől és mindenkitől, de ennyire oda-köti szeretete mindenhez és mindenkihez.

A nagy kérdés az: számunkra a „majd”-korszak tart-e, vagy mienk-e a beteljesedés drága világa.

Megígérte, hogy elküldi majd a *Vigasztalót*. El is jött. Az első pünkösdtől olyan embereket látunk az első keresztények között, akiknél a vigasztaló Szentlélek mindent megváltoztatott. Kiléptek elzárkózottságukból és az egész világot egy nagy családnak érezték. Bátrak voltak, mert a feltámadott Jézust maguk mellett tudták. Az itt szereplő görög szó igen sok jelentésű (latinra advocatus, deprecator, consolator szavakkal fordították), — de mindenképpen pozitív mozgulását jelenti Jézusnak, a Szentléleknek: érettként szót emel, könyörög, vigasztal.

Lett-e most a majd-ból?

Az egyik nyugati lelkészi hivatalban láttam egy szellemes plakátot: egy asszony olvassa a Bibliát, — de arca rideg, fagyos. Egy kérdés volt olvasható alatta: „Ilyen szomorú az örömhír?” Különös, hogy a keresztény művészet sohasem ábrázolta Jézust mosolygva. Pedig elképzelhetetlen, hogy a kánai menyegzőn mindvégig „szent komolysággal” volt jelen. Amikor a gyermekeket ölébe vette, lehetett ezt mosoly nélkül tennie? Isten ezt a szép világot örömrre, mosolyra teremtette. Mi emberek tesszük tönkre egymás számára a napokat, éveket.

A Vigasztaló azt a bizonyosságot hozza, hogy vége az árvaságomnak, mellettem áll Ő és mellettem vannak emberek. Nem azért vagyunk

kedvetlenek, csüggedtek, mert még „pünkösöd előtti” az életünk; — árván, vigasztalás nélkül bandukolunk?

Ő tanít meg bennünket arra, hogy a történelmet egy nagy zeneműnek halljuk. Van ebben a partitúrában egy alsó sor: nehéz földi események, megpróbáltatások, betegségek. De a legfelső sor: a „mennyei dallam”, az örömhír vigasztaló zenéje. Aki csak az alsó dallamot hallja, kétségbe esik, céltalannak látja az életet. Ma az egzisztencialista drámák is ezt sugározzák: az ember csődbe jutott, nincs kiút belőle. Samuel Becket „A játszma vége” c. drámája a III. világháború utáni végső jelenetet mutatja be. A pusztulást csak négy ember éli túl bénán, nyomorékként: az apa, a fia és a nagyszülők. Az apa azt mondja: „Imádkozunk Istenhez!” A nagyapa elkezd a Miatyánkot. De semmi nem történik. A nagy csendet a fiú töri meg: „A nagy csaló, nem is létezik!” Aztán mindnyájan meghalnak. Vége a történelemnek... Ma árad ez a levegő: az ember semmi jóra nem képes. De ez a „pünkösöd előtti” levegő. A Vigasztaló megmutatja a „felső dallamot” is, — de mást is.

Jézus itt arról beszél, hogy amikor a „majd”-ból „most” lesz, az ő parancsolatait megtartják. Ezek a parancsok bele vannak építve a világ struktúrájába. A szeretetben foghatók egybe. Amikor Pál felsorolja a Szentlélek ajándékait, — sok csodás dolgot említ meg, — nyelveken szólás, prófétálás — de a legnagyobbnak a szeretet ajándékát tartja. Az „alsó dallam” módosul a szeretet által. Mi mindent tud megváltoztatni a szeretet! Ez nem álmodozó szentimentalizmus. Ez a legnagyobb cselekvő erő. Ahol a Szentlélek által jelen van a szeretet, örömet szerez az ember a másíknak, nem lesz válogatós az emberek között. Ebben a szép világban annyi szépet lehet cselekedni. Ha belül van egy hajtó erő, tartalom!

„Dennoch” (=mégis) annak a naptárnak a neve, melyet egyik bénuult presbiteremnek az asztalán látok minden alkalommal. A naptárban minden oldalon szebbnél-szebb rajzok, festmények. Olyan művészek készítették ezeket, akik — főként a világháborúban — elvesztették kezüket. „Dennoch!” Mivel ott volt bennük a hajtó erő, a nagy tartalom, mondanivaló, — leküzdve első csüggedtségüket szájukba vett ecsettel, vagy a lábujjuk közé szorított ceruzával hozzák létre művészi alkotásaikat. Néha presbiter barátom elkeseredik, 2—3 lépést csak nehezen tud megtenni a szobában. De erőt gyűjt az igéből, imádságból, rátekint erre a naptárra, — s újra nyugalom tölti be egész lényét.

Az egyház a történelem folyamán milyen sokszor volt — gögje, gazdagsága miatt — bénuult. S nem járult hozzá semmivel azokhoz az erőfeszítésekhez, melyeket minden korban megtettek emberek, akiket Isten jóra indító Lelke valamiképpen megérintett. Pünkösöd előtt, a „majd”-korszakban nincsenek látások, csak rövidlátások, amikor nem látja az egyház az „igazságot”.

Az igazság... Nemcsak a bíborköpenyes helytartó kérdezett utána. Ez a kérdése az ifjúságnak, sok gyászolóknak. Jézus itt azt mondja, hogy az ő Lelke, az igazság Lelke. A hit és a szeretet emberséges, reális látása az igazság. Megláttatja velünk városunkban, községünkben a magányos embereket, akik várnak bennünket. Megláttatja a szocializmus többletét egy önző társadalmi renddel szemben. Az igazság az, hogy van mennyei Atyánk, aki jött akar velünk és a világgal. Az igazság az, hogy annyi minden elválaszt ugyan bennünket, mégis testvérek vagyunk.

A tovább futó történelem! Erről szól itt Jézus. Nem a közeli paruzia-világgal nem törődő-bénítása, hanem a velünk tovább jövő Szentlélek vigasztalása, realitásokra ébresztése, szeretet-útra küldése a motíváló

Jánosnál, — szemben a szinoptikusok forrásaival és Pál leveleivel. Igenis, jelentős az előttünk levő idő: hogyan töltjük, mire használjuk.

Az ótestámentum népenél pünkösd a kenyérért való hálaadás napja volt; s ugyanakkor emlékezés a sinai törvényadásra. Isten világba épített törvényei és a kenyér. Isten népe onnan indult el egykor a Sinai hegytől. Az új Pünkösd a Parakletos-szal indít bennünket. Imádkozunk, hogy a „majd”-ból valóságos „most” legyen számunkra s a világ számára!

Görög Tibor

Laikus kérdések és szempontok Jn 14,16—21-hez

A tanítványok félnek a holnaptól. Jézus jelenléte nélkül nem tudják elképzelni jövődjüket. Ezért imádkozik Jézus a tanítványok pünkösdjéért. Jézus nem pejoratív értelemben szól a világról. Azért nem „fogadhatja” be az igazság Lelkét, mert nem látja és nem ismeri. A tanítványok és a világ közti határvonal nem végleges, hanem az akkori szituációból fakad. Ez a határ szüntelen változik. S itt van a világ reménye! (11) — Jézus a Szentlélekről szól. Nagyon rossz a „lélek” szó akusztikája. Beszéljünk inkább a Vigasztalóról, ezt mindenki azonnal megérti. — Szeretet és parancs összetartozik, amint a viszontszeretet és az engedelmisség is. A tanítványi élet rendezett élet. A Szentlélek Jézus igéjével teremt rendet bennünk és fenn is tartja azt. (11) — Amikor a Szentlélekről hallok, azonnal a Bibliára gondolok, tudom, hogy ott találkozom Vele. Akár hallok, akár olvasom. (11) — Hallgattuk a Jesus Super Star beatpassiót. Szeretném határozottan kijelenteni, hogy Jézus nem a zenében, hanem csak a Szentlélekben van ma köztünk és velünk. (11) — A hangsúlyt arra tenném, hogy pünkösd óta nem kell senkinek sem egyedül lennie. Jézus kéri számunkra az Istennel való közösséget, ha mi is kérjük, megszűnik minden létbizonytalanság és erőssé válunk a szolgálatra. Arra, hogy feloldjuk az emberek árvaságát és szorongásait. (11) — Jézus azt ígéri a tanítványainak, hogy a Vigasztaló, a Szentlélek velük marad mindörökké. Ezzel szemben az egyháztörténet és az egyéni keresztyén élet egyaránt azt mutatja, hogy a Szentlélek jelenléte, munkája inkább ritka alkalmak csodája. (1a) — Luther ismert hasonlata szerint mint a záporosó jön és aztán tovább halad. Szabad-e a gyülekezetnek abban a bizonytalanságban élni: a Szentlélek mindörökké velük marad? (1a) — Az igazság emberi sorsunk legnehezebb és megoldhatatlannak látszó kérdése. Nem tudom milyen vonatkozásban jelent itt segítséget pünkösd, „az igazság Lelke”? (1a) — Jézus itt lezárja a gyülekezet határát: a Szentlelket a világ nem fogadhatja be. Nekem eddig mindig az volt az elképzelésem, hogy a Szentlélek hatol be a világba, misszionál, mint ahogy a jeruzsálemi gyülekezet megalakulását olvassuk a Cselekedetek könyvében. Hogyan lehet megtartani Jézus parancsolatait? Pál is arról ír, hogy hiába tudja, mit kellene tennie, nincs ereje a véghezviteléhez. Isten miért csak azokat szereti, akik szeretik Jézust? (1a)

PÜNKÖSD MÁSODIK NAPJA

Jn 6,44—47

Tudott dolog, hogy pünkösd a keresztyén nagy ünnepek között a „hamupipóke” szerepét játssza. Mennyire inkább a második napja! Sok ál-lamban nem is pirosbetűs ünnep. Az egyház születésnapja, vele kapcsolatban a Szentlélek kitöltésének jelentősége nem igen foglalja el a

hívek szívében és kegyességének gyakorlásában a megillető helyet. Pedig a pünkösöd ünnepe a „harmadik nemzetség” születésének ünnepe. Az egyházatyák jól felismerték, hogy a keresztyénséget nem az egyházhoz, mint intézményhez való tartozás, hanem Krisztushoz való tartozás teszi; az egyház nem kegyes emberek önkéntes egyesülése, kegyes emberek gyülekezete, hanem a Szentlélek műve ebben a világban. Hogy ebben a világban lehessen „keresztyéni szent nép”, hogy „a hit ne maradjon a pad alatt”, (Nagykáté) ahhoz Szentlélekre volt szükség. És a megígért Szentlélek adatott és adatik az egyházban.

Az első ünnepnap szentigéje a megígért Szentlélekről szól. A második napi íge személyes jellegű. Hogyan kerül az egyes ember a „harmadik nemzetség” sorába az egyházba; hogyan jut hitre és mit jelent a számára ez a hit!

Ebből az irányból kell megközelíteni alapigénket és ebbe az irányba kell megszólaltatnunk üzenetét.

Az alapige teológiája

Jézusnak a zsidókkal volt vitája — ez a vita a Golgotára vezetett — akik istenhívők voltak; akikhez az Isten sokszor és sokféleképpen szólt (Zsid. 1.1.) Amikor a teljes kinyilatkoztatás ideje elkövetkezett, süketek maradtak. Nem fogadták be Jézust, pedig Isten Jézus által gyűjtötte a világban a „harmadik nemzetséget”, az ő szent népét. — Isten ma és itt ebben a világidőben, — aiónban — és a mi életformánkban nem érzékelhető. S bármennyire is igaz, hogy benne vagyunk, élünk és mozgunk, mégis túl van existenciánkon. Mondhatja, aki kívánja, hogy számunkra nincsen, néma, halott. Istent senki sem láthatja közvetlenül, Jézus Krisztus *képviselte* ebben a világban. Mint Isten képviselője tanít Istentől. Tetteiben mutatja meg az Atyát. Minden átélésnél, megézésnél, miszteriumba való elmerülésnél *több és más* az, amit Jézus Krisztus ad nekünk, amikor *általa* az Atyával jutunk kapcsolatba. Merészen így fogalmazhatunk: a világban Jézus Krisztus játssza az Isten szerepét (inkarnáció). Jézus Krisztus testvérünk és barátunk, aki a mi létformánkban, a mi időnkben élt és a mi nyelvünkön szólalt meg. Aki Istent *megismerni akarja, annak Jézushoz kell mennie!* Az Újszövetség krisztocentrikus! — De Jézus Krisztushoz csak az jut el, akit az Atya vonz. *A Szentlélek munkája a vonzás!* Isten sohasem lesz a mi megismerésünk tárgya! Nem rendelkezünk vele! — Luther fejezte ki világosan és egyszerűen a Kis Kátében: Hiszem, hogy saját értelmemmel nem tudnék... (a Nagy Kátében: mert nem tudnánk se te se én megismerni a Krisztust, sem hinni benne, sem urunkká tenni, ha a *Szentlélek fel nem ajánlaná nekünk* és szívünkbe nem adná mindezt az evangélium hirdetése által... ha a mű titokban maradna, akkor kárba veszne az egész... azért hirdette az Isten az ígét, adta a Szentlelket benne, hogy a Szentlélek tárja elénk és tegye sajátunkká ezt a kincset...)

Az Isten vonzásának való engedelmeskedés *életet* jelent. Élet ebben az ajónban Krisztuskövetésben, engedelmisségben, szolgálatban, diakóniában és élet a feltámadás után, amikor a ma hiányolt közvetlen látás teljeseedik. (1 Kor 13,12)

Így oldódik meg a mai ember „istenproblémája” is. Így szabadulunk meg mi igehirdetők a „meghalt Isten” és egyéb „teológiák” problémáitól. Nem áll meg az a vélemény, hogy *ma* nem lehet hinni; *ma* szabadságot kell az Istent; nincsen Istennek helye a nagykorúvá lett ember életében. A legrégibb időben is küzdenie kellett Istennek azért, hogy az ember hallgasson rá. Istennek kellett vonzania az embert, hogy hitetlenségéből

hozzá térjen. És le is győzte és ma is legyőzi (ubi et quando visum est deo). Isten ma is vonz a Krisztusról szóló igehirdetésben, és aki akarja hallani és akar engedelmeskedni: az hozzá megy! Az egyház jövője nem az intézmény, hanem a Szentlélek folytatóságában van. S az egyháznak mindig lesz Szentleke, mert Isten így akarja, és így gyűjti a „harmadik nemzetséget” ebben a világban.

Az igehirdetéshez

Ma, amikor az ő szavát halljátok, meg ne keményítsétek a ti szíveket!

Az egyház születésének második ünnepnapján ismét együtt vagyunk. Nem az egyház ünneplése a célunk. Azért a nagy isteni ajándékért kell ismét hálát adnunk, hogy Isten kibocsátotta az ő Szent lelkét és ezzel ma is gyűjti magának a világban a „harmadik nemzetséget”. Mi vagyunk ez a harmadik nemzetség, akik Jézus Krisztusban hiszünk, és ezért benne életünk, bűnbocsánatunk és üdvösségünk van. — Mai alapigénkben arra a kérdésre kapunk feleletet, hogy ma hogyan válhatnak az egyes ember ennek a nemzetségnek tagjává. Lehet-e a mai ember hívő? S ha lehet, hogyan?

Igénk *első* mondanivalója, hogy Isten maga vonz az ő gyülekezetébe. Isten „orcája” ismeretlen marad a mi számunkra valamig e testben élünk. Nem láthatja őt a földi szem. Agyunk kategóriáiba nem fér bele. Szentiségének mindenek felett való volta el van rejtve mindent kikutatni és ismerni vágyó tekintetünk elől. Istennel nem rendelkezünk valahogyan úgy, mint egy tárggyal, anyaggal, melyet laboratóriumokban vizsgálódásunk céljaira használunk. De az egészen más Isten hívogat, vonz magához Jézus Krisztuson keresztül.

Egyik költőnk (Szabó Lőrinc) kesereg azon, hogy neki csak olyan istene van, amelyet ő kigondol. Pedig olyan istenre vágyik, aki úgy van, mint a fák, és nem az emberi sóvárgás alkotja:

por és por közt porladok és bent
istenekkel vagyok tele...
De nékem más kellene, nékem
egy külső Isten kellene,
egy külső közönséges Isten,
Isten, aki úgy van, ahogy
a fák vannak, akit nem
én, a sóvárgás alkotok.

Isten Jézus Krisztushoz hív, aki mint realitás élt ebben a világban; aki testvérünk lett és barátunk. Aki „külső” Isten, Akinek tettein, szavain, lényén keresztül az Atya szól, hív és akar Istened lenni. Ezt a Jézus Krisztust s benne Istent kínálja a Szentlélek ma is mindenkinek azért, hogy a sóvárgása lecsendesedjék, Istene legyen, akit nem ő alkot magának. Aki nem néma és nem halott. Ezért prédikálunk Róla, hogy aki hallgat reá és sóvárgó szívvel tanulja, annak Istene legyen.

Mert igénk *második* mondanivalója az, hogy készen kell lennünk a hallgatásra és tanulásra. Az evangélium azért hangzik, hogy aki készen van az Isten valódi keresésére, aki vágyik utána, annak „magától” megnyíljék az ég (Reményik: Kegyelem). A hallgató ember veszi a Szentlelket és akit elér a Szentlélek azokat vezérli is és azok Istennek fiai. — Az ige Jézushoz hív, vonz, de nem automatikusan. Isten fiai nem futószalag termékei! Személyiséged, személyes döntésed kikerülhetetlen. — Olvas-

tam, hogy 1857-ben Rómában kiásták a császári őrség és az akadémia romjait. Az öreg palotáját folyósó kötötte össze a Palatinuszon levő császári palotával. Az egyik márvány ívmaradványon a márványlapra késsel bekarcolva egy ún. „gúnykeresztet” találtak. Egy férfi a keresztet — számár fejjel. Alatta egy őt imádó fiatal ember felfelé emelt kezekkel. A gúnyos rajznak ez a felirata: Alexamenos imádja Istenét. Könnyen elképzelhetjük a gúnykereszt keletkezését. Egy fiatal ember hitre jut a Krisztusban. Ezt megtudják barátai és — számárságnak tartják. Római tudós, vagy katonatiszt egy megfeszített embert, a názáretit, tartja istenének. — 1870-ben megtalálták erre a gúnyos rajzra adott választ. Ez volt bekarcolva a várványlapba: Alexamenos hú maradt!

Isten maga hív és vonz Jézus Krisztushoz! Neked kell eldöntened, hogy mégy-e, vagy „számárságnak” tartod.

Ezért igénk *harmadik* mondanivalója: ha elér a vonzás; ha megérezel valamint Lélekből: *engedj neki!* Kikényszeríteni nem tudod a Lélek vonzását. A „szél fú ahová akar”, de ha fú, akkor légy készen a hallgatásra és tanulásra. Ez a magatartásod életet jelent a számodra. — Az egyik pesti kolumbáriumon ez olvasható: „isa por és hamu vogymuk”. (a régi halotti beszéd egy sora) Ha engedsz a vonzásnak megtudod, hogy több vagy mint por és hamu. Hogy „amit szem nem látott és fül nem hallott”, azt készítette neked az Isten. Jézus Krisztus örök életet, feltámadást, új egzisztenciát jelent neked. Vége van a sóvárgásnak és „lesz külső, közönséges Istened”, akit nem te alkottál, hanem aki kegyelmesen megmutatta magát neked. A Szentlélek sóvárgó lelkedet olyan „külső” istenhez vonza, aki itt járt, élt, éhezett, szenvedett, csodákat művelt azért, hogy neked Istened legyen és életed!

Azért: Ma amikor az Ő szavát halljátok meg ne keményítsétek a ti szíveteket.

Dr. Kósa Pál

Laikus kérdések és szempontok Jn 6,44—47-hez

A 44. vers, de a többi is, a sors-hit felé visznek. Nem mehet Krisztushoz senki, aki nincsen Isten listáján? Ugyanebből az igéből kihallom, hogy Jézushoz mindig az Atya segít oda minket, mert nem tudnék magamtól hinni Őbenne, sem őhozzá eljutni — ahogy Luther is tanítja. (19) — A bibliafordításnál hangsúlyt lehetne tenni a személyes névmásokra. pl. így: „...és Én támasztom fel azt az utolsó napon.” Jézus megváltó személye a döntő az egész fejezetben. Maga Isten tanít minket Krisztushitre és követésére. Beteljesedik az ígéret, Krisztusban kulminál(!) Istenünk minden kijelentése. (19) — Minden hívő ember „Istentől tanított” ember. Isten tanít mindket például arra is, hogy mindennapi életünkben jól döntsünk. Ehhez Jézussal kell kontaktusban lennünk, másképp nem megy. (19) — Ki „van” az Istentől? Itt ennek csak az egy értelme lehet: Jézus maga. — Nem! A Krisztushívő ember „van Istentől”. Ő sem állandóan, csak ha a hit állapotában van(?) — A láthatatlan Isten csak Krisztussal együtt látható. (19). — A régebbi fordításban még benne van a „bennem” is: Aki énbennem hisz. Lehetetlen, hogy az eredetiben másképpen lett volna. Akármilyen hit nem elég az örök életre! (19) — Pünkösdkor is Krisztusról kell prédikálni. Mutassák meg, hogy mindenkor és mindenben Jézushoz mehetünk, mert az Atya akarja és Szentlelke segíti utunkat hozzá. Hitben, szolgálatban, üdvösségben! (19) — Pünkösdkor szokatlan az ilyen Ige. Semmi kapcsolatot sem látok pünkösdi tényével. Hogyan lehet itt kapcsolatot találni a Szentlélek munkájával? (31) — Szerintem a hangsúlyt a 44. versre kell tenni. Egy sereg kérdésre várok

választ: Csak az lehet Jézus híve, akit az Atya von? Tehetek arról, hogyha nem von? Nem tölem függ, lehet-e hát engem felelőssé tenni? (31) — Tehetünk-e azért valamit, hogy Jézus híve legyen valaki, ha minden attól függ, hogy az Atya vonja-e, vagy sem? Mi a munkánk jelentősége, lényege és felelőssége? — Van olyan ember, akit az Atya nem von? Mi a sorsa annak, akit nem von? (31) — Mit jelent ez: az Atyától hallott és tanult? Mikor, hol és hogyan? (31) — A választ a pünkösdi tényben látom. Pünkösdkor teljesedik be a prófécia: mindnyájan Istentől tanítottak lesznek. A konfirmációi kátében nem találok a hitágazatok lutheri magyarázatát. Most is emlékszem rá, hogy a 3. hitágazat magyarázata így hangzik: hiszem, hogy saját eszemmel és erőmmel nem tudnék Jézus Krisztusban, az én Uramban hinni, sem Őhozzá eljutni, hanem a Szentlélek hívott engem az Evangélium által... (31) Akkor Jézus ezekkel a szavakkal a pünkösdi csodára mutat? A Szentlélek által lesz mindenki Istentől tanított? Kik lesznek Istentől tanítottak? Éppen ma, a tudomány és technika korszakában láthatjuk Jézus szavainak valóságát, az egész világon hangzik az evangélium. (31) — Az egész világ tanul, a sok kérdésre, fajtársadalmi, nem, világ-problémákra keresi a választ. Isten sem hallgat. (31) — Eszerint az egyház, mi is a Lélek eszközei vagyunk? Von minket, hogy vonjunk másokat ahhoz, aki az Igazság, a Válasz minden kérdésre. — A textus tehát szokatlan, úgy gondolom azért, hogy a pünkösdi prédikáció se legyen megszokott. (31)

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE

2 Kor 13,11—13

A szöveg értelmezése

A 11. vers intelmeit konkrétá teszik azok az események, viták, feszültségek, amelyek a két korintusi levél megírása között a gyülekezetben voltak. Érdekes és a mi nyelvünknek teljesen ismeretlen a passzív imperatívus alakja, melyben itt két ige is szerepel: „... olyasmiről van szó, amit az ember nem maga cselekszik, maga nem is cselekedhetné, ami sokkal inkább *történik* rajta; nem *teljesítmény*, hanem *eset*, de az ember teljes mértékben és számadás kötelességével felelős azért, hogy az a bizonyos cselekmény megtörténik-e rajta, vagy sem. ... a keresztyén prédikáció tulajdonképpeni formája mindig az imperatív-passzívum, vagy a passzív-imperatívus: engedjétek megtörténni rajtatok azt, amit Isten akar véghezvinni rajtatok!” (W. Stählin, A görög imperatív-passzívum jelentősége, L 1958, 521kk.) 11b tehát nem valamely előzetes feltétel teljesítésétől függ, hiszen Isten helyreigazító és intő, vagyis szeretetet és békét akaró jelenlétére utalnak ezek a szenvedő igék is.

Az örülésre való felszólítás nincs ellentétben az egész levél hangjával, hiszen az olykor éles hang ellenére Pál ismételten kifejezésre juttatja a gyülekezet iránt érzett szeretetét (2,1kk; 7,3k; 12,15; stb), a vitás kérdéseket pedig úgy tárgyalja, hogy közben az evangéliumot hirdeti.

A befejező kívánság-áldás (13) szentháromsági megfogalmazása ritka az Út-ban, és egyedülálló Pálnál. Elképzelhető, hogy egy Krisztus-áldást bővített ki, de sokkal lényegesebb ennél: mindhárom személyt funkcióval együtt említi. Számára a Háromság nem tan vagy rendszer vagy csendélet, hanem munka, tevékenység és tapasztalás.

Hosszabb vagy rövidebb perikópa felhasználására ad lehetőséget

Ágendánk. Ha csak a 13. verset olvassuk fel, akkor kevés kötöttséget jelent a textus: „szabadon” beszélhetünk a Szentháromságról, de fennáll a veszély, hogy túl elméletien. Ha mindhárom verset felolvassuk, akkor alkalmunk nyílik, hogy a Szentháromság munkáját a gyülekezet és a hívő ember magatartásával konfrontáljuk. A hosszabb perikópa használatát azért is javasolom, mert akkor a jól ismert 13. vers nem egymagában hangzik el, mintha nem alapige, hanem csak egy megszokott áldás hangoznék el.

Szentháromság ünnepe

Híveink számára általában nem „ünnepi” vasárnap. Az egyház sem valami külön üdvtörténeti eseményt ünnepel, hanem az üdvtörténet minden eddigi eseményét, ill. ezek Urát. Különböző okokból a Szentháromság léte, személyeinek különbözősége és egymáshoz való viszonya kötötte le általában a figyelmet és az energiát. Merve, unalmas és érthetetlen tananyag lett, pedig teljes szívből való hódolatra, énekekre kellett volna indítania. Gondolkodók és hívők számára egyaránt száraz fejtona lett, pedig hitünk és életünk egészét érintő üzenetet hordoz.

A Biblia azonban az isteni személyeket nem egymás mellé, hanem egymás mögé helyezi (E. Brunner, *Das Aergernis des Christentums*, 45). A Fiú ismerteti meg az Atyát, és a Szentlélek a Fiút. Persze: „nem gondolhatjuk, hogy az Isten megismerése csak Jézus Krisztuson keresztül lehetséges” (Csengődy, L 1967, 253), de egészen más értelemben, más hangsúllyal, más távlatokban beszélhetünk Isten szeretetéről, mióta Jézus kegyelmét ismerjük. Isten szeretetével, Jézus kegyelmével vigasztalódnunk és cselekedni — ebbe a közösségbe se magunk ügyeskedtünk be magunkat, s nem azért vagyunk benne, ha benne vagyunk, mert erősen megkapasz-kodtunk, hanem a Szentlélek vezet és tart meg benne, hozzáértve ehhez a passív-imperatívusról mondottakat.

Mi lenne, ha az isteni személyek egymáshoz való viszonya helyett — hozzánk való viszonyuk, rajtunk-bennünk végzett munkájuk alapján szólánk a Szentháromság titkáról? Akinek különös megmenekülésben van része vagy csodálkozva látja az életnek valamilyen titkát —, az a teremtő Istenről szerez tapasztalatot. Aki sötét hatalmaknak vagy önző énjének foglya volt, világ-rajongásban vagy világ-gyűlöletben élt, és egyszerűen megszabadul ezektől, az a megváltó Istennel találkozott. Aki süket volt Isten igéje hallására, vak volt bűnei látására, érzéketlen volt a bocsánat örömére, de egyszer mégis feltáru előtte Isten szeretetének csodája — abban a Szentlélek munkája volt eredményes (G. Schade, *Biblische Wörter neu gehört*, 16). A háromféle cselekvési módban az egy Isten cselekvését hisszük: vagyis nem egymás háta mögött, nem egymás ellen dolgoznak, hanem az egy Isten mindegyik cselekvési módban. A három közül csak az egyikről beszélni és csak az egyikben hinni — egymagában is elég lenne, hogy egy vallás épüljön rá (mint ahogy lehetne is a vallásokat így csoportosítani), de ez a háromféle tapasztalat, háromféle kinyilatkoztatás olyan gazdaság, olyan sokszínűség, olyan teljesség, amely térdre kényszeríti az embert és nevetségessé teszi azt az álmát, hogy kiismerje és eszközzé tegye Istent (Augustinus álma a tengert kimeregető gyerekről).

Ezzel a hatalmas és titokzatos, de szerető Istennel szemben az ember nem dróton rángatott bábu. Nem puszta eszköz, akin semmi se múlik, hanem partner, akinek válaszát — mely az örömben, új életben, engedelmességben, hitben, egymásért viselt felelősségben, szeretetközösségben fejeződik ki —, várja-akarja ez az Isten.

Az igehirdetés

Tartalma, jellege és felépítése tekintetében többféle lehet. Minden bizonnyal erős lesz a kísértés, hogy az alapigét csak mottónak tekintsük. Ennek álljunk ellent és törekedjünk textuszerűsége. Ebben az esetben két főmondanivalót kell megszólaltatnunk.

1. Szóljunk az ember nagy felelősségéről. Múlnak rajta dolgok, jó és rossz irányban is. Isten nem szolgává, hanem uralkodásra teremtette. Nem kell elfogadnunk az adottságokat sem a természet világában, sem a társadalom rendjében, sem sajátmagunkban.

Az egyház és a hit dolgaiban is múlnak rajtunk dolgunk, jó és rossz irányban is. Nemcsak magunkért, a magunk hitéért és cselekedeteiért felelünk, hanem egymásért is; van jelentősége az egyházban is annak sokak számára, hogyan éli az egyes ember a maga keresztyénységét. Itt beszélhetünk a korintusi helyzetről, amely 2 Kor megírásához is vezetett. Szólhatunk gyülekezeteink múltjáról és jelenéről.

Amikor az Út. intéseket közöl, akkor azokat ilyen értelemben is végük komolyan: múlnak rajtunk dolgok. Ezt nem lehet elég komolyan venni. A keresztyén ember jelentőségének hangsúlyozása az is, amikor az apostol az Úr munkatársának mondta magát, Krisztus testének az egyházat és a Szentlélek templomának a hívőket.

De mégsem az a helyzet, hogy Isten csak parancsol és azután csak tétlenül lesi, mire megy az ember magában, vagy jut-e egyáltalán valamire.

2. Istent nem a szemlélődés jellemzi. Nem az, hogy „van”, hanem hogy tevékeny, cselekszik — és még ezt se féljünk kimondani: — dolgozik! Vannak tervei. Határozottan tudja, mit akar az emberrel az egyházzal, a világgal. Az annyira érthetetlen és megkérdőjelezett Szentháromság-tan sem azt fejtí ki, hogyan „létezik” Isten odafönt, hanem hogy hogyan is cselekszik idelent. Teremtő és szerető Istenről máskor és mások is beszéltek, nemcsak keresztyének. Mégis csak Jézus Krisztus óta beszélhetünk és hihetünk teljes egyértelműséggel Isten szerető szándékáról a teremtett világban. Csak Jézus Krisztus óta lehet bizonyos az ige minden hallgatója, hogy Isten szerető hívása neki is szól. Isten szeretetét látni a múltban és a jövőben, erre építeni a jelenben — ilyen „világnézetet” aligha csinál valaki is magának, ilyen változásért „meg kell dolgozni” az embert. Ez a Szentlélek munkája.

A hatalmas Isten eddig se dolgozott eredménytelenül. Nem törekedett látványos sikerekre, győzelmes kimutatásokra, azonban ott is lehet „eredmény”, ahol mi csak eredménytelenséget láttunk.

De terveit és cselekedeteit nem ellenünkre, nem nélkülünk, hanem velünk, emberségünk felhasználásával akarja valóra váltani. Éppen az az Ó titka, hogy mi, igen mi, szolgálhatjuk Ót.

A fent említett két pont nem vázlat, de esetleg mégis azzá lehetne. Ehhez feltétlenül szükséges, hogy az igehirdetés felépítésében és célkitűzésünkben messzemenően tekintettel legyünk hallgatóink-gyülekezeteink helyzetére, és hogy erőfeszítést tegyünk a sablonos megfogalmazások elkerülésére és sodró erejű tanúskodására.

Reuss András

Laikus kérdések és szempontok 2 Kor 13,11—13-hoz

Érdekes, hogy a 13. vers sorrendje nem azonos a hitvallásával. Feltehetően ez a régebbi, mert nem így került a hitvallásba? (7) — A német szövegben (ketten Luther fordítását tartották kezükben a jelenlevők kö-

zül) a „legyetek jó egészségben” helyett „örüljete” van, és mintha ez többet mondana. A jó egészség kívánása nagyon gyakorlati kívánság. Mutatja, hogy Pál mennyire embereket tartott szem előtt a gyülekezetekben. (7) — Mit jelent az épüljete felhívás? Miben és hogyan épüljenek a keresztyének? Az igével való élés útján a hitben és egymás hite által is. Csak a hitben? A szeretetben, a jó cselekedetekben is. (7) — Több az, hogy vigasztalódjatok, mint az, hogy ne csüggedjete el. Az öngyilkos aligha dobna el életét, ha vigasztalásra találna. Itt bizonyára arra is gondolt Pál, hogy vigasztalják egymást. Milyen örök időszerűse van ennek. Jézus a Szentlelket nevezte Vigasztalónak. (7) — Mire vonatkozik az egy értelem? A rosszra társulók is egy értelemben vannak. Arra nézve kell egynek lenniök a híveknek, hogy kicsoda Jézus? Csak ebben? Abban is, hogy kölcsönösen szeretik egymást és tudják mi a tennivalójuk. (7) — A „békességben éljete” felhívást hogyan értsük? Ne háborgassák egymást a keresztyének és másokat sem? (7) — A „békesség Istene veletek lesz”, de majd csak a fentiek valóráváltása után? (7) — A csók hogyan lehetett szent? Talán inkább maguk a keresztyének voltak szentek. Egyáltalán, mire volt ez jó? Akkor elfogadott köszöntési forma volt, vagy volt mélyebb jelentése is? Egymás vállalásának, az összetartozásnak lehetett kifejezése. (7) — Tetszik, hogy jó egészséget kíván olvasóinak. Nem kegyeskedik, hanem ilyen „profán” dolgokkal is törődik. Hogyan lehetséges ma a gyülekezetnek egy értelemben lenni? Annyi különböző gondolkodású ember van ott együtt, hogy legalább a felével még a lényeges kérdésekben sem értek egyet. (25a) — A békétlenséget a gyülekezetben belül mindig a nagyokos megtértek kezdik, akik képtelenek elfogadni, hogy egy fiatal máshogyan keresztyén, mint ők. (25a) — A szent csók szokása manapság kizárólag a szekták összejövetelén szokásos: amikor egyszer ott voltam, kicsit furcsa volt, de végül is nagyon kedves (25a) — A „szentek” szó elé én betoldanám, hogy az itt és itt élő gyülekezeti tagok, nehogy az égben élő szentekre gondoljanak a hallgatók. (25a) — A szeretet és a békesség elválaszthatatlan összetartoznak. „Hol hit, ott szeretet, hol szeretet, ott béke”: emlékszem nagymamámék háziáldásos falvédőjére, ami lehet, kicsit giccses, de nagyon igaz. (25a) — Van „Ámen” a végén, vagy nincs? Ahány Biblia, annyiféle fordítás, alig hasonlítanak egymásra. (25a) — A Szentháromság e három funkciója valamiféle munkamegosztás? — Mi az áldás szerepe az istentiszteleten? Mágia, ráolvasás, ünnepélyes jókívánság, szuggerálás? Olykor mindenki maga elé mered. (25a)

SZENTHÁROMSÁG UTÁN 1. VASÁRNAP

Ezék 2,3—8a

Megjegyzések a szöveghez

Ezékiel próféta stílusára a vontatott, terjengős elbeszélés, a túlzásfolt mondatok jellemzők. Ilyen a mi textusunk is.

Jelentősebb szövegkritikai nehézségek nincsenek benne. Egyesek szerint (Voigt, Henke) — a Szeptuagintához hasonlóan — a „böne Jisrael” = Izrael fiai helyett jobb „bét Jisrael”-t = Izrael házá-t olvasni. Meghökéltető a „gójim” = (pogány) népek szónak Izraelre alkalmazása. Becsmérlő, sőt ítéletes értelmű van. Egyformán jelöli Judát és Izraelt. Ezékiel itt illeti először Jahve népét gúnyneven, amikor „bét möri”-t = engedetlen-

ség, makacsság házá-t mond „bét Jisrael” = Izrael háza helyett. A „ben adam” = ember fia itt egyszerűen csak embert jelent, s nem a Dániel könyvében szereplő „Ember-fiát”.

Az általánosan ismert és használt Károlyi-féle fordításnál világosabb, érthetőbb az új próba-fordítás szövege. Ajánlatos azt olvasni a szöszéken.

„Azt mondotta nekem: Emberfia! Elküldelek téged Izráel fiaihoz, a két lázadó pogány néphez, akik fellázadtak ellenem; ők is, atyáik is hitszegők voltak velem szemben mind a mai napig. Az orcátlan, megkegyelmezett szívű fiakhoz küldtelek téged. Mondd meg nekik: „Azt mondotta az én Uram, az Úr!...” Ők pedig akár meghallják, akár nem törődnek velem — mert engedetlen ház ők —, meg fogják tudni, hogy próféta volt közöttük.

Te pedig, emberfia, ne félj tőlük és beszédüktől se félj! Ha ellentmondanak és szurkálnak is téged, és ha skorpiókkal ülsz is együtt, beszédüktől ne félj, arcuktól ne rettegj, mert ők engedetlen ház. Hirdesd nekik az én igéimet, akár meghallják, akár nem törődnek velem, mert engedetlen ház ők!

Te pedig, emberfia, hallgasd meg, amit én beszélek hozzád!”

Ezékiel 597-től a deportáltak között lakott, azokhoz szólt, akik Jeruzsálem legyőzhetetlenségében hittek, és a közelgő hazatérésben reménykedtek, a „bét möri”-hez, akik hallják, de nem akarják meghallani az Úr igéjét, a próféta szavát.

Meditáció

1. Nincs próféta — elhivatás nélkül.

A prófétai szolgálat fundamentuma Isten elhívása. Ez a döntő esemény. Erre hivatkozik minden próféta, ezért mondja el elhívásának történetét. Nem egy mantikus (jóslási) technika ismerete, nem egy meghatározott pszichikai állapot tesz valakit prófétává, hanem egyedül Jahve elhívása. (Zimmerli) Isten a megbízó, a próféta a megbízott. Az Úr a küldő, a próféta a küldött.

Isten embere nem a saját szakállára dolgozik. Nem önállósíthatja magát. Oda kell mennie, ahová küldik, azt kell mondania, amit az Úr mond neki.

A próféta személye érdektelen — hívják Ezékielnek, vagy Jeremiásnak, Ámosnak vagy Ézsaiásnak. Az úgy a fontos, s a Megbízó.

2. A próféta szolgálata nem könnyű.

Ezékielnek maga Isten adja tudtára, hogy milyen nehéz a hivatala. Amit tennie kell, emberileg kilátástalan. Engedetlen, dacos, makacs népnek kell elmondania az Úr üzenetét. A nép makacssága nem pillanatnyi szeszély, hanem megátalkodottság. Ezékiel helyzete hasonló ahhoz a kereskedőhöz, aki olyan portékákat árul, amelyről tudja, hogy az nem kelendő (Voigt). A próféta mégsem ellenkezik, mint pl. Jeremiás. Az elhívás, a megbízás kötelezi őt.

3. A próféta szolgálatában nem a siker a döntő, hanem a hűség. „Akar meghallják, akár nem...” Úgy tűnik, mintha Istennek közömbös volna, hogyan reagálnak üzenetére. Ilyesmiről nincs szó. Az viszont igaz, hogy Isten senkit sem kényszerít, hogy vele menjen. Senkinek sem „múszáj” hinni. De a hirdetett ige által lehetőséget ad a hozzá-térésre.

Isten nem függ az emberi esetlegességtől. A siker nem hozzáillő kategória, s nem lehet prófétai, igehirdetői szolgálat mértéke. Ez persze nem azt jelenti, hogy Isten nem örül, ha követéinek szavára megtérnek, hiszen éppen ez a végső cél.

4. A prófétai szolgálat folyamatosságáról Isten gondoskodik.

Nem Ezékiel volt az Úr első prófétája. Isten előtte is és utána is kiválasztott egyeseket erre a szolgálatra. Ezékiel csupán egy láncszem a hosszú láncon, egy követ a sok követ között. Izraelnek, s az Anyaszent-egyháznak története tanúsítja, hogy Isten minden időben elhívta és kiküldte követeit. Így gondoskodik arról, hogy szavát minden ember meghallhassa. Minden igehirdetőnek tudnia kell, hogy Isten szolgálatában áll, s ezt a szolgálatot Isten nem adja fel, nem szünteti meg.

Útban a szószékre

Nem lehet egyszerűen azonosítani a prófétai és az igehirdetői szolgálatot, de lényegileg nem sok a különbség. Éppen ezért nagyon hasznos, ha igénk fényében megvizsgáljuk igehirdető szolgálatunkat.

1. Nem magunktól prédikálunk.

Isten hív el és Isten küld. Ő adja a megbízást. Meggyőződésem, hogy az ordináció — amelynek szükségességét mostanában Németországban is sokan megkérdőjelezik —, nagyon lényeges az igehirdető számára. Az ordináció nemcsak elkötelez, de fel is vértéz. Jó tudni, hogy követ vagyok, az Úr szolgálja. Ő a Gazdám, Ő viseli gondomat, azt kell tennem, amit Ő kíván.

2. Nem könnyű a szolgálatunk.

Régebben sokan választották a papi pályát, mert az kényelmes volt, illetve annak látszott. Az igehirdetői szolgálat kényelmes volta ma már illúzió, s jó, hogy így van.

Szolgálatunk terhéet elsősorban a gyülekezetek és a magunk „gyakorlati hitetlensége” jelenti. A kegyes kegyetlenek, az álszent képmutatók. Ilyenekről írta Babits:

„Mint a bókos szentek állnak a fülkében
kívülről a szemnek kifaragva szépen,
de befelé, hol a falnak fordul hátok,
csak darabos szikla, durva törés tátog:
ilyen szentek vagyunk mi!”

(Psichoanalisis Cristiana)

3. Nem fölösleges a szolgálatunk.

„Bolond vagy, hogy elmégy papnak”. Ezt mondta nekem egy „jóakaróm”, amikor megtudta, hogy a teológiára jelentkeztem. Ezen a kijelentésen nincs mit csodálkozni. Bizonyára másoknak is mondtak hasonlót, hiszen sokan fölöslegesnek, értelmetlennek tartják a papi, az igehirdetői szolgálatot. S ha a szolgálat eredményét nézzük, könnyen el lehet jutni erre a véleményre.

Az igehirdetői szolgálat mégsem fölösleges, mint ahogy a próféták, köztük Ezékiel szolgálata sem volt az. „Meg fogják tudni, hogy próféta volt köztük.” A próféta szolgálata nyomán valamit megtapasztalhattak Isten közelségéből. Lehet-e magasztosabb gyümölcse a papi, az igehirdetői szolgálatnak, mint az, hogy általa tapasztatható Isten közelsége, ereje, hatalma, szeretet, irtalma.

A vasárnap témája: Isten hív minket — figyelj a hívó szóra

A textus egyértelműen bizonyítja, hogy Isten mennyire törődik velünk, mennyire hív, mennyire szeret minket. Ugyanakkor azt is tanúsítja, hogy milyen fontos figyelni és meghallani a szavát, hiszen ezen

fordul meg — amint erről az ógyházi evangélium is meggyőzően beszél —, örök sorsunk, örök életünk.

Az előzőkben elmondottak vázlatként is szolgálhatnak.

Táborszky László

Laikus kérdések és szempontok Ezék 2,3—8a-hoz

A „pártos ház” kifejezés ma éppen az ellenkezőjét jelenti az eredetinek. Ott talán pártütőt, zendülőt rebellist jelent, ma elkötelezettség, elvhűség az értelme. (28) — Kemény arc: nagyon kifejező. Az arcon megjelennek a lélek tulajdonságai: De ha kemény blazírt, előkelő, idegen, elidegenedett — semmi nem látszik rajta. (28) — A próféta azért lehet nyugodt, mert úgymint ő a győztes, a többi csak néhány kitérő. Vagy lesz ereje legyőzni mindenkit? Vagy az ellenfél úgysem bírja erővel? (28) — Sokszor úgy érzi a hívő ember, hogy szólni kellene, de ez csak ágálás volna. A beszéd sokszor elveszíti hitelét a szavak inflációja és korunk információbősége miatt. Isten mondanivalója rajtam keresztül nem mindig egy bibliai vers „szajkózásában” történik. Azzal tudok eleget tenni a küldetésnek, ahogyan bennem létezőt vált az a bibliai vers. (36) — Az emberek felfigyelnek az ilyen magatartásra. Munkahelyemen egy alacsonyabb beosztású ember megkérdezett: Mondja, maga mi különbséget lát az én beosztásomban levők és a vállalat értelmiségi dolgozói között? Mint emberek egyformák — feleltem. Érdekes, én ezt megéreztem magáról — szólt az illető. Nem tettem hozzá, hogy a hitem indít rá, hogy ne tegyek különbséget ember és ember között. (36) — Az Ószövetségben prófétáiból nem volt sok. Most úgy vonatkozik-e ránk ez az ige, mint akiknek prófétálnunk kell, vagy inkább úgy, mint akiknek figyelniük kell a mai prófétái szóra? — Lehetünk küldöttek is és hallgatók is. De hogyan tudok másokhoz menni, ha magam tele vagyok gonddal, problémával? (36) — Akár észreveszik, akár nem, a hívő egész életének hirdetnie kell az Isten szavát (7. v.) — Lehet küldetésünk családtagokhoz, ismerősökhöz, olyan esetekben, amikor különböző okoknál fogva úgy érzik, hogy Isten megsértette őket és ezért nem hallgatják Isten ígését. „Nem megyek templomba azóta, hogy a férjem meghalt.” (36) — Hogyan lehet az egyház mai helyzetében értelmezni a 5b verset? Az egyház igehirdetésének és lelkipásztori szolgálatának fel kell vennie a hallgatók mindennapi kérdéseit, tudnia kell, hogy mi foglalkoztatja őket. Bele kell kapcsolódnia a társadalmi kérdésekbe, feladatokba. Isten küldetését teljesíti az egyház, ha a világbéke megvédése érdekében cselekszik. (36) — Összefoglalva: az egyes keresztyén élete, az egyház igehirdetése és közéleti tevékenysége együtt valósítja meg az 5b-t. — A szószéki ige alapján az egyházon belül Istentől elfordultaknak, „pártos háznak” kell tekintenünk azokat is, akik megőrizték ugyan egyháziasságukat, de lelkükben kevés közülük van az Istenhez. (36) — Az igehirdetésnek tekintettel kell lennie a hallgatóság ilyen rétegződésére is: Krisztushívők, közönyösek, pusztán formális templomjárók. (36)

FELVÉTEL

A TEOLÓGIAI AKADEMIÁRA

Evangélikus egyházunk lelkészeinek képzése a budapesti Teológiai Akadémián történik.

Akik a Teológiai Akadémiára felvételüket óhajtják, felvételi kérvényüket — az Akadémia Felvételi Bizottságához címezve — legkésőbb *május 25-ig* küldjék meg az Akadémia dékáni hivatalának (Budapest VIII., Üllői út 24. II.).

Az akadémiai felvételi kérvényhez a következő okmányokat kell mellékelni: 1. születési bizonyítvány, 2. a legmagasabb iskolai végzettség bizonyítványa (az érettségi letételét utólag kell igazolni), 3. helyhatósági vagy más bizonyítvány, amely a kérelmező lakását, szociális helyzetét, szüleinek foglalkozását és keresetét, illetve szociális viszonyait feltünteti, 4. orvosi bizonyítvány (részletes), 5. keresztelési bizonyítvány, 6. konfirmációs bizonyítvány, 7. részletes önéletrajz, mely feltárja a kérvényező családi és társadalmi körülményeit, valamint a lelkészi szolgálatra jelentkezés okait, 8. esetleg egyházi működésről szóló bizonyítvány. A felvételhez szükséges továbbá az illetékes lelkésznek és esetleg még a vallástanító lelkésznek részletes bizonyítványa, mindenesetre annak a lelkésznek a jelentkezőt részletesen jellemző bizonyítványa, a lelkészi pályára való alkalmasságáról, aki a folyamodónak a legutóbbi években lelkipásztora volt. Ezt a lelkészi bizonyítványt a lelkési hivatal a kérvénnyel egyidejűleg küldje meg külön levélben, közvetlenül az Akadémia dékánjának címezve. Az okmányokat eredetiben kell beküldeni, de indokolt esetben hiteles másolatban is lehet mellékelni. A másolatot „egyházi használatra” megjelöléssel egyházközségi lelkész is hitelesítheti. Az akadémiai tanulmányi idő öt esztendő.

Az Akadémia leányhallgatókat is felvesz, akiket azonban elsősorban a diakóniai szolgálatban kíván foglalkoztatni az evangélikus egyház. Tanulmányaikat az Akadémia ennek megfelelően irányítja.

Az Akadémia hallgatói kötelezően a lakói a Teológus Otthonnak, ahol lakást és teljes ellátást kapnak. A jó tanulmányi eredményt elért és rászoruló hallgatók ösztöndíjban is részesülhetnek.